

Läroplansgrunder för den allmänbildande gymnasieutbildningen och grundläggande yrkesutbildningen

FASTSTÄLLDA AV ÅLANDS LANDSKAPSREGERING

Innehållsförteckning

.....	0
1. Inledning	5
1.1 Läroplanens utformning	5
1.1.1 Läroplanens allmänna del	6
1.1.2. Läroplanens ämnesdel	7
2. Utbildningspolitiska mål	8
2.1 Hållbarhet	8
2.2 Entreprenörskap	9
2.3 Digitalisering	9
2.4 Flexibilitet	9
2.5 Jämlikhet och jämställdhet	9
2.6 Integration	9
3. Grunder för det pedagogiska arbetet	10
3.1 Värderingar och människosyn	10
3.2 Synen på lärande	10
3.3 Skolans verksamhetskultur	11
4. Utbildningens struktur	12
5. Grunder för den allmänbildande gymnasieutbildningen	13
5.1 Övergripande mål	13
5.1.1 Mångsidig kompetens	14
5.2 Utbildningens form och omfattning	18
5.2.1 Examen	19
5.3 Lärmiljö	19
5.4 Studiemiljöer och -metoder	20
5.4.1 Studiemiljöer	20
5.4.2 Studiemetoder	20
5.5Handledning	20
5.6 Individuell studieplan	21
5.7 Stöd för lärande och studier	22
5.7.1 Allmänpedagogiskt stöd	22
5.7.2 Specialpedagogiskt stöd	22
5.8 Studerande med annat modersmål än svenska	23
5.9 Bedömningsgrunder	23
5.9.1 Bedömning av lärande	24
5.9.2 Bedömning av kunnande	24

5.9.3 Bedömning av ett studieavsnitt	24
5.9.4 Bedömning vid tillgodoräknande av studier.....	25
5.9.5 Bedömning av mångsidig kompetens.....	26
5.9.6 Förnyad bedömning	26
5.9.7 Rättelse av bedömning.....	26
5.9.8 Bedömning av ämneslärokurs	27
5.10 Allmänbildande gymnasieexamensbetyg.....	28
5.11 Övriga betyg och intyg	28
6. Grunder för den grundläggande yrkesutbildningen	29
6.1 Övergripande mål.....	29
6.2 Utbildningens form och omfattning	29
6.2.1 Grunder för yrkesinriktade examensdelar	31
6.2.2 Grunder för gemensamma examensdelar	31
6.2.3 Lärande i arbete.....	32
6.2.4 Högskoleförberedande utbildningshelhet inom kompetensbaserad utbildning.....	33
6.2.5 Examen	34
6.3 Lärmiljö	34
6.4Handledning	35
6.5 Personlig utvecklingsplan för kunnandet (PUK).....	36
6.6 Stöd för lärande och studier	37
6.6.1 Allmänpedagogiskt stöd	37
6.6.2 Specialpedagogiskt stöd.....	37
6.6.3 Mångprofessionellt stöd	38
6.6.4 Processen för anpassning och avvikelse inom specialpedagogiskt stöd och mångprofessionellt stöd.....	39
6.6.5 Yrkesträningsundervisning	40
6.7 Studerande med annat modersmål än svenska	41
6.8 Identifiering och erkännande av tidigare studier och kunnande	41
6.8.1 Erkännande av kunnande från yrkesinriktad gymnasieexamen/grundexamen	42
A. Gemensamma examensdelar i yrkesinriktad grundexamen enligt grunderna som är i kraft från 1.8 2018	42
B. Allmänna ämnen i yrkesinriktad gymnasieexamen enligt läroplan som är i kraft från 31.5 2016 till 31.7 2022 och gemensamma examensdelar i yrkesinriktad grundexamen enligt grunderna som är i kraft till 31.7 2018	42
C. Yrkesinriktade examensdelar i yrkesinriktad gymnasieexamen/grundexamen enligt grunderna som är i kraft från 1.8 2018.....	43
D. Yrkesinriktade examensdelar i yrkesinriktad gymnasieexamen/grundexamen enligt grunderna som är i kraft före 1.8 2018.....	43

6.8.2 Erkännande av kunskande från nationella gymnasiestudier	43
6.8.3 Erkännande av kunskande från gymnasiestudier i Sverige	43
6.8.4 Erkännande av kunskande från högskolestudier	44
6.8.5 Erkännande av kunskande från yrkes- och specialyrkesexamen	44
6.8.6 Övrigt kunskande som den studerande förvärvat	45
6.9 Bedömningsgrunder	45
6.9.1 Bedömning av lärande	46
6.9.2 Studerandes egenbedömning	46
6.9.3 Bedömning av kunskande	46
6.9.4 Bedömning vid tillgodoräknande av studier	47
6.9.5 Yrkesprov	48
6.9.6 Förnyad bedömning	49
6.9.7 Rättelse av bedömning	50
6.10 Gymnasieexamensbetyg med yrkesinriktning	50
6.11 Övriga betyg och intyg	50
7. Utvärdering och kvalitetssäkring	52
7.1 Intern utvärdering	52
7.2 Extern utvärdering	52
8. Erkännande av kunskande	53
8.1 Tillgodoräknande av tidigare studier och kunskande	53
8.2 Validering	53
9. Övriga grunder	55
9.3 Studieuppehåll	55
9.4 Studerandevård	55
9.5 Dokumentation och arkivering	55
Bilaga 1: Timfördelning för allmänbildande gymnasieutbildning	56
Bilaga 2: Timfördelningsplan för vuxna inom den allmänbildande gymnasieutbildningen	57
Bilaga 3: Gemensamma examensdelar inom den grundläggande yrkesutbildningen	58
Bilaga 4: Läroplaner för B-språk inom den grundläggande yrkesutbildningen	60
Bilaga 5: Jämförelsetabeller	62
Bilaga 6: Centrala bedömningsindikatorer	63
Bilaga 7: Bedömningskriterier för de yrkesinriktade examensdelarna	64
Bilaga 8: Anpassade bedömningskriterier för de yrkesinriktade examensdelarna	65
Bilaga 9: Bedömningskriterier för delområden inom de gemensamma examensdelarna	66
Bilaga 10: Anpassade bedömningskriterier för delområden inom de gemensamma examensdelarna ..	67
Bilaga 11: Förteckning över planer	68

Bilaga 12: Nyckel för omräkning av HUTH-studier vid Ålands lyceum till kp i Ålands yrkesgymnasium	70
Bilaga 13: Erkännande av allmänna ämnen, yrkesinriktad gymnasieexamen	71
Bilaga 14: Erkännande av nationella gymnasiestudier i delområdena av de gemensamma examensdelarna i de yrkesinriktade gymnasie- och grundexamina	73
Bilaga 15: Erkännande av nationella gymnasiekurser från Sverige	75
Bilaga 16: EU:s nivåskala för språkkunskap och språkutveckling	60

1. Inledning

Landskapsregeringen är huvudman och har ett övergripande utvecklings-, lednings- och tillsynsansvar för den utbildning och verksamhet som bedrivs med stöd av landskapslagen (2011:13) om gymnasieutbildning och kallas i den fortsatta texten gymnasielagen. Till landskapsregeringens uppgifter hör enligt denna lags 16 § att fastställa läroplansgrunder.

Föreliggande läroplansgrunder är fastställda för den allmänbildande gymnasieutbildningen och den grundläggande yrkesutbildningen, men bör även i tillämpliga delar användas för annan utbildning på gymnasienivå.

Läroplansgrunderna ska utgöra grund för de läroplaner som ska antas för utbildningarna på gymnasienivå. Läroplansgrunderna konkretiserar och kompletterar de allmänna mål och bestämmelser som anges i lagstiftningen och är det styrdokument som ska säkerställa att undervisningen utformas i enlighet med de krav och förväntningar som samhället ställer på dagens utbildning.

I läroplansgrunderna formuleras landskapsregeringens utbildningspolitiska mål och ställningstaganden genom beskrivningen av grundläggande värderingar, verksamhetskultur, synen på lärande, övergripande mål och allmänna bestämmelser vilka ska avspeglas i den dagliga pedagogiska verksamheten.

Läroplansgrunderna beskriver gymnasieutbildningens struktur och omfattning. Läroplansgrunderna fastställer timfördelning för de studier som ingår i den allmänbildande gymnasieutbildningen och grunder för den grundläggande yrkesutbildningens kompetensområden.

De åländska utbildningarna på gymnasienivå beaktar landskapets behov och särdrag. Utbildningarna motsvarar samma kravnivå som gäller för motsvarande utbildning i riket och övriga Norden.

Definitioner

Med skola avses de skolor som upprätthålls av myndigheten Ålands gymnasium och sådan utbildning som bedrivs av offentlig- och privaträttsliga juridiska personer i enlighet med landskapsregeringens tillstånd.

I den fortsatta texten avses med utbildning den allmänbildande gymnasieutbildningen och den grundläggande yrkesutbildningen samt annan utbildning på gymnasienivå. Med annan utbildning avses bland annat kompletteringsutbildning som krävs för att bibehålla eller uppnå en kompetens, vidareutbildning som höjer kompetensen genom att bygga på en tidigare avlagd examen med en högre examen, fortbildning som krävs för att en yrkesverksam ska kunna bibehålla och utveckla sin yrkesskicklighet samt kursverksamhet.

1.1 Läroplanens utformning

I enlighet med 17 § i gymnasielagen (2011:13) ska Ålands gymnasiums styrelse eller den styrelse, direktion eller annat förvaltningsorgan som ansvarar för den utbildning som avses i gymnasielagens 4 § fastställa läroplaner som grundar sig på landskapsregeringens läroplansgrunder. För den allmänbildande utbildningen utformas en läroplan som omfattar en allmän del och en ämnesdel som beskriver de olika lärokurserna. För den grundläggande yrkesutbildningen utformas en allmän del gemensam för alla utbildningar. Läroplanen för den grundläggande yrkesutbildningen ska göras upp så att den ger studerande möjlighet att individuellt välja att genomföra studier i läroämnena i den allmänbildande utbildningen och examensdelar från andra kompetensområden. Studerande i den

allmänbildande utbildningen ska ges möjlighet att individuellt välja att genomföra examensdelar i den yrkesinriktade grundutbildningens utbud.

Läroplansgrunderna och läroplanerna är offentliga dokument. Läroplanerna styr och reglerar undervisning och annan verksamhet som anknyter till utbildningen. För att garantera studerandes rättsskydd ska läroplanerna ge tillräcklig information om de studier som ingår i examen samt om bedömningen och studiearrangemangen. Rektor, biträdande rektor, lärare och övrig undervisningspersonal är skyldiga att i sitt arbete använda läroplansgrunden och läroplanen som ett rättesnöre. Skolans ledning är skyldig att informera studerande, vårdnadshavare, arbetslivet och relevanta intressegrupper om innehållet i läroplansgrunder och läroplan.

Myndighetens styrelse eller motsvarande organ ansvarar för läroplansprocessen och för att läroplanen kontinuerligt revideras för att säkerställa att utbildningen är aktuell. Läroplanerna förnyas utgående från utbildningspolitiska linjedragningar och samhällets utveckling. Rektor eller biträdande rektor har ansvar för läroplansprocessen och samverkar med lärare, övrig undervisningspersonal och studerande. Även företrädare för arbetslivet, vårdnadshavare och andra intressegrupper kan involveras. Vid utformningen av grunder och läroplaner för den grundläggande yrkesutbildningen bör skolan föra diskussioner med företrädare för arbetslivet för att kunna beakta de utvecklingstenden- ser och omvärldsförändringar som kommer att präglade framtida yrkesverksamhet.

Läsåret för den allmänbildande gymnasieutbildningen och den grundläggande yrkesutbildningen indelas i perioder i enlighet med landskapsregeringens beslut (nr 190 U10, 22.12.2009, U10/09/1/14).

1.1.1 Läroplanens allmänna del

Den allmänna delen i läroplanen ska utgående från läroplansgrundens bestämmelser innehålla beskrivningar för

- skolans visioner och verksamhetsidé
- vilka delar av värdegrunden som särskilt prioriteras i utbildningen
- skolans verksamhetskultur i huvuddrag
- hur lärmiljön är utformad
- hur studerandevården och samarbetet med vårdnadshavarna förverkligas
- hur handledningen är utformad
- hur stöd för lärande och specialundervisningen är utformad
- hur jämlikhet och jämställdhet främjas i utbildningen
- bedömning av den studerandes lärande och kunnande
- förfarande vid identifiering och erkännande av tidigare förvärvat kunnande
- kontinuerlig intern utvärdering av verksamheten
- internationellt samarbete
- samarbete med övriga utbildningar, arbetslivet samt andra organisationer och myndigheter
- den studerandes möjligheter till individuella val
- hur skolan genomför lärande på arbetsplats (grundläggande yrkesutbildning)
- skolans språkprogram (allmänbildande gymnasieutbildning)
- principer för självständiga studier (allmänbildande gymnasieutbildning)

1.1.2. Läroplanens ämnesdel

Ämnesdelen ska bestå av läroplan för den allmänbildande gymnasieutbildningen och läroplaner för den grundläggande yrkesutbildningen.

Läroplanen för den allmänbildande gymnasieutbildningen ska innehålla beskrivningar av

- hur de områden som omfattar mångsidig kompetens förverkligas i utbildningen
- mångsidig kompetens för varje läroämne och varje studieavsnitt
- läroämnets uppdrag samt allmänna mål för undervisningen och bedömningen
- mål och centralt innehåll för studieavsnitten
- bedömningen per studieavsnitt

Läroplanens ämnesdel för den grundläggande yrkesutbildningen ska utformas som en examensplan för varje examen som ska innehålla:

- vilka examensdelar som erbjuds inom respektive kompetensområde, samt
- en hänvisning till den examensgrund (OPH och kod) som fastställer kraven på yrkesskicklighet eller målen för kunnande för respektive examensdel.

Antagna läroplaner ska lämnas till landskapsregeringen för kännedom.¹

¹ § 17 i LL (2011:13) om gymnasieutbildning.

2. Utbildningspolitiska mål

I det snabbt föränderliga samhälls- och arbetslivet är det svårt att fastställa vilka färdigheter och kunskaper som kommer att vara gångbara i framtiden. Det finns forskning som pekar på att en tredjedel av dagens yrken kommer att försvinna under de kommande 10 – 20 åren på grund av digitaliseringen. Dessa ersätts med andra yrken och befattningar som vi ännu inte känner till. Att använda verktyg interaktivt, att samverka i nätverk och att kunna agera självständigt är viktiga framtida kompetenser på en rörlig arbetsmarknad. EU har som ett led i sin framtidsstrategi formulerat nyckelkompetenser för livslångt lärande².

Med nyckelkompetenserna som grund kan följande anses vara viktiga målområden för utbildningen:

- kritiskt tänkande, problemlösning och ständigt lärande
- interaktion och samarbete
- hållbar utveckling
- självständigt och företagsamt agerande
- yrkesetiskt handlande
- aktiv hållning för att upprätthålla hälsa, säkerhet och funktionsförmåga
- förmåga att se vikten av estetikens betydelse för trivsel och välbefinnande
- matematiken, naturvetenskaper, teknologi och informationsteknik som redskap för samhällsutveckling
- kommunikations- och förhandlingsförmåga, språkkunskaper och mediekompetens
- förmåga att ta aktiv del i samhället och på ett öppet sätt möta andra kulturer

Den åländska utbildningen på gymnasialstadiet ska sträva till att ge studerande beredskap och kompetens att klara sig i olika situationer. Den ska också verka för att ge studerande möjlighet till personlighetsutveckling och därmed ökad livskvalitet. Studerande ska också få kunskap om den åländska självstyrelsen, dess bakgrund, nuvarande form och utvecklingsmöjligheter. De ska få utveckla sina kunskaper om den åländska kulturen.

Ålands landskapsregering och Ålands lagting har 26.6.2015 antagit ett utbildningspolitiskt program "Kompetens 2025" som ska prägla utvecklingen inom den åländska utbildningen fram till 2025³.

Det utbildningspolitiska programmet har sex ledord: *hållbarhet, entreprenörskap, digitalisering, flexibilitet, jämlikhet och jämställdhet samt integration*. I skolornas läroplaner, utformning av undervisning, skapande av lärmiljöer och bedömning ska dessa ledord beaktas.

2.1 Hållbarhet

Den åländska utbildningen ska stå för en hållbar ekonomisk, ekologisk, kulturell, social och kompetensmässig utveckling. Kunskap och innovation är en förutsättning för att garantera lokal framgång i en internationaliserad värld och för att skapa ett livskraftigt och utvecklingsbenäget samhälle. Hållbarhet är vår tids största utmaning och ansvar. Människan måste hitta vägar till tillväxt och framsteg utan att tära på jordens resurser eller på människorna. Skola och utbildning har en nyckelställning för att främja denna utveckling.

² EU:s nyckelkompetenser är följande: läs- och skrivkunnighet, flerspråkighet, matematisk kompetens och kompetens inom naturvetenskap, teknik och ingenjörsvetenskap, digital kompetens, personlig och social kompetens samt kompetens att lära sig att lära, medborgarskapskompetens, entreprenörskompetens samt kompetens på området kulturell medvetenhet och kulturyttringar. EUROPAPARLAMENTETS OCH RÅDETS REKOMMENDATION av den 22 maj 2018 om nyckelkompetenser för livslångt lärande (2018/C 189/01).

³ Utbildningspolitiskt program Kompetens 2025 Utbildning för en hållbar framtid (Nr 70 U2 25.6.2015, ÅLR 2014/2526).

2.2 Entreprenörskap

Den åländska skolan ska väva samman företagsamhet, intraprenörskap och entreprenörskap och utveckla studerandes kreativa och kommunikativa färdigheter. Entreprenörskap handlar om allt från ren kunskap om att starta och driva företag till främjande av kreativitet, nyfikenhet, fantasi, självkänsla och självständigt tänkande. Skola och utbildning ska stimulera entreprenörmässiga förhållningssätt.

2.3 Digitalisering

Digitaliseringen innebär omvälvande framsteg med oanade möjligheter. Den samhälleliga digitaliseringen har gjort, gör och kommer att fortsätta göra det möjligt för människor och organisationer att kommunicera och utbyta information på helt nya sätt. Skola och utbildning ska ge studerande digital kompetens så att de kritiskt kan ta del av och använda informationssamhällets teknik i studier, arbetsliv och på fritiden. Studerande behöver även utveckla förståelse för mediernas roll och funktion i samhället.

2.4 Flexibilitet

Den flexibla skolan tar hänsyn till den enskilda individens behov och förutsättningar. Flexibla utbildningsvägar och examina minskar överlappade utbildningar och effektiviserar användningen av utbildningens resurser. Skola och utbildning ska sträva till att skapa individuella studievägar, men även olika undervisningsmetoder och – former.

2.5 Jämlikhet och jämställdhet

Utbildningen ska ge studerande möjlighet att utveckla sina färdigheter utifrån de egna resurserna. Skolan ska ha resurser och beredskap att möta studerande som behöver särskilt stöd. Jämlikhet och jämställdhet handlar om en socialt hållbar skola där alla får kunskaper och färdigheter för ett självständigt liv och för att fungera som aktiva medborgare i ett demokratiskt samhälle. Skola och utbildning ska främja jämlikhet och jämställdhet.

2.6 Integration

En integrerad skola ska beakta även studerande som på grund av bristande språkkunskaper har svårt att tillgodogöra sig undervisningen. Skola och utbildning har till uppgift att främja språkkunskaper och ge studerande med annan språkbakgrund, kunskap om arbetslivets och samhällets spelregler. Skolorna ska därför införa undervisning i svenska som andraspråk.

Utformningen av dessa läroplansgrunder bygger på det utbildningspolitiska programmet.

3. Grunder för det pedagogiska arbetet

3.1 Värderingar och människosyn

Utbildningens uppdrag att främja lärandet går hand i hand med uppgiften att förmedla och förankra vedertaget goda seder och grundläggande etiska värderingar.

Utbildningen ska vara tillgänglig och ta hänsyn till studerande i behov av stöd så att de har möjlighet att fullfölja sina studier och avlägga examen. Grundläggande värderingar för det pedagogiska arbetet är:

- de mänskliga rättigheterna
- alla människors lika värde
- respekt för varje individs unika egenart
- demokrati
- jämställdhet mellan könen
- tolerans och förståelse för andra människor och kulturer
- ansvar för studier och arbete
- respekt för och hänsyn till miljö och naturresurser
- internationell förståelse och fredsvilja

Det åländska samhället och dess särdrag utgör också grund för utbildningen. Studerande ska därför i undervisningen få möjlighet till utökad insikt om och förståelse för den åländska självstyrelsen, historien, kulturen, det svenska språket och demilitariseringen.

Utbildningen ska baseras på en humanistisk människosyn som innebär att den studerande ska ses som en god, social och aktiv människa med lust, vilja och mångsidiga möjligheter till lärande och utveckling. Varje studerande ska ses som värdefull och unik. Den studerande ska bemötas med respekt och tilltro. Hänsyn ska tas till varje studerandes erfarenheter och förutsättningar.

Varje studerande ska ta ett personligt ansvar för sina studier.

3.2 Synen på lärande

Läroplansgrunderna bygger på en syn på lärande, där lärandet är ett resultat av den studerandes och målinriktade arbete. Under lärprocessen tolkar, analyserar och utvärderar den studerande olika slag av information och bygger ny kunskap utgående från sina tidigare erfarenheter och kunskaper. Den studerande utvecklar lösningar och nya helheter genom att kombinera kunskaper och färdigheter på ett nytt sätt.Handledning och konstruktiv respons stärker självförtroendet och hjälper den studerande att ställa upp egna mål, utveckla sitt tänkande och arbeta på ett ändamålsenligt sätt i riktning mot sina mål.

Lärandet bör inte enbart ses som en individuell och social process utan också som en situationsbunden process. Lärandesituationen har därför en väsentlig betydelse för hur och vad den studerande lär sig. Lärandet sker genom samverkan med andra studerande, lärare och sakkunniga samt i olika grupper och miljöer. Lärandet är mångfasetterat och knutet till den aktivitet, den situation och den kultur där den försiggår.

Den pedagogiska konsekvensen är att lärmiljöerna behöver varieras gällande arbetssätt, uppgifter och examinationsformer utgående från den studerandes erfarenheter och förutsättningar, men också utgående från vilka kunskaper och vilken kompetens som är målet för studerandes studier. Genom att skapa ett mer flexibelt studiesystem ges studerande möjlighet till individuella studievägar.

Läraren har en viktig roll som inspiratör och kunskapsförmedlare, men lika viktig är lärarens roll som förebild, modell, guide och handledare. En motiverad entreprenörsinriktad lärare väcker studerandes intresse och nyfikenhet.

Synen på lärandet utgår från ett livslångt lärande. Studerande bör i sin utbildning utveckla kompetenser för ett livslångt lärande för att komma till rätta i framtiden, i nya situationer och i ett föränderligt arbetsliv.

En studerande som är medveten om sina lärprocesser kan bedöma och utveckla sina studiefärdigheter och sitt tänkande samt i tilltagande grad självständigt ta ansvar för sina studier. Framgångar i studierna och andra positiva erfarenheter samt uppmuntrande handledning stärker den studerandes tilltro till sina egna möjligheter och inspirerar till studier.

3.3 Skolans verksamhetskultur

Skolans verksamhetskultur är dess historiskt och kulturellt formade sätt att arbeta. Den omfattar alla handlingssätt, beteendemönster och värden, principer och kriterier på vilka undervisningsarbetets kvalitet vilar.

Verksamhetskulturen ska genomsyra skolans hela verksamhet och allas sätt att bemöta varandra.

Utvecklingen av verksamhetskulturen ska tillsammans med de sex ledorden i det utbildningspolitiska programmet; *hållbarhet, entreprenörskap, digitalisering, flexibilitet, jämlikhet och jämställdhet och integration* utgå från följande teman:

- en lärande gemenskap
- delaktighet och gemenskap
- välbefinnande och en hållbar framtid
- jämlikhet och likabehandling
- kulturell och språklig mångfald

Verksamhetskulturen ska bygga på principen om en lärande organisation. Verksamheten i skolan ska främja allas välbefinnande, uppmuntra till lärande samt främja en hållbar framtid. En lärande organisation skapar rutiner för kommunikation både inom skolan och med det omgivande samhället. Det förutsätter samarbete med vårdnadshavare, andra skolor och utbildningsstadiet och med arbets- och företagsliv.

Skolan ska stöda varje enskild studerandes möjligheter att vara delaktig i utvecklingen av studiemiljön, den gemensamma verksamhetskulturen och i beredningen av beslut som inverkar på den studerande. Den studerande ska uppmuntras att uttrycka sin åsikt, vara med och besluta om gemensamma frågor samt agera ansvarsfullt i olika grupper och i samhället. Den studerande ska uppmuntras till att vara aktiv och delta i studerandekårs- och annan verksamhet.

Skolan ska främja likabehandling och jämställdhet i all sin verksamhet. Likabehandling förutsätter att de grundläggande rättigheterna och möjligheterna att delta tryggas för alla och att den studerandes individuella behov beaktas och värdesätts. Kulturell och språklig mångfald ska värdesättas i skolan. Olika språk, religioner och åskådningar lever sida vid sida och i växelverkan med varandra.

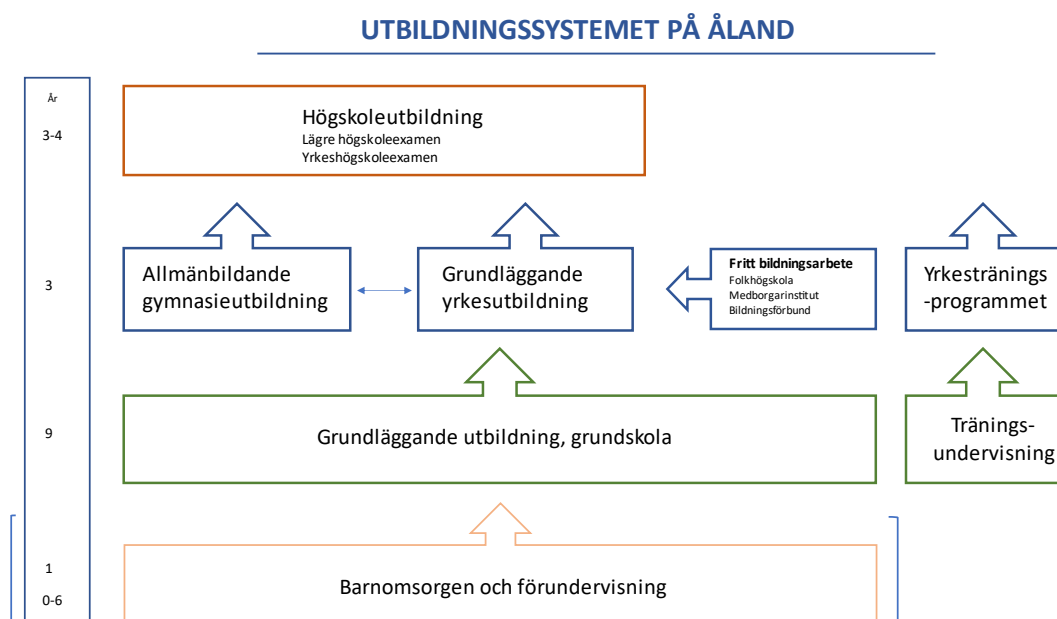
4. Utbildningens struktur

Gymnasieutbildningen på Åland har som mål att ge studerande beredskap att leva och bo i ett ö-landskap och kunna ha hela världen som arbetsfält.

Det utbildningspolitiska målet är att erbjuda en lokalt anpassad ungdoms- och vuxenutbildning som främjar hållbarhet, entreprenörskap, jämlikhet och jämställdhet. Utbildningens struktur, omfattning och innehåll ska i första hand ta fasta på det lokala kompetensbehovet och utbildningen ska vara så flexibel att den kan anpassas både till individens och lokalsamhällets behov. Utbildningen måste följa kunskapsutvecklingen i omvärlden och se till att åländska studerande ges möjlighet att studera vidare på högre nivå både inom och utanför landskapet.

Utbildningen har som mål att svara mot individuella behov och förutsättningar. Genom att erkänna kunnande som förvärvats genom tidigare studier eller på andra sätt skapas flexibilitet och individuell studiegång.

Utbildningsstrukturen är uppbyggd stegvis så att studerande har möjlighet att gå vidare från en utbildningsnivå till en annan i enlighet med schematiseringen nedan. Schemat visar landskapets utbildningsutbud för studier efter grundskolan.

Den allmänbildande utbildningen leder till allmänbildande gymnasieexamen och studentexamen och ska inriktas på att ge studerande en grund för vidare studier på högre nivå.

Den allmänbildande utbildningens struktur och omfattning beskrivs närmare i kapitel 5. Grunder för den allmänbildande gymnasieutbildningen.

Den grundläggande yrkesutbildningen leder till gymnasieexamen med angiven yrkesinriktning, förutom utbildningarna inom social- och hälsovårdsbranschen och sjöfartsbranschen som leder till grundexamen. Den grundläggande yrkesutbildningen ger kompetens för att verka i arbetslivet och allmän behörighet för vidare studier. De grundläggande yrkesutbildningar som ordnas med landskapsregeringen som huvudman uppräknas i bilaga 1 till landskapsförordningen om gymnasieutbildning (2019/41). Den grundläggande yrkesutbildningens struktur och omfattning beskrivs närmare i kapitel 6. Grunder för den grundläggande yrkesutbildningen.

5. Grunder för den allmänbildande gymnasieutbildningen

I den allmänbildande gymnasieutbildningen ges undervisning som förbereder den studerande för högskolestudier eller andra på gymnasieutbildning baserade studier. Den allmänbildande gymnasieutbildningen bygger på grundskolans lärokurs⁴.

Den allmänbildande gymnasieutbildningen omfattar studier i svenska och litteratur/svenska som andraspråk och litteratur, främmande språk, matematik, humanistiska vetenskaper, samhällsvetenskaper, naturvetenskaper, idrott- och hälsovetenskaper, konst- och kulturvetenskaper, tematiska studier, informationsteknik och välbefinnande i studierna⁵.

Den allmänbildande gymnasieutbildningen leder till allmänbildande gymnasieexamen och studentexamen.

5.1 Övergripande mål

I läroplansgrunderna fastställs de övergripande målen samt bestämmelser om de områden som ingår i mångsidig kompetens i den allmänbildande gymnasieutbildningen. Mångsidig kompetens har en samordnande uppgift inom gymnasieutbildningen.⁶

Den allmänbildande utbildningen ska främja studerandes allsidiga utveckling och välbefinnande. Studierna ska ingjuta en positiv inställning till aktivt kunskapssökande, lärande och därmed lägga grunden för ett livslångt lärande.

Undervisningen i alla ämnen ska ha som mål att stärka studerandes självkännet och självförtroende, eftersom all personlig utveckling utgår från en sund och god självkänsla. Ett särskilt fokus ska läggas på att ge studerande möjlighet att utveckla sina kommunikativa färdigheter; att tala, samtala och lyssna till andra. Till den kommunikativa förmågan hör också att kunna ta ställning till och lösa konflikter på ett konstruktivt sätt.

Verksamhet och undervisning ska stöda studerandes delaktighet och engagemang och ge dem kunskaper och färdigheter att vara aktiva deltagare i ett demokratiskt samhällsliv. Studierna ska uppmuntra studerande att ta egna initiativ, fördjupa insikten om eget ansvar och bredda deras förståelse för andra människors resonemang.

Den studerande ska få mångsidiga erfarenheter av att utveckla ny kunskap på olika sätt och över läroämnesgränserna. Den studerande ska utveckla sin förmåga att söka och tillämpa information och lösa problem samt få erfarenheter av ett undersökande lärande och av att bidra till vetenskap och forskning.

Forskning och kunskapsutveckling sker allt mer genom nätverkande och samarbete i team. Undervisningen ska därför ge studerande möjlighet att på olika sätt träna och utveckla det kollaborativa lärandet.

Ett övergripande mål är att utveckla studerandes etiska förmåga, eftersom många frågor i arbets- och samhällsliv är av etisk karaktär. Utbildningen ska träna studerande att ta personlig ställning i olika valsituationer.

⁴ § 8 LL (2011:13) om gymnasieutbildning.

⁵ § 2 LF (2011:75) om gymnasieutbildning.

⁶ § 16 LL (2001:13) om gymnasieutbildning.

En viktig del för den personliga utvecklingen är att stärka studerandes estetiska färdigheter. Estetiskt tänkande och bildspråklig kompetens är viktiga aspekter i mänskligt samspel och mänsklig kommunikation.

Som stöd för studerandes allsidiga utveckling ska de områden som omfattar mångsidig kompetens genomsyra all undervisning och verksamhet.

5.1.1 Mångsidig kompetens

Mångsidig kompetens innefattar god allmänbildning, färdigheter att bygga upp en hållbar framtid och goda färdigheter för fortsatta studier. De lärokurser och läroämnen som beskrivs i utbildningsstyrelsens fastställda grunder för gymnasiets läroplan⁷ ska utgöra grunden för det kunnande som den studerande utvecklar under gymnasiestudierna. Den allmänbildande gymnasieutbildningen bygger på de kunskaper inom ett vetenskapsområde som definieras för läroämnet. Den mångsidiga kompetensen ska stöda och fördjupa dessa kunskaper. Mångsidig kompetens ska utgöra en central del i studierna i enskilda ämnen och i studier som överskrider läroämnegränserna.

Mångsidig kompetens består av sex kompetensområden som bildar en helhet där de kompletterar och är kopplade till varandra. Dessa kompetensområden är:

- kompetens för välbefinnande
- kommunikativ kompetens
- tvärvetenskaplig och kreativ kompetens
- samhällelig kompetens
- etisk kompetens och miljökompetens
- global och kulturell kompetens

Syftet med studier inom samtliga kompetensområden är att den studerande ska:

- iaktta och analysera moderna företeelser och verksamhetsmiljöer och lära sig finna element för att skapa en bra framtid
- kunna uttrycka motiverade synpunkter på önskvärda förändringar och uppmuntras att stöda etiskt hållbara lösningar både vad gäller den egna vardagen och samhället
- få möjligheter att utmana sin egen bekvämlighetszon och dela med sig av sitt kunnande
- få möjligheter till kollaborativt lärande och att tillsammans komma med idéer och utveckla lösningar.

Kompetens för välbefinnande

Målet med kompetensområdet är att skapa förutsättningar för den studerande att bygga upp sin identitet genom att identifiera sina styrkor och utvecklingsområden samt fördjupa sitt kunnande utifrån den ökande självkännedom. Gymnasiestudierna ska utveckla den studerandes förmåga att klara av osäkerhet och utveckla den studerandes uthållighet och tro på framtiden.

Målet är också lära den studerande att utveckla en förståelse av en god hälsa och hälsosamma levnadsvanor samt värna om sin funktionsförmåga och sitt välbefinnande både ur ett fysiskt, psykiskt och socialt perspektiv.

Den studerande ska uppmuntras till en aktiv livsstil och att främja sin psykiska och fysiska hälsa. Den studerande ska lära sig identifiera och förebygga faktorer som har negativ inverkan på välbefinnandet.

⁷ Grunderna för gymnasiets läroplan 2019, utbildningsstyrelsens föreskrift OPH-2263-2019.

Den studerande ska få möjlighet att utveckla levnadsvanor som tar fasta på kultur som är meningsfull på ett individuellt plan och på ansvarsfull användning av teknologi.

Den studerande ska även få möjlighet att utveckla en etisk livsstil.

Kompetensområdet innebär att studerande ska

- kunna arbeta för sitt eget och andras välbefinnande
- kunna identifiera och använda sig av sina egna styrkor samt bygga upp en identitet
- utveckla en uthållighet i en värld med ständiga förändringar och överraskningar

Kommunikativ kompetens

Utgångspunkten för god kommunikation är förmågan till empati och möjlighet att uppleva meningsfullhet. Målet med kompetensområdet är att skapa förutsättningar för den studerande att utveckla sina kommunikationsfärdigheter genom att identifiera, behandla och reglera sina känslor och lära sig att använda sina egna känslor som en resurs i kommunikationen med andra. Den studerande lär sig också att lyssna till och respektera samt förutse andras känslor och synpunkter och hur de tar sig uttryck.

De studerande lär sig kommunicera tillsammans i olika miljöer och genom att samarbeta, samtidigt som den studerandes språkliga medvetenhet och multilitteracitet utvecklas.

Den studerande förstår den språkliga medvetenhetens och multilitteracitetens betydelse för att producera och tolka information och finna lösningar. Kommunikativ kompetens stöder den studerande att ställa upp mål för sina studier och andra aktiviteter.

Målet är att ge den studerande färdigheter för konstruktiv kommunikation. Den studerande fördjupar sina färdigheter att behandla motsättningar och konflikter på ett konstruktivt och medlande sätt. Den studerande får erfarenhet av att förmedla budskap och betydelser även i kommunikationssituationer som överskrider språkliga och kulturella gränser.

I utvecklingen av kommunikationsfärdigheterna ingår att reflektera över yttrandefrihetens betydelse och hur den används på ett ansvarsfullt sätt samt hur uppfattningen om och förmedlingen av kunskap kan se olika ut ur olika perspektiv. Den studerande skapar sig en uppfattning om vilken betydelse konstruktiv kommunikation och förståelse mellan olika kulturer har för en hållbar framtid, demokrati och fred.

Kompetensområdet innebär att den studerande ska:

- utveckla emotionella färdigheter och förmåga till empati
- utveckla sociala färdigheter, samarbetsförmåga och förmåga till kollaborativt lärande
- utveckla en språklig medvetenhet
- utveckla färdigheter att kommunicera på ett konstruktivt sätt

Tvärvetenskaplig och kreativ kompetens

Målet med kompetensområdet är att stöda en etisk, estetisk och ekologisk värdegrund som utgångspunkt för den studerandes sätt att tänka, agera och för den studerandes synpunkter.

Den studerande bekantar sig med olika sätt att skaffa och framställa information och övar att tillämpa dem, samtidigt som den studerandes förmåga att bedöma informationens tillförlitlighet stärks.

Den studerande vänjer sig vid att bedöma behovet av olika slags information och dess betydelse för livskompetensen och studierna, för planeringen av fortsatta studier och arbetsliv samt för olika gemenskaper. Den studerande får bekanta sig med hur man bygger upp information och använder sig av sitt kunnande, samtidigt som den studerandes färdigheter att lära sig och få färdigheter för fortsatta studier och andra livsskeden stärks.

Den studerandes multilitteracitet vidareutvecklas på ett målinriktat sätt. Multilitteracitet grundar sig på det vidgade textbegreppet. Målet är att stärka den studerandes nyfikenhet och förmåga att välja, tolka och producera olika slag av texter som utgår från en varierande svårighetsgrad samt olika perspektiv och kontexter. Den studerande reflekterar över hur teknologin och digitaliseringen stöder individernas och gruppernas förmågor och färdigheter och utforskar olika möjligheter att lösa komplicerade problem.

Den studerande reflekterar över lösningar som är hållbara med tanke på framtiden och funderar över deras samband med miljö, ekonomi, teknologi och politik.

Den studerande lär sig att skapa och bedöma olika alternativa framtidsscenarier ur individens, gemenskapernas och ekosystemens perspektiv.

Kompetensområdet innebär att den studerande ska:

- utveckla sin multilitteracitet i det digitala samhället
- kunna strukturera och styra sitt eget lärande
- utveckla ett källkritiskt tänkande
- utveckla färdigheter för livslångt lärande

Samhällelig kompetens

Målet med kompetensområdet är att den studerande ska få mångsidiga erfarenheter av att aktivt delta, påverka och arbeta i samhället och en förmåga att reflektera över sina erfarenheter. Studierna fördjupar den studerandes förståelse för sin egen roll, sitt ansvar och sina möjligheter att stöda en mångsidig demokrati i det omgivande samhället och i samarbete med andra.

Målet med den samhälleliga kompetensen är att stöda den studerandes färdigheter för fortsatta studier, arbetsliv och medborgaraktiviteter. Målet är att bidra till att den studerande tillägnar sig en företagsam och reformvänlig attityd inom olika livsområden. Den studerande övar på att planera sin framtid med ett öppet sinne och vågar ta motiverade risker samt lär sig hantera osäkerhet, frustration och misslyckanden.

Den studerande lär sig förstå och värdesätta principerna och strukturerna inom ett samhälle som grundar sig på demokrati, rättvisa, jämlikhet och likabehandling och lär sig förstå hur det gemensamma sociala kapitalet blir till och hur det kan utökas.

Den studerande tillägnar sig färdigheter att vara en aktiv och engagerad medborgare. Den studerande inspireras till att aktivt ta ställning till samhällsfrågor och att ta initiativ samt genom samarbete föra ärenden vidare både på lokal och nationell nivå. I studierna lyfts fram vilken betydelse den studerandes arbete och insatser har för att bygga upp en god framtid.

Kompetensområdet innebär att den studerande ska:

- utveckla demokratiska färdigheter och färdigheter att verka för en trygg, rättvis och hållbar framtid
- utveckla förmågan att använda sin kompetens både för sitt eget och samhällets val
- utveckla en förmåga till förnyelse, arbetslivsfärdigheter och en entreprenörsattityd

Etisk kompetens och miljökompetens

Målet med kompetensområdet är att den studerande lär sig att värdera och planera sina egna handlingar ur ett etiskt och ansvarsfullt perspektiv. Den studerande känner till grundläggande fakta om de ekologiska, ekonomiska, sociala och kulturella dimensionerna av en hållbar livsstil och hur de är beroende av varandra. Målet är att den studerande förstår varför den mänskliga verksamheten måste anpassas till naturens bärkraft samt till de begränsade naturresurserna och en hållbar användning av dem.

Den studerande ska bekanta sig med forskningsrön och förfaringssätt som har anknytning till att motverka klimatförändringen och trygga naturens mångfald och får möjlighet att iaktta, planera, utforska och bedöma olika former av verksamhet med vilka de här företeelserna kan utvecklas i en hållbar riktning. Den studerande reflekterar över sina iakttagelser och strävar efter att identifiera strukturer som ger möjlighet för eller hindrar olika gemenskaper att leva på ett hållbart sätt.

Målet är att den studerande ska känna till grundläggande fakta om globaliseringen och hur den inverkar på möjligheterna för människor med olika livsvillkor att upprätthålla en hållbar livsstil. Den studerande känner till målen för FN:s åtgärdsprogram för hållbar utveckling *Agenda 2030* och kan bedöma hur de framskrider. Den studerande reflekterar över och stärker sina egna insatser och det samarbete som behövs för en hållbar framtid.

Kompetensområdet innebär att den studerande ska:

- utveckla en förmåga till värdebaserade och etiska handlingar för det gemensamma bästa
- värdesätta naturens mångfald och forskningsbaserad kunskap om klimatet
- utveckla en förståelse för cirkulär ekonomi och hållbar konsumtion

Global och kulturell kompetens

Målet med kompetensområdet är att den studerande får möjlighet att fördjupa sina kunskaper om och sin förståelse för sin egen identitet och för skolgemenskapens och samhällets mångfald, där olika identiteter, språk, religioner och livsåskådningar lever sida vid sida och i växelverkan med varandra. Den studerandes internationella kunnande och multilitteracitet stärks med hjälp av kulturellt och språkligt mångskiftande nätverk, medier och källmaterial. Den studerande får erfarenheter av att studera, samarbeta och agera på ett etiskt sätt genom att utnyttja olika internationella verksamhetsformer och teknologiska miljöer.

Målet är att den studerande lär sig identifiera och reflektera över kulturarv, värderingar och olika verksamhetsformer samt andra aspekter som kulturella identiteter och levnadssätt bygger på i den egna vardagen, i det åländska samhället, i Norden, i Europa och på en global nivå. Samtidigt vänjer den studerande sig vid att värdesätta människors och gemenskapers rätt till olika kulturella identiteter och att agera för en kulturell mångfald.

Den studerande ska få olika möjligheter att utforska, öva och utveckla sina färdigheter att fungera som en världsmedborgare och agera på ett etiskt sätt i linje med FN:s åtgärdsprogram för hållbar utveckling *Agenda 2030*. Samtidigt ska den studerande lära sig skilja på internationalisering och globalisering som fenomen. Den studerandes kunskaper om mänskliga rättigheter för att främja en jämlik, rättvis och etiskt hållbar livsstil ska stärkas och den studerande ska lära sig känna igen och utnyttja kreativt och multilateralt samarbete till förmån för en bra framtid.

Kompetensområdet innebär att den studerande ska:

- utveckla internationella färdigheter och en världsmedborgarattityd
- utveckla kunskaper om det åländska, europeiska, och globala kulturarvet och förståelse för en kulturell mångfald
- utveckla färdigheter att agera etiskt i en global värld med media och teknologi

5.2 Utbildningens form och omfattning

Den allmänbildande gymnasieutbildningen för unga omfattar 150 studiepoäng. En studiepoäng motsvarar i medeltal 14 timmar och 15 minuter undervisning. Timfördelningen (se bilaga 1) bestämmer hur undervisningen ska fördelas mellan olika läroämnena. Utöver undervisning i avsedda läroämnena ska den studerande ges handledning i anslutning till studierna.

Den allmänbildande gymnasieutbildningen för vuxna omfattar 88 studiepoäng. En studiepoäng motsvarar i medeltal 9 timmar och 20 minuter. Timfördelningsplanen för vuxna (se bilaga 2) bestämmer hur undervisningen ska fördelas mellan olika läroämnena.

Studierna innefattar dessutom självständigt arbete för den studerande i den mängd som behövs med tanke på studiernas mål och innehåll och som är lämpligt för den studerande.

Studietiden omfattar tre läsår, men kan vid behov förlängas till högst fyra år⁸. Bilaga 5 jämför den allmänbildande gymnasieutbildningen med andra utbildningar på gymnasienivå.

I utbildningen kan ingå distansstudier. Studerande kan också ges möjlighet att genomföra delar av utbildningen genom självständiga studier. Läroplanen ska innehålla bestämmelser om självstudier.

Utbildningen består av obligatoriska och nationella valfria studier. De valfria studierna ska omfatta minst 20 studiepoäng. Utbildningen kan dessutom omfatta gymnasiediplom samt övriga fritt valda studier på det sätt som skolan beslutar.

De obligatoriska och valfria studierna bildar moduler med en omfattning av 1 - 3 studiepoäng. Av modulerna ska skolan bygga studieavsnitt, antingen för enskilda läroämnena eller för flera ämnen gemensamt. Skolan beslutar i hur omfattande studieavsnitt studierna erbjuds till studerande. I skolans läroplan bestäms i vilken ordning studierna i ett läroämne ska avläggas och hur de delas in i studieavsnitt.

Läroplanen ska också innehålla bestämmelser och principer för hur undervisningen och verksamheten genomförs så att angivna mål och centralt innehåll för undervisningen förverkligas.⁹

Som grund för läroplanens regelverk för mål och centralt innehåll i de olika läroämnena och studieavsnitten används "Grunderna för gymnasiets läroplan 2019" som fastställdes av utbildningsstyrelsen 7.11.2019 (OPH-2263-2019) eller de senast fastställda grunderna för gymnasiets läroplan. Då skolan utformar läroplan för de olika läroämnena ska följande beaktas:

- Läroämnet samhällslära ska benämnas **Samhällskunskap** och ska kompletteras med en modul omfattande 2 studiepoäng som ska behandla Ålands självstyrelse, historia, kultur, språkliga status och demilitarisering. Undervisningen ska även fokusera på dagens självstyrelse och framtida strategier och utvecklingsbehov.

⁸ § 8 LL (2011:13) om gymnasieutbildning.

⁹ § 17 LL (2001:13) om gymnasieutbildning.

- Inom de konst- och kulturvetenskapliga ämnena (konst, musik, teater och drama) ska **Bildkonst** ingå som obligatoriska studier till en omfattning av 2 sp. I utbudet av valfria studier ska **Musik** samt **Teater och drama** erbjudas.
- Inom idrott- och hälsovetenskapliga ämnen ska läroämnet Gymnastik benämnas **Idrott**. **Idrott** ska ingå som obligatoriska studier till en omfattning av 8 sp. I utbudet av valfria studier ska **Hälsa och idrott** erbjudas.
- **Välbefinnande i studierna** ska ingå som obligatoriska studier till en omfattning av 2 studiepoäng.

De nationella konventioner som lagtinget har gett sitt samtycke till ska beaktas vid utformningen av utbildningen.

5.2.1 Examen

Den allmänbildande utbildningen leder till allmänbildande gymnasieexamen och studentexamen. En studerande som genomgår den allmänbildande gymnasieutbildningen har rätt att avlägga studentexamen. För att avlägga examen ska den studerande med godkänd bedömning fullgöra minst 150 studiepoäng, av vilka ska ingå minst 20 studiepoäng valfria studier och i timfördelningen fastställt antal studiepoäng i ett språk förutom engelska.¹⁰

I gymnasielagen avsedd studentexamen avläggs genom att den studerande deltar i minst fem studentexamensprov, av vilka provet i svenska och litteratur/svenska som andraspråk och litteratur är obligatoriskt. Därutöver ska den studerande delta i tre prov som kan vara provet i främmande språk, finska, matematik eller provet i ett realämne.¹¹ Studerande väljer själv i vilket ämne han eller hon avlägger det femte provet.¹²

5.3 Lärmiljö

Utbildningens pedagogiska miljö ska i sin helhet organiseras på ett sådant sätt att det skapas stimulerande och utmanande lärandesituationer så att studerande upplever sammanhang och kan skapa sig en helhetsbild både ämnesmässigt och tvärvetenskapligt.

I läroplanen konkretiseras de värderingar som utbildningen särskilt vill lyfta fram för att skapa en ändamålsenlig och trivsamt lärmiljö. Dessa värderingar ska bygga på den värdegrund som är formulerad i denna läroplansgrund.

Det är rektors, lärares, övriga personalens och studerandes gemensamma ansvar att upprätthålla en miljö där alla känner trygghet, trivsel och lust att lära och som uppmuntrar till och ger utrymme för kreativitet. Hur ordning, trygghet, välbefinnande och trivsel främjas beskrivs i läroplanens allmänna del. Skolan ska utarbeta en plan för att skydda de studerande mot våld, mobbning och trakasserier. Skolans rektor ska tillse att planen utformas i enlighet med bilaga 11, följs och vid behov revideras. Skolan ska även ha en krisplan för akuta kriser såsom våld, olycksfall, olyckor och dödsfall (se bilaga 11).

Skolan ska utarbeta ordningsregler i syfte att främja intern ordning, studiero, välbefinnande, trygghet och trivsel (se bilaga 11).

¹⁰ § 29 LL (2011:13) om gymnasieutbildning.

¹¹ § 25 LL (2011:13) om gymnasieutbildning.

¹² LL om ändring av LL om gymnasieutbildning.

5.4 Studiemiljöer och -metoder

Studiemiljöerna och -metoderna ska utformas utgående från synen på lärande och målen för undervisningen. I utvecklingen av studiemiljöer och val av studiemetoder ska man även ta i beaktande de studerandes olika utgångslägen och förutsättningar, intressen, åsikter och individuella behov samt de förutsättningar som krävs i framtiden och i arbetslivet.

5.4.1 Studiemiljöer

Mångsidiga, trygga och trivsamma studiemiljöer främjar studiemotivationen. En bra studiemiljö stöder såväl interaktion som kollaborativt och självständigt lärande. Den studerande ska aktiveras till att utveckla sina studiemiljöer.

Olika miljöer ska utnyttjas i studierna för att möjliggöra kreativt tänkande och forskningsbaserade studier. Lokaler, material och sakkunskap som erbjuds av bibliotek, andra skolor, organisationer, konst- och kulturinstitutioner, arbetslivet och företag ska utnyttjas på lokal, nationell och internationell nivå för att öka kännedomen om fortsatta studier och arbetsliv. Studiemiljöerna ska vidgas till sammanhang utanför skolan med hjälp av informations- och kommunikationsteknik.

När studierna genomförs som självständiga studier ska den studerandes förutsättningar och behov av handledning och stöd beaktas.

Den studerande ska handledas att använda digitala studiemiljöer, studiematerial och verktyg för att söka, behandla och utvärdera information och för att producera ny kunskap. Den studerandes individuella studieväg och kunskapsutveckling ska stödas genom att erbjuda möjligheter att genomföra studier nätbaserat.

5.4.2 Studiemetoder

Inom den allmänbildande gymnasieutbildningen ska man använda mångsidiga undervisnings-, handlednings-, och studiemetoder som anknyter till det kunnande om vetenskapsområdets begrepp och metoder som läroämnet förutsätter. Med olika undervisningsrelaterade lösningar kan man stöda den studerande att utveckla sin förmåga att behärska helheter och sina ämnesövergripande kunskaper. Studiemetoder som bygger på undersökning, experiment och problemlösning främjar förmågan att lära sig och utvecklar ett kritiskt och kreativt tänkande.

Den studerande ska ges möjligheter att arbeta med uppgifter, i vilka kunskaper och färdigheter kopplas ihop med den studerandes erfarenheter och med olika företeelser i omgivningen och samhället.

Målet med undervisnings- och studiemetoderna är att motivera den studerande att arbeta aktivt och utveckla samarbetsfärdigheter. Den studerande ska vägledas att planera sina studier, utvärdera sina studiefärdigheter och sin studieteknik samt ta ansvar för sitt lärande.

Den studerande ska använda digitala verktyg på ett mångsidigt sätt, både i kollaborativt och i självständigt arbete.

Vid valet av studiemetoder och handledning av arbetet ska skolan sträva till jämlika studiemöjligheter och till att identifiera och förändra könsbundna attityder och rutiner.

5.5 Handledning

Handledning är en uppgift för alla som tillhör undervisnings- och handledningspersonalen. Den syftar till att stöda den studerande i olika skeden av studierna och underlätta för den studerande att orientera sig i sina studier. Målet är att stöda den studerande att utveckla sina lärandestrategier och identifiera sin läraprocess. Handledningen ska ske både inom och utom undervisningen och stöda

den studerandes lärande, välbefinnande, fostran och utveckling, erbjuda verktyg för bättre självkännedom och självreglering och uppmuntra till aktivt medborgarskap.

En studerande i den allmänbildande gymnasieutbildningen har rätt att få studiehandledning och karriärvägledning¹³. Studiehandledningen och karriärvägledningen anknyter till den studerandes orientering inför framtiden. Antalet utbildningar och utbildningsformer efter gymnasialstadiet har ökat samtidigt som arbetsmarknaden blir alltmer föränderlig och svår att överblicka, vilket gör så att behovet av en studiehandledning med mera fokus på karriärvägledning ökar.

Karriärvägledning ska ingå från början när studierna inleds. Målet med karriärvägledningen är att stöda den studerande i att forma bilden av sitt eget kunnande och sina egna förmågor. Studerande ska få verktyg och metoder för att identifiera och formulera sina behov, intressen och förutsättningar, kunna ta ansvar för sin egen karriärprocess och utveckla färdigheter för ett livslångt lärande.

Som stöd för framskridandet i studierna och övergången till fortsatta studier och arbetsliv ska en studerande som genomgår den allmänbildande gymnasieutbildningen utarbeta en individuell studieplan som innehåller en plan för studierna, en plan för studentexamen och en plan för fortsatta studier och karriären. Planen ska utarbetas i början av studierna med stöd av skolan undervisnings- och handledningspersonal och den ska uppdateras regelbundet under studiernas gång.

I karriärvägledningen ingår att informera om olika utbildningar för vidarestudier på ett allsidigt sätt så att den bidrar till att öka likvärdigheten mellan olika utbildningar. Informationen ska även presenteras på ett sätt som bidrar till jämställdhet mellan könen.

Karriärvägledningen ska beakta den ökade internationaliseringen. Den ska för den studerande möjliggöra internationella kontakter och studier genom att

- ge information om studier och behörighetskrav inom och utanför Åland, speciellt inom Norden och EU, men också globalt
- ge en inblick i den internationella arbetsmarknaden

Läroplanen ska beskriva hur studiehandledningen och karriärvägledningen förverkligas.

5.6 Individuell studieplan

Gymnasielagen fastställer att varje studerande ska ha en individuell studieplan.¹⁴ Den individuella studieplanen ska bestå av följande delar:

1) en studieplan

- tidigare utbildning och annat kunnande
- kunskaper i svenska och övriga språkkunskaper samt färdigheter för språkstudier
- studier och/eller lärokurser som räknas till godo samt annat kunnande som räknas till godo
- studier som avläggs; hur studierna ska framskrida, studerandes val av studieavsnitt
- planerad studietid
- studiefärdigheter och eventuella behov av stödåtgärder
- beräknad tid för att avlägga studierna
- övriga noteringar

2) en plan för studentexamen

¹³ § 15 LL (2011:13) om gymnasieutbildning.

¹⁴ § 18 LL (2011:13) om gymnasieutbildning.

3) en plan för fortsatta studier och karriären

Den individuella studieplanen ska revideras under studiernas gång ifall studieupplägget förändras. Studerande och vårdnadshavare ska ha kontinuerlig möjlighet att granska studieplanen.

5.7 Stöd för lärande och studier

I enlighet med gymnasielagen kan studerande vid behov få stöd i sitt lärande och i sina studier.¹⁵ Syftet med stöd för lärande och studier är att stöda studerande som av olika orsaker tillfälligt har svårigheter att följa studietakten eller som har behov av särskilt stöd. En studerande som på grund av särskilda språkliga svårigheter eller andra inlärningssvårigheter har svårt att klara studierna har rätt att få stödundervisning, specialundervisning och annat stöd för lärandet enligt individuella behov. Målet är att studerande genom olika stödåtgärder ska kunna slutföra sina studier och sin examen i enlighet med i läroplansgrunder och läroplan fastställda mål för den allmänbildande gymnasieutbildningen och att ge den studerande färdigheter för att övergå till fortsatta studier.

En studerande har rätt att få stöd för sitt lärande oberoende av vad som orsakar behovet. Inlärningssvårigheter kan bero till exempel på läs- och skrivsvårigheter, matematiska eller uppmärksamhetsrelaterade svårigheter eller på sjukdom, funktionsvariation eller problem i den aktuella livssituationen.

En studerandes behov av stöd ska bedömas när studierna inleds och regelbundet under studiernas gång. Lärarna ska bedöma behovet av stöd tillsammans med den studerande och vid behov med vårdnadshavaren. Stödåtgärderna kan med den studerandes samtycke planeras i samarbete med andra sakkunniga. Stödåtgärderna antecknas i den studerandes individuella studieplan. Stödåtgärderna ska regelbundet följas upp och utvärderas och eventuella ändringar ska antecknas i den individuella studieplanen.

5.7.1 Allmänpedagogiskt stöd

Med allmänpedagogiskt stöd avses det som i gymnasielagen benämns stödundervisning¹⁶. Den studerande som har *tillfälliga*, exempelvis på grund av sjukfrånvaro eller annars inte lyckas följa studietakten eller har andra tillfälliga avgränsade svårigheter att klarar studierna med godkänt resultat ska erbjudas stödundervisning.

Initiativet till stödundervisning tas av lärare eller av den studerande i samarbete med vårdnadshavaren i de fall den studerande är minderårig.

5.7.2 Specialpedagogiskt stöd

Med specialpedagogiskt stöd avses det som i gymnasielagen benämns specialundervisning.¹⁷ Studerande som har diagnostiserade svårigheter och som har svårt att klara av studierna eller av någon annan orsak behöver *långvarigt eller regelbundet stöd* har rätt till specialundervisning och annat stöd för lärande enligt individuella behov. Specialundervisning ges av en speciallärare och stöder ämnesundervisningen. Specialundervisning kan ges som kompanjonundervisning (samarbete mellan till exempel ämneslärare och speciallärare), undervisning i grupp eller som individuellt stöd.

Skolan ska på den studerandes begäran dokumentera de specialarrangemang och stödåtgärder som studerande tagit del av under studietiden i den individuella studieplanen. Den studerande ska få information om specialarrangemang i studentexamensproven vid inledandet av studierna och därefter vid behov. Den studerande ska ges möjlighet att pröva på specialarrangemang under studierna

¹⁵ § 14 LL (2011:13) om gymnasieutbildning.

¹⁶ § 14 1 mom. i LL (2011:13) om gymnasieutbildning

¹⁷ § 14 2 mom. i LL (2011:13) om gymnasieutbildning

för att kunna bedöma behovet. Den studerande ska vid behov få hjälp med att skaffa nödvändiga utlåtanden och begära om specialarrangemang för studentexamensproven.

Skolan ska i läroplan konkretisera och beskriva de handlingsplaner som följs för studerande i behov av särskilt stöd och de stödåtgärder och den stödundervisning som skolan erbjuder.

5.8 Studerande med annat modersmål än svenska

Utbildningen ska arrangeras så att studerande med annan språkbakgrund än svenska har möjlighet att utveckla svenskan och därmed få redskap för att klara de allmänbildande studierna och uppnå kompetens för högskolestudier.

Studerande med annan språkbakgrund än svenska har parallellt med sina studier i svenska och litteratur rätt till stöd i sin språkutveckling, som ger dem möjlighet att utveckla sitt kunnande i svenska och i sin kommunikativa kompetens. Studerande har även i den övriga ämnesundervisningen rätt till kompensatoriska åtgärder som tar hänsyn till de studerandes språkliga bakgrund. Skolans läroplan ska innehålla bestämmelser om vilka stöd som skolan erbjuder studerande med annan språkbakgrund än svenska.

Studerande med annan språkbakgrund än svenska ska på basen av en pedagogisk bedömning och en diskussion ges möjlighet att i sina studier i svenska och litteratur bli bedömd enligt det mål och den kravnivå som gäller för undervisningen i svenska som andraspråk och litteratur. I den övriga ämnesundervisningen ska studerandes prestationer bedömas utgående från läroplanens mål- och kravnivå.

Studerande som har en annan språkbakgrund än svenska och som bedöms enligt kunskapskraven i läroplanen för svenska som andraspråk och litteratur kan i enlighet med gymnasielagens 38 § ansöka hos rektor om befrielse från att avlägga det i timfördelningen angivna andra obligatoriska språket förutom engelska. Ansökan kan beviljas om studerande kan dokumentera kunskaper i ett annat språk som till sitt mål och innehåll motsvarar läroplanens lärokurs för det andra obligatoriska språket och som motsvarar de nivåkrav som anges för varje språk enligt EU:s nivåskala för språkkunskap och språkutveckling (bilaga 16).

5.9 Bedömningsgrunder

Bedömningen syftar till att leda och stimulera studerande i deras studier och utveckla deras förutsättningar för självvärdering. Bedömningen ska sporra studerande att realistiskt bedöma sin egen insats, att ställa upp egna mål och välja ändamålsenliga arbetssätt.¹⁸

Bedömningen ska ge information till studerande, vårdnadshavare, andra utbildningsinstitutioner och arbetslivet.

Den studerandes framsteg och studieresultat ska bedömas mångsidigt och kvalitativt i relation till de fastställda mål som preciseras i läroplansgrunder och läroplan.

Den studerande ska kontinuerligt under studiernas gång få muntlig och skriftlig information om mål och kravnivå samt information om bedömningsgrunderna och hur de tillämpats på honom eller henne. För att säkra lärares och studerandes rättsskydd ska informationen alltid ges i förväg innan studierna inleds. Även i efterhand, på studerandes eller vårdnadshavares begäran, ska en utredning kunna presenteras över hur bedömningsprinciperna har tillämpats.

¹⁸ § 19 LL (2011:13) om gymnasieutbildning.

Bedömningen inom den allmänbildande gymnasieutbildningen har två centrala uppdrag; bedömningen ska stöda och handleda lärandet och bedömningen ska visa hur väl den studerande uppnått målen för kunnande.

5.9.1 Bedömning av lärande

Bedömningen ska stöda och handleda lärandet. Det sker genom respons som ges under studieavsnittets gång, så kallad formativ bedömning. Responsen ska beskriva den studerandes framsteg i förhållande till målen som ställts upp. Självvärdering och kamratrespons är delar av den formativa bedömningen.

Den formativa bedömningen är en viktig del i växelverkan mellan den studerande och läraren. Den formativa bedömningen ger läraren information om vad som måste betonas eller förändras i undervisningen för att den studerande ska utvecklas vidare mot målen.

Den studerande ska under gymnasiestudierna ges möjlighet att träna självvärdering och att ge och ta emot kamratrespons. Studeranden ska vara en aktiv part i sin läroprocess och ta ansvar för sitt eget lärande samt utveckla sin förmåga att självständigt lära och förbättra sitt kunnande.

Målen och grunderna för bedömning ska klargöras och diskuteras med den studerande i början av varje studieavsnitt. Den studerande ska få stöd för att planera sina studier och ges information om vad den studerande förväntas lära sig i studieavsnittet och hur studierna bedöms.

Responsen som ges under studietidens gång tillsammans med studerandes självvärdering, hjälper den studerande att förstå sitt eget lärande, identifiera sina styrkor, korrigera fel och utveckla sitt arbetssätt så att han/hon kan nå målen som ställts upp för lärandet. På detta sätt får studerande redskap för ett kontinuerligt utvecklande av kunnandet och för livslångt lärande.

5.9.2 Bedömning av kunnande

Syftet med bedömningen av kunnande ska visa hur väl den studerande uppnått målen som ställts upp för studieavsnittet. Det sker genom bedömning av den studerandes kunnande, så kallad summativ bedömning.

Att bedöma kunskaper summativt handlar om att summera och bestämma en studerandes kunskapsmässiga nivå just när bedömningen görs. Den summativa bedömningen ska göras i relation till de mål och bedömningsgrunder som anges i läroplanen för studieavsnittet.

Bedömningen ska vara mångsidig och den ska genomföras med ändamålsenliga metoder.

Bedömningen av den studerandes kunnande ska grunda sig på de prestationer som den studerande har visat. Vitsordet för ett studieavsnitt fastställs utifrån läroämnets mål och centrala innehåll, utifrån målen som ställts upp för mångsidig kompetens inom läroämnet samt utifrån de bedömningsgrunder som angetts för läroämnet.

5.9.3 Bedömning av ett studieavsnitt

Läraren, eller lärarna om det är flera, ska efter ett avslutat studieavsnitt dokumentera studerandes prestationer med ett vitsord eller med en prestationsanteckning. Om studieavsnittet omfattar flera moduler som hör till samma lärokurs, ska den studerande endast ges ett vitsord för studieavsnittet. I ett studieavsnitt som är gemensamt för flera läroämnena, ska den studerande ges ett vitsord för varje läroämne.

Föremål för bedömning är den studerandes kunskaper, färdigheter och arbete. Vitsorden visar hur väl målen för studieavsnittet uppnåtts. Vitsordet ska grunda sig på mångsidiga prestationer som visar på lärande, kunnande och inhämtad kunskap.

Vid bedömning med siffror används skala 4 – 10 enligt följande:

10	utmärkta	prestationer
9	berömliga	prestationer
8	goda	prestationer
7	nöjaktiga	prestationer
6	försvarliga	prestationer
5	hjälpiga	prestationer
4	underkänd	prestation

Den studerande ska ges ett vitsord för studier som ingår i ett studieavsnitt. Obligatoriska och nationella valfria studier ska bedömas med vitsord i skala 4 – 10. Övriga valfria studier kan bedömas antingen med siffror eller med en anteckning om avlagda studier (A = avlagd, U = underkänd). Skolan ska i läroplanen definiera vilka studier som inte bedöms med siffervitsord.

För temastudier antecknas att studierna har avlagts.

Ett vitsord kan kompletteras och preciseras med ett skriftligt verbalt omdöme eller med muntlig respons vid ett utvärderingssamtal. I skolans läroplan fastställs hur ett icke slutfört studieavsnitt ska noteras och kompletteras.

Olika behov av stödåtgärder som preciseras i avsnitt 5.6 Stöd för lärande och studier, och andra faktorer som gör det svårt för studerande att visa sina kunskaper, ska beaktas i bedömningen. Den studerande ska ges möjlighet till specialarrangemang och alternativa sätt att visa sina kunskaper på.

Om en studerande helt eller delvis genomför ett studieavsnitt på egen hand, följs i tillämpliga delar ovan nämnda principer för bedömning. Bedömningen ska vara tillräckligt mångsidig och omfattande. Bedömningen ska även beakta hur studerande uppnått målen och gjort framsteg i riktning mot målen.

Skolan ska i läroplanen fastställa vilka studier som den studerande kan avlägga på egen hand.

5.9.4 Bedömning vid tillgodoräknande av studier

Studerande har rätt att på ansökan tillgodoräkna sig studier som genomförts i andra skolor eller få erkänt kunnande för prestationer som förvärvats på annat sätt.¹⁹ Närmare beskrivning om hur tidigare studier och kunnande som förvärvats på annat sätt erkänns och tillgodoräknas framgår i avsnitt 8.1 Tillgodoräknande av tidigare studier och kunnande, sidan 51.

Studier som genomförts i andra sammanhang eller kunnande som förvärvats på annat sätt kan i gymnasiestudierna räknas till godo som en del av gymnasiets lärokurs. Vid bedömning av kunskap som förvärvats på annat sätt ska skolan följa de bestämmelser om bedömning av studieavsnitt och lärokurser som finns i skolans läroplan. Om studierna eller kunnandet som förvärvats på annat sätt räknas tillgodo i de studier som enligt läroplanen ska bedömas med siffror, bedöms studierna med siffror. Studerande måste, om skolan så anser, påvisa sitt kunnande genom tilläggsprestationer.

Studerande med annat modersmål än svenska som ansöker om att få sitt modersmål tillgodoräknat som främmande språk ska bedömas utgående från det aktuella språkets mål- och kravnivå i läroplanen och utgående ifrån EU:s nivåskala för språkkunskap och språkutveckling (bilaga 16).

De prestationer som genomförts vid andra skolor omvandlas till den allmänbildande gymnasieutbildningens vitsordsskala enligt tabell i bilaga 5.

¹⁹ § 24 LL (2011:13) om gymnasieutbildning.

Studier i utlandet tillgodoräknas på samma sätt och omvandlas till den allmänbildande utbildningens vitsordsskala.

Om man inte kan avgöra om ett vitsord som avlagts vid en annan utbildning/skola motsvarar ett högre eller lägre vitsord ska det högre vitsordet användas.

När en studerande övergår från en lång lärokurs i ett ämne till en kort, räknas studier som avlagts enligt den långa lärokursen till godo i den korta lärokursen i den omfattning som målen och det centrala innehållet motsvarar varandra och vitsorden för den långa lärokursen överförs som vitsord för den korta lärokursen. På den studerandes begäran ska möjlighet till tilläggsprestationer ges för att fastslå kunskapsnivån som berättigar till ett högre vitsord.

Övriga studier enligt en lång lärokurs som avlagts med godkänt resultat eller delar av studier enligt den långa lärokursen kan i den korta lärokursen utgöra valfria studier i enlighet med vad som bestäms i skolans läroplan.

När en studerande mitt i studierna övergår från en kort till en lång lärokurs i ett läroämne ska kompletterande studier förutsättas och vitsorden för de redan avlagda studierna ska samtidigt omprövas.

5.9.5 Bedömning av mångsidig kompetens

De kompetensområden som utgör den mångsidiga kompetensen bildar de gemensamma målen för läroämnena i utbildningen. Kompetensområdena är:

- Kompetens för välbefinnande
- Kommunikativ kompetens
- Tvärvetenskaplig och kreativ kompetens
- Samhällelig kompetens
- Miljökompetens och etisk kompetens
- Global och kulturell kompetens

I läroplansgrunden beskrivs hur kompetensområdena som utgör den mångsidiga kompetensen ingår i respektive läroämne (se avsnitt 5.1.1 Mångsidig kompetens). De har också beaktats i målen för läroämnena. I skolans läroplan ska för varje studieavsnitt definieras hur målen för och kompetensområdena inom mångsidig kompetens ska förverkligas. Den mångsidiga kompetensen bedöms inom ramen för den formativa och summativa bedömningen i varje studieavsnitt.

5.9.6 Förnyad bedömning

Studerande har rätt att höja ett underkänt vitsord genom att påvisa sitt kunnande i de kunskaper och färdigheter som är centrala i studieavsnittet.

Studerande har också rätt att höja ett godkänt vitsord och det bästa resultatet ska noteras som vitsord.

I skolans läroplan konkretiseras på vilka sätt studerande har möjlighet att förbättra sina prestationer och få möjlighet att påvisa sina kunskaper.

5.9.7 Rättelse av bedömning

Studerande som är missnöjd med bedömningen av sin prestation eller med tillgodoräknande av studier som fullgjorts i annan utbildning eller på annat sätt visat kunnande, kan skriftligen eller muntligen begära rättelse inom 14 dagar efter det att studerande fått del av bedömningen. I

gymnasielagen finns bestämmelser om rättelse av prestation.²⁰ I läroplanen ska regler för rättelse av bedömning beskrivas närmare.

Studerande ska informeras om sin lagenliga rätt att begära rättelse över bedömning.

5.9.8 Bedömning av ämneslärokurs

En ämneslärokurs består av de studier i läroämnet som ingår i den studerandes individuella studieplan. Den individuella studieplanen preciseras under studiernas gång.

I sitt examensbetyg kan studerande ha endast ett vitsord för varje ämne. Studerande som under studiernas gång övergått från en lärokurs till en annan får vitsord i det ämne som omfattar alla obligatoriska studier och de valfria studier som studerande läst. De studier som studerande avlagt i den tidigare lärokursen ska tillgodoräknas. Principer för tillgodoräknande ska preciseras i skolans läroplan.

En studerande kan i sitt examensbetyg ha ämnesvitsord antingen i svenska och litteratur eller i svenska som andraspråk och litteratur. Om studerande avlagt någon eller några av studieavsnitten i svenska och litteratur tillgodoräknas och bedöms de som studieavsnitt i svenska som andraspråk och litteratur.

För att avlägga lärokursen i ett läroämne med godkänt resultat ska den studerande avlägga största delen av studierna i läroämnet med godkänt vitsord. I de obligatoriska och de nationella valfria studierna får den studerande högst ha underkända vitsord enligt nedanstående tabell:

<i>Obligatoriska och nationella valfria studier som den studerande har avlagt</i>	<i>Högsta tillåtna antal studiepoäng underkända prestationer</i>
2 – 5 studiepoäng	0
6 – 11 studiepoäng	2
12 – 17 studiepoäng	4
18 studiepoäng eller mera	6

Studerande fattar beslut om siffervitsord ska noteras i examensbetyget i ämnet hälsa och idrott, i läroämnen som omfattar endast två studiepoäng och i valfria språk, ifall den lärokurs som den studerande avlagt i språket som omfattar högst fyra studiepoäng. Studerande meddelar studiehandledare sitt beslut efter det att samtliga studiepoäng i ämnet genomförts och innan skolan utfärdar examensbetyg. Om läroämnet i enlighet med studerandes beslut inte bedöms i siffror noteras ämnet som godkänd prestation på examensbetyget.

Vitsordet för lärokursen i ett läroämne fastställs som det aritmetiska medeltalet av vitsorden i enlighet med studiepoängen för de obligatoriska och nationella valfria studier som den studerande har slutfört. Vitsordet ges som ett helt tal och avrundas uppåt om medeltalet är 0,5 eller högre ($7,5 = 8$).

Om den studerande i ett särskilt förhör visar större mognad och behärskar läroämnet bättre än vad vitsordet i ämnet som baserar sig på vitsorden i studieavsnitten skulle förutsätta, ska vitsordet höjas.

²⁰ § 22 LL (2011:13) om gymnasieutbildning.

Vitsordet kan också höjas om de lärare som beslutar om lärokursbedömningen anser att den studerandes kunskaper och färdigheter på basis av den studerandes prestationer när lärokursen avslutas är bättre än vitsorden som grundar sig på studieavsnitten.

5.10 Allmänbildande gymnasieexamensbetyg

Enligt gymnasielagen beslutar rektor och den eller de lärare som ansvarar för det enskilda läroämnet eller ämnesgruppen om betyg och intyg för studerande i den allmänbildande gymnasieutbildningen.²¹

Ett gymnasieexamensbetyg utfärdas då studerande avlagt studentexamen och har avlagt sammanlagt minst 150 studiepoäng, varav minst 20 studiepoäng ska vara nationella valfria studier. I de 150 studiepoängen ingår de obligatoriska studier och nationella valfria studier som beskrivs i timfördelning och läroplan. Läroplanens temastudier, tillgodoräknade studier och de av skolan erbjudna godkända fritt valda studier inräknas också. Betyget undertecknas av rektor.

Studerande som inlett studierna vid Ålands lyceum efter fyllda 18 år följer läroplanen för vuxna och har rätt till examensbetyg efter att ha avlagt sammanlagt 88 studiepoäng och studentexamen.

Studentexamensnämnden i Finland utfärdar studentexamensbetyg.²²

Skolan kan utfärda ett nytt examensbetyg endast om det finns ett uppenbart fel i betyget. Det felaktiga betyget måste inlämnas till skolan som ser till att betyget makuleras och förstörs.

5.11 Övriga betyg och intyg

Skolan har rätt att utfärda följande betyg och intyg:

- Skiljebetyg ska utfärdas till studerande som avbryter sina studier eller som inte slutför sina lärokurser med godkänd bedömning. I skiljebetyget ska dokumenteras de studier som avlagts med godkänd bedömning och de studier som erhållit underkänd bedömning. Skiljebetygets datering är densamma som den dagen studerande avslutar sina studier.
- Kompletteringsbetyg ska ges till studerande som har tilldelats gymnasieexamensbetyg och som vid ett senare tillfälle slutfört ett eller flera studieavsnitt. I kompletteringsbetyget dokumenteras avlagda studier och sifferbedömning. Betyget utfärdas och dateras då studierna är slutförda. Skolan har rätt att utfärda flera kompletteringsbetyg.
- Betyg över slutförd enskild lärokurs ska ges till studerande som har slutfört en eller flera av utbildningens ämneslärokurser. Den allmänbildande utbildningen utfärdar ett betyg till studerande i grundläggande yrkesutbildning som slutfört lärokurserna inom den högskoleförberedande utbildningshelheten. På betyget antecknas antal slutförda studieavsnitt och ämnesvitsord.
- Intyg över muntligt/muntliga prov
- Gymnasiediplom

Rektor undertecknar betyg. Betyg och intyg ska upprättas och utfärdas i enlighet med anvisningar av Ålands landskapsregering.

²¹ § 21 LL (2011:13) om gymnasieutbildning.

²² § 28 LL (2011:13) om gymnasieutbildning.

6. Grunder för den grundläggande yrkesutbildningen

Den grundläggande yrkesutbildningen ger yrkesmässig behörighet för olika yrkesområden och därutöver ger den allmän behörighet för fortsatta studier. Studerande vid den grundläggande yrkesutbildningen kan genom val uppnå grundläggande behörighet och två särskilda behörigheter för vidare studier i Sverige. Den grundläggande yrkesutbildningen bygger på grundskolans lärokurs.²³

Den grundläggande yrkesutbildningen omfattar yrkesinriktade examensdelar och gemensamma examensdelar. I en examen eller ett kompetensområde inom examen ska ingå minst en obligatorisk yrkesinriktad examensdel och minst en valbar yrkesinriktad examensdel. I alla yrkesinriktade examensdelar ingår lärande i arbete.²⁴

Den grundläggande yrkesutbildningen leder till gymnasieexamen med yrkesinriktning.

6.1 Övergripande mål

I läroplansgrunderna fastställs de övergripande målen, den verksamhetskultur och de allmänna bestämmelser som beaktas inom den grundläggande yrkesutbildningen.²⁵

Den grundläggande yrkesutbildningen ska främja studerandes allsidiga utveckling och välbefinnande. Studierna ska ingjuta en positiv inställning till aktiv kompetensutveckling och lärande och därmed lägga grunden för ett livslångt lärande.

Undervisningen och lärande i arbete ska ha som mål att stärka studerandes självkännet och självförtroende, eftersom all personlig utveckling utgår från en sund och god självkänsla. Ett särskilt fokus ska läggas på att ge studerande möjlighet att utveckla sina kommunikativa färdigheter; att tala, samtala och lyssna till andra. Till den kommunikativa förmågan hör också att kunna ta ställning till och lösa konflikter på ett konstruktivt sätt.

Verksamhet och undervisning ska stöda studerandes delaktighet och engagemang och ge dem kunskaper och färdigheter att vara aktiva deltagare i ett demokratiskt samhällsliv. Studierna ska uppmuntra studerande att ta egna initiativ, fördjupa insikten om eget ansvar och bredda deras förståelse för andra människors resonemang.

Arbetslivet är alltmer präglad av nätverkande och samarbete i team. Undervisningen ska därför inriktas på att utveckla studerandes sociala färdigheter och ge studerande möjlighet att träna sin samarbetsförmåga.

Ett övergripande mål är att utveckla studerandes etiska förmåga, eftersom många frågor i arbets- och samhällsliv är av etisk karaktär. Utbildningen ska träna studerande att ta personlig ställning i olika valsituationer.

En viktig del för den personliga utvecklingen är att stärka studerandes estetiska färdigheter. Estetiskt tänkande och bildspråklig kompetens är viktiga aspekter i mänskligt samspel och mänsklig kommunikation.

6.2 Utbildningens form och omfattning

Den grundläggande yrkesutbildningen är organiserad i program som omfattar 180 kompetenspoäng (kp). Systemet med kompetenspoäng följer ECVET-systemet 2009/C155/02 (European Credit

²³ § 9 LL (2011:13) om gymnasieutbildning

²⁴ § 4 LF (2019/41) om gymnasieutbildning

²⁵ § 16 LL (2011:13) om gymnasieutbildning

system for Vocational Education and Training)²⁶. De inlärningsresultat som kan förväntas under ett år motsvarar enligt ECVET 60 poäng. Den grundläggande yrkesutbildningen är därför indelad i examensdelar som är fördelade över tre år. Studietiden kan beroende på studerandes förkunskaper, erfarenhet och individuella förutsättningar förkortas eller förlängas. Studerande har rätt att förlänga sin studietid till fyra år.²⁷

I enlighet med gymnasielagen kan skolan även ordna annan utbildning och då ska läroplansgrundens bestämmelser i tillämpliga delar följas. Med annan utbildning avses kompletteringsutbildning, vidareutbildning, fortbildning och kursverksamhet.²⁸

Kompetenspoäng och värderingen av examensdelarnas omfattning fastställs utgående från vilken svårighetsgrad och betydelse det kunnande som ingår i examensdelen har i förhållande till de krav på yrkesskicklighet och de mål för kunnandet som gäller hela examen. Varje examensdel ska bedömas utifrån de mål för yrkesskicklighet och kunnande som är fastställda för varje examensdel.

Utbildningen kan ha en flexibel undervisningsform och kan också helt eller delvis genomföras självständigt. Studiernas upplägg fastställs individuellt i studerandes personliga utvecklingsplan för kunnandet. Grundläggande yrkesutbildning kan även ordnas som läroavtalsutbildning. Läroavtal är ett arbetsavtal som följer lagen om läroavtalsutbildning (1998:59) och utformas individuellt. Läroavtalsutbildningen ska i tillämpliga delar följa läroplansgrunder och läroplaner för den grundläggande yrkesutbildningen.

En grundläggande yrkesutbildning som leder till gymnasieexamen med yrkesinriktning omfattar 180 kp som fördelas enligt följande:

Yrkesinriktade examensdelar	145 kp
Gemensamma examensdelar	35 kp som omfattar allmänna ämnen

Fördelningen mellan obligatoriska och valbara yrkesinriktade examensdelar inom fastställda 145 kp varierar mellan de olika kompetensområdena. Fördelningen framgår i respektive utbildningsprogram och dess kompetensområden.

Utbildningsprogram, kompetensområden och examensbenämningar finns i bilaga 1 i gymnasieförordningen.²⁹ En examen med yrkesinriktning kan indelas i två eller flera kompetensområden om det behövs med tanke på arbetslivet eller överskådligheten i examensuppbyggnad. En examen med yrkesinriktning kan ha en eller flera examensbenämningar. Examensbenämningen kan vara specifik för examen eller för kompetensområdet.

De kompetensområden som leder till grundexamen inom social - och hälsovårdsbranschen³⁰ och grundexamen inom sjöfart³¹ ska följa gällande överenskommelseförordningar och ikraftvarande grunder för respektive examina eller senare föreskrifter och beslut.

De kompetensområden som leder till gymnasieexamen med yrkesinriktning ska följa det upplägg som beskrivs i avsnitt 6.2.1, 6.2.2, 6.2.3 och 6.2.4.

²⁶ § 5 LF (2011:75) om gymnasieutbildning

²⁷ § 9 LL (2011:13) om gymnasieutbildning

²⁸ §2 LL (2011:13) om gymnasieutbildning

²⁹ LF (2011:75) om gymnasieutbildning

³⁰ Republikens presidents förordning (2005:37) inom social- och hälsovård i landskapet Åland

³¹ Republikens presidents förordning (2018:37) om utvärdering och godkännande av sjöfartsutbildning som ges på Åland

6.2.1 Grunder för yrkesinriktade examensdelar

Undervisningen i yrkesämnen är indelad i yrkesinriktade examensdelar som omfattar 145 kp. Fördelningen mellan de obligatoriska och valbara examensdelarna varierar mellan kompetensområdena.

Vid uppgörandet av de *yrkesinriktade examensdelarna* ska skolan följa ikraftvarande grunder för yrkesinriktade grundexamina eller senare föreskrifter och beslut som kompletterar eller förändrar examensdelarnas innehåll³². Om skolorna som valbara yrkesinriktade examensdelar önskar använda yrkesinriktade examensdelar från andra kompetensområden används vederbörande föreskrift.

Skolan ska ta i beaktande det som stadgas om språk i självstyrelselag för Åland.³³

En åländsk examen ska följa av landskapsregeringen fastställda läroplansgrunder.

Med undantag för sjöfartsstuderande, har en studerande inom den grundläggande yrkesutbildningen rätt att som valbar yrkesinriktad examensdel om 25 kp räkna studier i den allmänbildande utbildningen som är en del av HUTH (se 6.2.5).

Studerande har rätt att som valbar yrkesinriktad examensdel räkna en examensdel från en annan yrkesinriktad grundexamen, yrkesexamen eller specialyrkesexamen. Oberoende av omfattningen på examensdelen som ska ingå utgör omfattningen på examensdelen i det här fallet högst 15 kompetenspoäng. Studerande har också rätt att som valbar yrkesinriktad examensdel räkna in högskolestudier som stöder det yrkesinriktade kunnandet till en omfattning av högst 15 kompetenspoäng.

Skolan har möjlighet att skapa examensdelar inom ramen för valbara yrkesinriktade examensdelar omfattande högst 15 kompetenspoäng, som grundar sig på lokala krav på yrkesskicklighet och som omfattar kunnande som grundar sig på arbetslivets lokala behov och som lämpar sig för fler än en arbetsplats. Skolan namnger examensdelen utifrån en verksamhetshelhet i arbetslivet och fastställer omfattningen på den i kompetenspoäng. Skolan fastställer kraven på yrkesskicklighet och bedömning av kunnandet på motsvarande sätt som i de yrkesinriktade examensdelarna.

6.2.2 Grunder för gemensamma examensdelar

De gemensamma examensdelarna är obligatoriska för alla. De gemensamma examensdelarna ska komplettera och fördjupa studerandes yrkeskunnande. Undervisningen i de gemensamma examensdelarna ska vara branschriktade och ge studerande inblick i yrkesområdet. För att uppnå detta mål ska skolan ge lärare i yrkesämnen och lärare i gemensamma examensdelar möjlighet till ett kontinuerligt samarbete och pedagogiskt erfarenhetsutbyte. Det är också önskvärt att lärare i de gemensamma examensdelarna får möjlighet att knyta kontakter med arbetslivet.

Studerande ska i undervisningen i de gemensamma examensdelarna ges möjlighet att träna sin samarbetsförmåga, sina sociala och kommunikativa färdigheter och sitt digitala kunnande.

De gemensamma examensdelarna omfattar 35 kp och är indelade i följande tre examensdelar:

"Kunnande i kommunikation och interaktion", minst 16 kompetenspoäng, som innefattar följande delområden:

- Kommunikation och interaktion i svenska/svenska som andraspråk, 6 kompetenspoäng
- Kommunikation och interaktion i engelska, 6 kompetenspoäng

³² <https://eperusteet.opintopolku.fi/#/sv>

³³ 6 kap. LL (1991:71) för Åland

- Kommunikation och interaktion på ett valbart språk/utveckla din svenska, 2 kompetenspoäng
- Verksamhet i den digitala miljön IKT, 2 kompetenspoäng

"Kunnande i matematik och naturvetenskap", minst 8 kompetenspoäng, som innefattar följande delområden:

- Matematik och tillämpad matematik, 6 kompetenspoäng
- Fysikaliska och kemiska fenomen och tillämpning av dem, 2 kompetenspoäng

"Kunnande om samhälle och arbetsliv", minst 11 kompetenspoäng, som innefattar följande delområden:

- Att verka i samhället och som medborgare, 2 kompetenspoäng
- Att verka i arbetslivet, 1 kompetenspoäng
- Färdighet i studie- och karriärplanering, 1 kompetenspoäng
- Företagsamhet och företagsinriktad verksamhet, 1 kompetenspoäng
- Upprätthållande av arbetsförmågan och välbefinnandet, 5 kompetenspoäng
- Främjande av hållbar utveckling, 1 kompetenspoäng

Vid uppgörandet av de gemensamma examensdelarna³⁴ ska skolan följa ikraftvarande grunder för yrkesinriktade grundexamina.³⁵

Skolan ska ta i beaktande det som stadgas om språk i självstyrelselag för Åland.³⁶

Examensdelarna ska innefatta mål för kunnandet för alla delområden som hör till ifrågavarande examensdel enligt den omfattning för examensdelen som föreskrivs i bilaga 3.

Inom delområdet *Kommunikation och interaktion på ett valbart språk* kan skolan följa fastställda läroplaner i språk på nybörjarnivå (B-språk). Läroplan för delområdet *Kommunikation och interaktion på ett valbart språk* (B-språk), se bilaga 4. Läroplan för *Kommunikation och interaktion i det andra inhemska språket, finska* (B-språk), se bilaga 4.

Studerande med annan språkbakgrund än svenska har möjlighet att inom ramen för valbart språk, 2 kp, utveckla sina kunskaper i svenska.

Studerande från ett utomnordiskt land som saknar betyg i engelska från grundskolan har möjlighet att välja engelska på nybörjarnivå (B-språk). Läroplan för delområdet *Kommunikation och interaktion på engelska* (B-språk), se bilaga 4.

Studerande har av särskilda skäl rätt att ansöka om att ersätta kompetenspoängen för valbart språk med utökad kommunikation och interaktion i svenska eller engelska. Detta ska noteras på examensbetyget.

6.2.3 Lärande i arbete

Enligt gymnasielagen³⁷ kan delar av utbildningen inom grundläggande yrkesutbildning samt kompletteringsutbildning och vidareutbildning ges på en arbetsplats. Under sådan utbildning står den studerande inte i ett anställningsförhållande. Sådan utbildning ska bygga på ett skriftligt avtal mellan

³⁴ § 17 3 mom. LL (2011:13) om gymnasieutbildning

³⁵ <https://eperusteet.opintopolku.fi/#/sv>

³⁶ 6 kap. LL (1991:71) för Åland

³⁷ § 12 LL (2011:13) om gymnasieutbildning

skolan och arbetsgivaren. En förutsättning för att ett avtal med en arbetsplats ska kunna ingås är att det finns tillgång till tillräcklig produktions- och serviceverksamhet, behövliga arbetsredskap och personal som är kompetent i fråga om yrkeskunskap, utbildning och arbetslivserfarenhet.

Lärande i arbete (LIA) bör ingå i alla yrkesinriktade examensdelar, såväl de obligatoriska som de valbara. Lärande i arbete ska ge studerande beredskap för det kommande yrkeslivet och ett livslångt lärande. Genom lärande i arbete utvecklar studerande sin yrkeskompetens.

Omfattningen av lärande i arbete är minst 30 kp som fördelas i de yrkesinriktade examensdelarna. Omfattningen av lärande i arbete ska framgå av betyget.

Utbildningen i skolan och det lärande i arbetet som sker ute på olika arbetsplatser ska tillsammans utgöra en helhet som motsvarar utbildningens mål. LIA-perioderna ska vara tillräckligt långa och sammanhängande så att studerande lär sig förstå vad arbetet innebär och vilka krav som ställs på en yrkesverksam person i branschen.

Lärande i arbete kan även utformas så att det ger den studerande möjligheten att utföra perioder av lärande i arbete inom ramen för egen företagsverksamhet inom branschen. Endast i undantagsfall kan en studerande fullgöra lärande i arbete i skolans övningsföretag/-verkstad, skolfartyg eller genom motsvarande arrangemang.

Det är möjligt att arbetsplatsförlägga hela eller delar av examensdelarna.

Skolan ska etablera ett samarbete med olika företag som på ett allsidigt sätt kan ge studerande lärande i arbete som en kvalitativ och målinriktad del av utbildningen. Studerande, skola och företag tecknar ett avtal som klargör målen, villkor och vederbörandes rättigheter och skyldigheter. Studerande har rätt till kontinuerlig handledning under perioderna av lärande i arbetet. Lärare ska ges förutsättningar att samarbeta med arbetslivet.

Skolan har ansvar för att se till att studerande får tillräcklig handledning under lärande i arbete. Skolan har också ansvar för planering och genomförande av LIA, vilket inkluderar informationen till arbetslivet. Skolan ansvarar också för lärarnas arbetslivskunskaper och fortbildning samt utbildning av arbetsplatshandledare och bedömare.

Ansvarig lärare ska besöka arbetsplatsen för lärande i arbete och ge sitt stöd till studerande och till handledare på arbetsplatsen.

6.2.4 Högskoleförberedande utbildningshelhet inom kompetensbaserad utbildning

Studerande inom den grundläggande yrkesutbildningen ska kunna förbereda sig för studier på högskolenivå³⁸ genom att avlägga den högskoleförberedande utbildningshelheten, HUTH (ÅLR beslut 16U2/28.10.2015). Studerande ska då studierna i den grundläggande yrkesutbildningen inleds välja om de önskar avlägga HUTH-studier. Studierna ordnas av Ålands lyceum och genomförs i enlighet med grunderna för läroplanen inom den allmänbildande gymnasieutbildningen. HUTH-studierna omfattar 50 kp.

HUTH-studierna består av 14 studiepoäng i svenska (SV1-SV8, SV15), 14 studiepoäng i engelska (ENA1-ENA6, ENA10), 16 studiepoäng i matematik (MK1- MK8, MK10), 8 studiepoäng i samhällskunskap (SK1-SK4), en studiepoäng i kemi (KE1), en studiepoäng i fysik (FY1) och 6 studiepoäng i geografi (GE1- GE3) enligt läroplanen för den allmänbildande gymnasieutbildningen, totalt 60

³⁸ § 9 LL (2011:13) om gymnasieutbildning

studiepoäng i Ålands lyceum. HUTH ger grundläggande behörighet för högskolestudier och särskild behörighet i samhällskunskap och naturkunskap (Sh2 och Nk2) i Sverige.

HUTH-studierna utgör sammanlagt 50 kp och ersätter och tillgodoräknas på följande sätt:

- 25 kp av de gemensamma examensdelarna ersätts av HUTH-studier
- 25 kp av de yrkesinriktade valbara examensdelarna

Nyckel för omräkning av HUTH-studier till kompetenspoäng finns i bilaga 12.

Studerande måste avlägga 10 kp av följande delområden inom de gemensamma examensdelarna i den grundläggande yrkesutbildningen för att erhålla gymnasieexamen med yrkesinriktning:

- Verksamheter i den digitala miljön, 2 kp (examensdelen Kunnande i kommunikation och interaktion)
- Att verka i arbetslivet, 1 kompetenspoäng
- Färdigheter i studie- och karriärplanering, 1 kp (examensdelen Kunnande som behövs i samhället och arbetslivet)
- Företagsamhet och företagsinriktad verksamhet, 1 kp (examensdelen Kunnande som behövs i samhället och arbetslivet)
- Upprätthållande av arbetsförmåga och välbefinnandet, 5 kp (examensdelen Kunnande som behövs i samhället och arbetslivet)

Studerande som avlagt alla studieavsnitt inom den högskoleförberedande utbildningshelheten, HUTH, erhåller förutom sitt gymnasieexamensbetyg med yrkesinriktning ett betyg över avlagda studier utfärdat av Ålands lyceum med bedömning enligt den allmänbildande gymnasieutbildningens vitsordsskala (ÅLR beslut 39 U2/24.4.2014, ÅLR 2014/5331).

6.2.5 Examen

Den grundläggande yrkesutbildningen leder till gymnasieexamen med yrkesinriktning vilket utfärdas av Ålands yrkesgymnasium³⁹.

Den grundläggande yrkesutbildningens omfattning motsvarar nivå b enligt yrkeskvalifikationsdirektivet (2005/36/EG).

6.3 Lärmiljö

Den kompetensbaserade yrkesutbildningen ska baseras på verksamheten i arbetslivet. Skolans undervisning, metoder och lärmiljöer ska präglas av detta mål.

Utbildningens pedagogiska miljö ska i sin helhet organiseras på ett sådant sätt att det skapas stimulerande lärandesituationer och så att den studerandes fysiska, psykiska och sociala välbefinnande främjas⁴⁰.

Det är rektors, biträdande rektors, lärares, övriga personalens och studerandes gemensamma ansvar att upprätthålla en miljö som möjliggör utmanande lärandesituationer och upplevelse av sammanhang och helhet i utbildningen. I läroplanen konkretiseras de värderingar som utbildningen särskilt vill lyfta fram för att skapa en ändamålsenlig och trivsamt lärmiljö. Dessa värderingar ska bygga på den värdegrund som är formulerad i denna läroplansgrund.

³⁹ § 26 LL (2011:13) om gymnasieutbildning

⁴⁰ § 36 LL (2011:13) om gymnasieutbildning

Studerande ska erbjudas meningsfulla praktiska övningsuppgifter så att de på ett konkret sätt har möjlighet att utveckla sitt yrkeskunnande.

Eftersom en del av den grundläggande yrkesutbildningen sker genom lärande i arbete ska skolan försäkra sig om att också den delen av utbildningen sker på ett tryggt och säkert sätt. Skolan ska utveckla ett sådant samarbete med arbetslivet att studerande under lärande i arbete förkovrar sitt kunnande i enlighet med läroplanens mål och får en realistisk bild av vad arbetslivet kräver.

Det är rektors, lärares, övriga personalens och studerandes gemensamma ansvar att upprätthålla en miljö där alla känner trygghet och trivsel och som uppmuntrar till och ger utrymme för kreativitet. Hur ordning, trygghet, välbefinnande och trivsel främjas beskrivs i läroplanens allmänna del. Skolan ska utarbeta en plan för att skydda de studerande mot våld, mobbning och trakasserier. Skolans rektor ska tillse att planen utformas i enlighet med bilaga 11, följs och vid behov revideras. Skolan ska även ha en krisplan för akuta kriser såsom våld, olycksfall, olyckor och dödsfall (se bilaga 11).

Skolan ska utarbeta trivselregler i syfte att främja intern ordning, arbetsro, välbefinnande, trygghet och trivsel (se bilaga 11).

6.4 Handledning

Handledning är en uppgift för alla som tillhör undervisnings- och handledningspersonalen. Den syftar till att stöda den studerande i olika skeden av studierna och underlätta för den studerande att orientera sig i sina studier. Målet är att stöda den studerande att utveckla sina lärandestrategier och identifiera sin lärprocess. Handledningen ska ske både inom och utom undervisningen och stöda den studerandes lärande, välbefinnande, fostran och utveckling, erbjuda verktyg för bättre självkännedom och självreglering och uppmuntra till aktivt medborgarskap.

En studerande som är inskriven i den grundläggande yrkesutbildningen har rätt att få studiehandledning och karriärvägledning⁴¹. Samma gäller för vuxenstuderande som deltar i yrkesinriktad kompletteringsutbildning eller i vidareutbildning samt för de som är inskrivna som validander.⁴²

Studiehandledningen och karriärvägledningen anknyter till den studerandes orientering inför framtiden. Arbetsmarknaden blir alltmer föränderlig och svår att överblicka samtidigt som antalet utbildningar och utbildningsformer efter gymnasialstadiet har ökat, vilket gör så att behovet av en studiehandledning med mera fokus på karriärvägledning ökar.

Studiehandledningen syftar till att stöda den studerande i olika skeden av studierna och underlätta för den studerande att orientera sig i sina studier. Målet är att stöda den studerande att utveckla sina lärandestrategier och identifiera sin lärprocess. Karriärvägledningen ska ingå från början när studierna inleds. Målet med karriärvägledningen är att stöda studerande i att forma bilden av sitt eget kunnande och sina egna förmågor. Studerande ska få verktyg och metoder för att identifiera och formulera sina behov, intressen och förutsättningar, kunna ta ansvar för sin egen karriärprocess och utveckla färdigheter för ett livslångt lärande.

En personlig utvecklingsplan för kunnande (PUK) och en karriärplan utarbetas för varje studerande som inleder en utbildning. I dessa dokumenteras bland annat

- uppgifter om hur tidigare kunnande beaktas vid avläggandet av examen
- det sätt och innehåll för hur den studerande inhämtar det nya kunnande som behövs

⁴¹ § 15 LL (2011:13) om gymnasieutbildning

⁴² § 6a LF (2011:75) (2014/40) om gymnasieutbildning

- utveckling och visandet av kunnande
- individuella handlednings- och stödåtgärder
- en plan för att övergå till arbetslivet och för att avancera i karriären.

Karriärvägledningen ska informera om yrkes- och arbetslivet och orientera om regler, rättigheter och skyldigheter i arbetslivet. Informationen om yrkeslivet och om olika utbildningar för vidarestudier främst inom den egna branschen men även i andra branscher ska presenteras på ett allsidigt sätt så att studerande får en allsidig bild. Informationen ska presenteras på ett sätt som bidrar till jämställdhet mellan könen.

Karriärvägledningen ska beakta den ökade internationaliseringen. Den ska ge information om villkor för arbete och studier utomlands och de arbetsmarknads- och studievillkor som gäller inte bara på Åland, utan också inom Norden och EU, men också globalt samt ge en inblick i den mer internationella arbetsmarknaden.

6.5 Personlig utvecklingsplan för kunnandet (PUK)

Gymnasielagen fastställer att varje studerande ska ha en egen personlig utvecklingsplan för kunnandet (PUK).⁴³

När en studerande inleder en utbildning ska det utarbetas en personlig utvecklingsplan för kunnandet, där individuella uppgifter om identifiering, erkännande, förvärvande, utveckling och påvisande av kunnandet samt om handlednings- och stödåtgärder förs in. Planen uppgörs tillsammans med den studerande. En minderårig studerandes vårdnadshavare ska ha möjlighet att vara med och utarbeta och uppdatera den studerandes personliga utvecklingsplan. I utarbetandet och uppdateringen deltar en lärare, en studiehandledare eller vid behov någon annan som skolan utser.

Vid läroavtalsutbildning, vid utbildning som grundar sig på utbildningsavtal eller om kunnandet ska visas på arbetsplatsen deltar även representanten för arbetsplatsen i uppgörandet av planen. Om det i en sysselsättningsfrämjande utbildning ingår lärande i arbete på en arbetsplats, kan också en representant från Arbetskraftsmyndigheten delta när planen görs upp.

I den personliga utvecklingsplanen dokumenteras följande uppgifter:

- 1) Den examen som avses i bilaga 1 i landskapsförordning (2011:75) om gymnasieutbildning, de examensgrunder som iakttas, det eventuella kompetensområde som avläggs samt de examensdelar som avläggs.
- 2) Uppgifter om de examensdelar, delområden av gemensamma examensdelar eller övriga studier som en behörig myndighet bedömt och intygat och som skolan inkluderat i den studerandes examen på basis av erkännande av den studerandes kunnande.
- 3) Uppgifter om de examensdelar, delområden av gemensamma examensdelar eller övriga studier som en behörig myndighet bedömt och intygat och som utbildningsanordnaren sänt till godkända bedömare av kunnandet för erkännande av kunnandet.
- 4) Annat kunnande som den studerande förvärvat och påvisat tidigare än sådant som ingår i punkt 2 och 3 och som anknyter till den examen som avläggs.
- 5) Eventuella avvikelser från kraven på yrkesskicklighet eller målen för kunnandet som beskrivs i avsnitt 6.6.
- 6) Behovet av examensutbildning och förvärvande av annan nödvändig yrkesskicklighet.
- 7) Innehållet i det eventuella särskilda stöd som beskrivs i avsnitt 6.6.

⁴³ § 18 LL (2011:13) om gymnasieutbildning

- 8) Sådana studier som stöder studiefärdigheterna som beskrivs i avsnitt 6.6.
- 9) Tidpunkterna för och innehållet i yrkesproven, yrkesprovsmiljöerna samt anordnaren av yrkesprov, om de ordnas av en annan utbildningsanordnare.
- 10) Motsvarande uppgifter om övrigt påvisande av kunnandet samt i fråga om studerande som får särskilt stöd sådan anpassning av bedömning av kunnandet och individuell bedömning av kunnandet som beskrivs i avsnitt 6.6.
- 11) Bedömarna av kunnandet som avses i avsnitt 6.10.
- 12) Karriärplanen som görs upp för den studerande som avses i avsnitt 6.4.

Om den studerandes förvärvande av kunnande ordnas på en arbetsplats i form av utbildning som grundar sig på utbildningsavtal eller i samband med praktiska arbetsuppgifter som grundar sig på läroavtalsutbildning antecknas även följande i den personliga utvecklingsplanen:

- 1) Den studerandes ansvariga arbetsplatshandledare och den lärare som skolan utsett eller av grundad anledning en annan företrädare för skolan.
- 2) De viktigaste arbetsuppgifterna som utförs på arbetsplatsen för att förvärva det kunnande som krävs enligt examensgrunderna och den personliga utvecklingsplanen för kunnandet.
- 3) Tidpunkten för förvärvande av kunnande som ordnas på en arbetsplats i utbildning som grundar sig på utbildningsavtal.
- 4) Tidpunkten för förvärvande av kunnande som ordnas på en arbetsplats i läroavtalsutbildning, även kunnande som förvärvas i andra inlärningsmiljöer som anvisats av skolan.

Skolan ansvarar för att den personliga utvecklingsplanen utarbetas och uppdateras. Studerande och vårdnadshavare ska ha kontinuerlig möjlighet att granska utvecklingsplanen.

6.6 Stöd för lärande och studier

Syftet med stöd för lärande och studier är att stöda studerande som av olika orsaker *tillfälligt* har svårigheter att följa studietakten och/eller som har ett mera *regelbundet* behov av särskilt stöd.

Den grundläggande principen för olika former av stöd är inkludering och ett fullvärdigt deltagande. Det innebär att stöd ordnas så att den studerande så långt det är möjligt deltar i den gemensamma undervisningen inom den utbildning han/hon blivit antagen till.

6.6.1 Allmänpedagogiskt stöd

Den studerande som har *tillfälliga*, exempelvis på grund av sjukfrånvaro eller tillfälliga avgränsade svårigheter att klara studierna med godkänt resultat ska erbjudas stödundervisning⁴⁴.

Initiativet till stödundervisning tas av lärare eller av den studerande. I de fall den studerande är minderårig kan initiativet även tas av vårdnadshavaren.

Stödundervisningsinsatser kan handla om punktinsatser i form av studietekniskt stöd, men kan även handla om stöd under en längre tid. Planering och utvärdering av längre stödundervisningsinsatser ska ta sin utgångspunkt i utbildningen som helhet och beakta den studerandes behov och aktuella förutsättningar.

6.6.2 Specialpedagogiskt stöd

En studerande, såväl ung som vuxen, har rätt till särskilt stöd om han eller hon på grund av inlärningssvårigheter, funktionsnedsättning eller sjukdom eller av någon annan orsak behöver *långvarigt eller regelbundet stöd* i sitt lärande och sina studier för att uppfylla kraven på yrkesskicklighet och nå målen för kunnandet enligt examensgrunderna.

⁴⁴ § 14 1 mom. LL (2011:13) om gymnasieutbildning

Med särskilt stöd avses planenligt specialpedagogiskt stöd i form av specialundervisning enligt den studerandes mål och färdigheter samt särskilda undervisnings- och studiearrangemang i både yrkesinriktade och gemensamma examensdelar⁴⁵. Vid behov använder sig skolan av till exempel social- och hälsovårdstjänster.

Skolan kan vid behov anpassa bedömningen av kunnandet i yrkesinriktade examensdelar eller delområden av gemensamma examensdelar i en gymnasieexamen. Bedömningen av kunnandet kan anpassas bara i den omfattning det är nödvändigt med hänsyn till den studerandes personliga mål och färdigheter. Anpassade bedömningskriterier för delområden i gemensamma examensdelar finns som bilaga 10. Anpassade bedömningskriterier för yrkesinriktade examensdelar finns som bilaga 8.

Skolan beslutar om specialpedagogiskt stöd för den studerande och behovet fastställs individuellt för varje studerande. Beslutet om specialpedagogiskt stöd är ett förvaltningsbeslut. Beslutet är sekretessbelagt. Rektor ska tillse att behovet av specialundervisning beskrivs i den personliga utvecklingsplanen för kunnandet i samråd med studerande och om studerande är minderårig med vårdnadshavaren och att de stödåtgärder, särskilda undervisningsarrangemang och anpassning av bedömning av kunnandet införs. Informationen ska vara tillgänglig för alla berörda lärare.

Målet med specialpedagogiskt stöd är att studerande ska avlägga gymnasieexamen/grundexamen med hjälp av sådana stöd- och handledningsåtgärder och specialarrangemang som motsvarar studerandes behov. När bedömningen har anpassats, ska detta antecknas i betyget med hänvisning till § 14 i LL (2011:13) om gymnasieutbildning.

6.6.3 Mångprofessionellt stöd

En studerande har rätt till mångprofessionellt stöd om han/hon har stora inlärningssvårigheter eller en svår funktionsnedsättning eller sjukdom som gör att det behövs individuellt, omfattande och mångsidigt stöd. Målet är att den studerande når en sådan yrkeskompetens att sysselsättning i arbetslivet lyckas.

Mångprofessionellt stöd innebär specialundervisning som kan antingen ges till enskilda studerande i behov av omfattande stöd inom den grundläggande yrkesutbildningens utbildningsprogram eller organiseras i små grupper inom särskilda kompetensområden. De yrkesinriktade studierna ska vara uppbyggda så att studerande kan avlägga en hel examen eller delar av examen.

För en studerande som får mångprofessionellt stöd kan bedömningen av kunnandet i enlighet med grunderna för de yrkesinriktade grundexamina anpassas. Bedömningen av kunnandet kan anpassas bara i den omfattning det är nödvändigt med hänsyn till den studerandes personliga mål och färdigheter. Anpassade bedömningskriterier för delområden i gemensamma examensdelar finns som bilaga 10. Anpassade bedömningskriterier för yrkesinriktade examensdelar finns som bilaga 8.

Avvikelse från kraven på yrkesskicklighet eller målen för kunnandet får göras genom att den studerande låter bli att visa något av det kunnande som förutsätts om de krav på yrkesskicklighet eller de mål för kunnandet som anges i examensgrunderna till någon del är oskäliga för den studerande med hänsyn till förhållandena eller tidigare förvärvat kunnande eller avvikelsen är motiverad av skäl som har samband med den studerandes funktionsnedsättning eller hälsotillstånd.

⁴⁵ § 14 LL (2011:13) om gymnasieutbildning

Om studieupplägget avviker från examen utfärdas ett betyg över slutförda studier. Utöver specialundervisning kan studerande behöva till exempel omfattande studerandevårdsstöd, habilitering eller annat individuellt stöd.

Behovet av stöd samt hur undervisningen ska ordnas ska utarbetas och beskrivas i den personliga utvecklingsplanen för kunnandet i samråd med studerande och om den studerande är minderårig med vårdnadshavaren och vid behov representanter från den tidigare skolan, lärarna och sakkunniga inom studerandevården.

Skolan beslutar om mångprofessionellt stöd ges till enskilda studerande inom den grundläggande yrkesutbildningens utbildningsprogram och om anpassning av bedömning av kunnandet samt om avvikelse från kraven på yrkesskicklighet eller målen för kunnandet. Den studerande och den studerandes vårdnadshavare eller lagliga företrädare ska höras innan beslut fattas. Beslutet om mångprofessionellt stöd är ett förvaltningsbeslut. Beslutet är sekretessbelagt.

När bedömningen har anpassats och avvikelse från kraven på yrkesskicklighet eller målen i en examen har gjorts, ska detta antecknas i betyget med hänvisning till § 14 i LL (2011:13) om gymnasieutbildning.

Om den studerande på grund av anpassning av bedömning av kunnandet eller avvikelse inte har uppfyllt examensdelarnas centrala krav på yrkesskicklighet och mål för kunnandet ska ett betyg över studerandes kunnande ges i stället för examensbetyg.

6.6.4 Processen för anpassning och avvikelse inom specialpedagogiskt stöd och mångprofessionellt stöd

6.6.5. Yrkesträningsundervisning

Yrkesträningsundervisningen förverkligas i form av en skild utbildning inom den grundläggande yrkesutbildningen. Yrkesträningsundervisningen omfattar 180 kompetenspoäng som den studerande fullföljer på tre år och som ska slutföras senast inom fyra år. Utbildningens struktur ska följa de yrkesinriktade programmens uppbyggnad i tillämpliga delar beträffande fördelningen mellan yrkesinriktade examensdelar och gemensamma examensdelar. Anpassningen till dagligt liv ska ingå som en integrerad del i utbildningen.

Yrkesträningsundervisningen ska ge studerande som behöver mångprofessionellt stöd på grund av sjukdom eller funktionsnedsättning undervisning och handledning enligt studerandes individuella mål och färdigheter. Målsättningen är att den studerande utvecklar sådana grundläggande kunskaper som han/hon, utgående från sina individuella förutsättningar, behöver för att kunna leva ett vuxenliv som innehåller meningsfullt boende och meningsfull fritid samt lämpligt arbete.

Undervisningen ska stöda den studerandes positiva utveckling genom att stärka hans/hennes självkänsla och ge den studerande förutsättningar att, självständigt eller med handledning, fatta beslut.

Undervisningen ska även lära den studerande att samverka med andra och vara delaktig i det demokratiska samhället.

Undervisningen ska också utveckla en viss yrkeskompetens hos den studerande som möjliggör att han/hon kan utföra praktiska arbetsuppgifter inom ett eller flera kompetensområden. För utvecklandet av den studerandes yrkeskompetens behöver han/hon få kännedom om centrala grundregler för en arbetsgemenskap. Den studerande behöver även ges möjlighet att, med handledning, träna de arbetsmetoder som kan behövas för utförandet av olika praktiska arbetsuppgifter som kan vara lämpade för den studerande.

För yrkesträningsundervisningen ska en läroplan utformas som omfattar 180 kp. Vid uppgörandet av läroplan kan skolan följa i tillämpliga delar ikraftvarande grunder för utbildning som handleder för arbete och självständigt liv⁴⁶ och i tillämpliga delar yrkesinriktade examensdelar från aktuella kompetensområden inom den grundläggande yrkesutbildningen⁴⁷.

Utgående från läroplanen utarbetas individuellt uppgjorda studieplaner i samråd med studerande och vårdnadshavare. Den individuella studieplanen ska utvärderas årligen och revideras i relation till den studerandes aktuella möjligheter och framtidsplaner.

I bedömningen av hur den studerande har uppnått målen kan, i tillämpliga delar, de bedömningsprinciper användas som normalt tillämpas inom den yrkesinriktade utbildningen. Studerandes kunnande kan också bedömas enligt skalan godkänd/underkänd.

Den studerande ska ges ett betyg över avlagda examensdelar, om kunnandet som ställts som mål i den personliga studieplanen har uppnåtts. Om den studerande på grund av anpassning av bedömning av kunnandet eller avvikelse inte har uppfyllt examensdelarnas centrala krav på

⁴⁶ <https://eperusteet.opintopolku.fi/#/sv/amatillinen/2910079/tiedot>

⁴⁷ Bilaga i LF (2019/41) om gymnasieutbildning

yrkesskicklighet och mål för kunnandet utfärdas ett betyg över studerandes kunnande.

6.7 Studerande med annat modersmål än svenska

Utbildningen ska arrangeras så att studerande med annan språkbakgrund än svenska har möjlighet att utveckla sina färdigheter i svenska och därmed få redskap att klara den grundläggande yrkesutbildningen och få möjlighet att utöva sitt yrke på arbetsmarknaden.

Studerande med annan språkbakgrund än svenska har rätt till stöd för lärande som ger dem möjlighet att utveckla sitt kunnande i svenska och sin kommunikativa kompetens. Skolans läroplan ska innehålla detaljerade bestämmelser om vilka stöd som skolan erbjuder studerande med annan språkbakgrund än svenska. Studerande har också rätt till specialundervisning som punktinsats. Inom ramen för de två kompetenspoäng som är hänvisade för undervisning i valbart språk inom examensdelen "Kunnande i kommunikation och interaktion" kan skolan erbjuda studerande med annan språkbakgrund, att utveckla sin svenska.

Undervisningen i alla examensdelar ska utformas på ett sådant sätt att studerande med annan språkbakgrund får stimulans och stöd för sin språkliga och kommunikativa utveckling.

Studerande med annan språkbakgrund ska i sina studier i svenska ges möjlighet att på basen av en pedagogisk bedömning och diskussion att bli bedömd enligt det mål och den kravnivå som gäller för undervisningen i svenska som andraspråk.

6.8 Identifiering och erkännande av tidigare studier och kunnande

De studier och det kunnande som en studerande har förvärvat tidigare ska utredas och identifieras innan studierna inleds. Identifiering av kunnande är skolans uppgift. Vid identifieringen av kunnandet används de dokument eller övrig utredning som den studerande lämnat in.

Efter identifieringen av kunnandet erkänns det kunnande som motsvarar kraven på yrkesskicklighet eller målen för kunnandet i den examen som studerande har som mål att avlägga.

Om den studerande har examensdelar enligt ikraftvarande examensgrunder ska skolan erkänna dem som en del av examen ifall det är möjligt enligt grunderna för den examen som avläggs. På motsvarande sätt ska också prestationer som bedömts och intygats av en behörig myndighet och så även högskolestudier och gymnasiestudier erkännas. Kunnande kan införlivas direkt i den examen som avläggs då det är fråga om ikraftvarande grunder för yrkesinriktade examina. Gymnasiestudier kan införlivas direkt då det är fråga om studier som avlagts enligt grunderna för gymnasiet läroplan 2003 eller 2015. Gymnasiestudier från Sverige kan införlivas direkt då det är fråga om studier som avlagts enligt läroplan för gymnasieskola 2011. I den examen som avläggs kan man införliva högskolestudier direkt utan bedömning av aktualiteten då det är fråga om studier som avlagts enligt ikraftvarande studieprogram i högskoleutbildningen.

Om den studerande har prestationer som inte är avlagda enligt ikraftvarande examensgrunder eller motsvarande studier som bedömts och intygats av en behörig myndighet ska man lämna in uppgifter om dem till bedömnarna av kunnande. Om bedömnarna konstaterar att kunnandet är aktuellt och motsvarar innehållet i den examensdel eller examensdelar som ska avläggas ska kunnandet erkännas.

Gymnasiestudier kan erkännas till den examen som avläggs. För äldre gymnasiestudier (avlagda före år 2003) eller för äldre gymnasiestudier från Sverige (avlagda före 2011) finns ingen fastställd tidsgräns. Bedömnarna försäkrar sig om motsvarigheten i gymnasiestudierna och aktualiteten i kunnandet. Kunnandet är aktuellt om den studerande till exempel har upprätthållit och regelbundet använt

sig av det i sina arbetsuppgifter. Högskolestudier kan erkännas i den examen som avläggs. Bedö-
marna försäkrar sig om motsvarigheten och aktualiteten. Kunnandet är aktuellt om den studerande
till exempel har upprätthållit och regelbundet använt sig av det i sina arbetsuppgifter.

Annat kunnande som lämpar sig för examen ska skolan hänvisa den studerande till att visa sitt kun-
nande i ett yrkesprov. Kunnandet visas endast till den del det inte tidigare bedömts och intygats.

6.8.1 Erkännande av kunnande från yrkesinriktad gymnasieexamen/grundexamen

A. Gemensamma examensdelar i yrkesinriktad grundexamen enligt grunderna som är i kraft från 1.8 2018

Gemensamma examensdelar eller delområden av dem som bedömts och intygats enligt ikraft-
varande grunder för yrkesinriktade grundexamina införs som en del av de gemensamma exa-
mensdelarna eller delområden i den yrkesinriktade examen som avläggs:

- I de gemensamma examensdelarna med en omfattning på högst 35 kompetenspoäng.

Därtill kan den studerandes kunnande som erkänts utifrån prestationer införas

- I de yrkesinriktade examensdelarna
- I delområden av de gemensamma examensdelarna, gymnasiestudier eller andra studier som
stöder förutsättningarna för fortsatta studier med en omfattning på högst 25 kompetens-
poäng om det är möjligt enligt uppbyggnaden av grunderna för grundexamen.

Endast hela examensdelar eller delområden av de gemensamma examensdelarna kan införas
direkt i den yrkesinriktade grundexamen som avläggs.

B. Allmänna ämnen i yrkesinriktad gymnasieexamen enligt läroplan som är i kraft från 31.5 2016 till 31.7 2022 och gemensamma examensdelar i yrkesinriktad grundexamen enligt grunderna som är i kraft till 31.7 2018

Uppgifter om de gemensamma examensdelar eller delområden av dem som bedömts och inty-
gats enligt Läroplan i allmänna ämnen inom grundläggande yrkesutbildning (ÅLR 2016/3902)
som har varit i kraft från 31.5 2016 till 31.7 2022, lämnas för erkännande till de bedömare av
kunnandet som skolan utsett. Bedömaren bedömer om kunnandet är aktuellt och motsvarar de
obligatoriska målen för kunnandet enligt bilaga 13.

De valbara mål för kunnandet som den studerande tidigare avlagt kan erkännas som valbara
mål för kunnandet för motsvarande delområde. Därtill kan den studerandes tidigare avlagda
valbara mål för kunnandet erkännas i andra än de obligatoriska mål för kunnandet för delom-
råden som finns fastställda i bilaga 13, ifall kunnandet motsvarar de mål för kunnandet som
fastställts i grunderna för grundexamen/gymnasieexamen.

I övrigt görs erkännandet av kunnandet enligt de principer som finns beskrivna i punkt A.

Endast hela gemensamma examensdelar eller delområden av dem kan erkännas i den yrkesin-
riktade gymnasieexamen/grundexamen som avläggs. Ifall det tidigare förvärvade, bedömda och
intygade kunnandet endast delvis motsvarar en examensdel eller delområden av de gemen-
samma examensdelarna, visas kunnandet endast till den del det inte tidigare bedömts.

C. Yrkesinriktade examensdelar i yrkesinriktad gymnasieexamen/grundexamen enligt grunderna som är i kraft från 1.8 2018

Yrkesinriktade examensdelar som bedömts och intygats enligt ikraftvarande grunder för yrkesinriktade grundexamina införs i de yrkesinriktade examensdelar i den yrkesinriktade gymnasieexamen/grundexamen som avläggs om det tidigare förvärvade kunnandet motsvarar kraven på yrkesskicklighet och om det är möjligt enligt uppbyggnaden av examen.

Yrkesinriktade examensdelar kan införas i den yrkesinriktade gymnasieexamen/grundexamen som avläggs

- I yrkesinriktade examensdelar
- I yrkesinriktade valbara examensdelar: examensdel från en annan yrkesinriktad gymnasieexamen/grundexamen, yrkesexamen eller specialyrkesexamen med en omfattning på högst 15 kompetenspoäng.

D. Yrkesinriktade examensdelar i yrkesinriktad gymnasieexamen/grundexamen enligt grunderna som är i kraft före 1.8 2018

Uppgifter om de yrkesinriktade examensdelar som bedömts och intygats enligt de grunder för yrkesinriktade grundexamina som är i kraft före 31.7 2018 lämnas för erkännande till de bedömare av kunnandet som skolan utsett. Bedömaren bedömer om det ovan nämnda kunnandet är aktuellt och motsvarar kraven på yrkesskicklighet för de yrkesinriktade examensdelarna i yrkesinriktad gymnasieexamen/grundexamen.

I övrigt görs erkännandet av kunnandet enligt de principer som finns beskrivna i punkt C.

Endast hela examensdelar kan erkännas i den yrkesinriktade gymnasieexamen/grundexamen som avläggs. Om det tidigare förvärvade, bedömda och intygade kunnandet endast delvis motsvarar en examensdel, visas kunnandet endast till den del som det tidigare bedömts.

6.8.2 Erkännande av kunnande från nationella gymnasiestudier

Den studerande kan tidigare ha avlagt gymnasiestudier eller kan samtidigt som han/hon avlägger en yrkesinriktad gymnasieexamen/grundexamen avlägga gymnasiestudier enligt ikraftvarande grunder för gymnasiets läroplan (ÅLR 2021/5383).

- a) Gymnasiets hela lärokurs, i vilken bedömda och intygade studier erkänns genom att införa dem som en del av den yrkesinriktade gymnasieexamen/grundexamen som avläggs enligt principerna i bilaga 14.
- b) Hela ämneslärokursen, i vilken bedömda och intygade studier erkänns genom att införa dem som en del av den yrkesinriktade gymnasieexamen/grundexamen som avläggs enligt principerna i bilaga 14.
- c) Enskilda studieavsnitt i ett läroämne, i vilken bedömda och intygade studier erkänns genom att införa dem som en del av den yrkesinriktade gymnasieexamen/grundexamen som avläggs enligt principerna i bilaga 14. Omfattningen i kompetenspoäng fastställs så att 2 studiepoäng motsvarar 1,5 kompetenspoäng.

6.8.3 Erkännande av kunnande från gymnasiestudier i Sverige

Den studerande som tidigare ha avlagt gymnasiestudier i Sverige enligt ikraftvarande grunder för gymnasiets läroplan (Gy 2011).

- d) Gymnasiegemensamma ämnen, i vilken bedömda och intygade studier erkänns genom att införa dem som en del av den yrkesinriktade gymnasieexamen/grundexamen som avläggs enligt principerna i bilaga 15.
- e) Enskilda kurser i ett ämne, i vilken bedömda och intygade studier erkänns genom att införa dem som en del av den yrkesinriktade gymnasieexamen/grundexamen som avläggs enligt principerna i bilaga 15. Omfattningen i kompetenspoäng fastställs så att 25 gymnasiepoäng motsvarar 1,5 kompetenspoäng.

6.8.4 Erkännande av kunnande från högskolestudier

Högskolestudier som bedömts och intygats kan erkännas i yrkesinriktade examensdelar eller delområden av de gemensamma examensdelarna i den yrkesinriktade gymnasieexamen/grundexamen som avläggs, om det tidigare förvärvade kunnandet motsvarar kraven på yrkesskicklighet eller målen för kunnandet och om det är möjligt enligt uppbyggnaden av examen.

Högskolestudier kan erkännas i den yrkesinriktade gymnasieexamen/grundexamen som avläggs

- i yrkesinriktade examensdelar
- i yrkesinriktade valbara examensdelar med en omfattning av högst 15 kompetenspoäng
- i delområden av de gemensamma examensdelarna
- i delområden av de gemensamma examensdelarna, gymnasiestudier eller för andra studier som stöder förutsättningarna för fortsatta studier med en omfattning av högst 25 kompetenspoäng om det är möjligt enligt uppbyggnaden av gymnasieexamen/grundexamen.

Högskolestudier är dimensionerade med studiepoäng. De kan inte direkt överföras som omfattning för examensdelarna i samband med erkännande av kunnande eftersom dessa fastställs på ett annat sätt än kompetenspoäng i yrkesinriktade examina.

Omfattningen på det kunnande som erkänns bestäms enligt den uppbyggnad av examen som är fastställd i grunderna för den examen som avläggs och omfattningen på de yrkesinriktade examensdelarna eller delområden av de gemensamma examensdelarna. Ifall kunnandet erkänns för de högskolestudier som ingår, i de valbara examensdelarna i en gymnasieexamen/grundexamen, bestämmer skolan omfattningen i kompetenspoäng enligt omfattning, svårighetsgrad och betydelse i förhållande till det kunnande som förutsätts i gymnasieexamen/grundexamen.

6.8.5 Erkännande av kunnande från yrkes- och specialyrkesexamen

Enligt de ikraftvarande examensgrunderna kan examensdelar som tidigare bedömts och intygats i yrkes- och specialyrkesexamina införas i de yrkesinriktade examensdelar i en yrkesinriktad gymnasieexamen/grundexamen som avläggs om det tidigare förvärvade kunnandet motsvarar kraven på yrkesskicklighet och om det är möjligt enligt uppbyggnaden av examen.

Yrkesinriktade examensdelar kan införas i den yrkesinriktade grundexamen som avläggs

- i yrkesinriktade examensdelar
- yrkesinriktade valbara examensdelar: Examensdel från en annan yrkesinriktad gymnasieexamen/grundexamen, yrkesexamen eller specialyrkesexamen med en omfattning på högst 15 kompetenspoäng.

Endast hela examensdelar kan införas direkt i den yrkesinriktade gymnasieexamen/grundexamen som avläggs.

Enligt de ikraftvarande examensgrunderna kan tidigare avlagda yrkesinriktade examensdelar som bedömts och intygats i yrkes- och specialyrkesexamina införas direkt i de yrkesinriktade examensdelar i yrkes- och specialyrkesexamina som avläggs om det tidigare förvärvade kunnandet motsvarar kraven på yrkesskicklighet och om det är möjligt enligt uppbyggnaden av examen.

Omfattningen på det kunnande som erkänns bestäms enligt uppbyggnaden av examen som är fastställd i grunderna för den examen som avläggs och omfattningen av de yrkesinriktade examensdelar som fastställs i examensgrunderna.

För de examensdelar som är avlagda enligt andra än ikraftvarande grunder för yrkes- och specialyrkesexamina ska skolan lämna uppgifter om yrkesinriktade examensdelar som bedömts och intygats för erkännande till de bedömare av kunnandet som skolan utsett. Bedömaren bedömer om kunnandet är aktuellt och motsvarar kraven på yrkesskicklighet för de yrkesinriktade examensdelarna i den examen som avläggs.

6.8.6 Övrigt kunnande som den studerande förvärvat

Övrigt kunnande som studerande förvärvat (till exempel arbetserfarenhet, annan utbildning, fritidsintressen) som utifrån dokument eller andra utredningar kan intygas och som motsvarar kunnandet i en examensdel eller i delområden av de gemensamma examensdelarna visas i ett yrkesprov för att erhålla ett vitsord.

Ifall den studerande över tidigare förvärvat kunnande inte har ett vitsord som har intygats eller som är jämförbart ska den studerande för att få ett vitsord visa sitt kunnande enligt examensgrunderna. Bedömarna av kunnandet bedömer först om kunnandet är aktuellt och motsvarar kunnandet i examen som avläggs och efter detta visas kunnandet i ett yrkesprov.

Om den studerandes kunnande endast delvis motsvarar det kunnande som krävs i en examensdel eller ett delområde av de gemensamma examensdelarna, ska det kunnande som saknas först förvärvas och kunnandet visas i ett yrkesprov endast till den del som det inte tidigare bedömts.

Omfattningen på det kunnande som erkänns bestäms enligt den uppbyggnad av examen som är fastställd i grunderna för den examen som avläggs och omfattningen på de examensdelar som fastställs i examensgrunderna. Om den studerandes kunnande endast delvis motsvara det kunnande som krävs i en examensdel eller ett delområde av de gemensamma examensdelarna, bestämmer bedömarna omfattningen av kunnandet utifrån kraven på yrkesskicklighet eller målen för kunnandet och kriterierna för bedömningen.

6.9 Bedömningsgrunder

Bedömningen syftar till att leda och stimulera studerande i deras studier⁴⁸. Bedömningen har som mål att handleda, motivera och uppmuntra studerande att nå sina mål och stöda studerande så att de utvecklar en positiv jaguppfattning och växer som yrkesmänniskor.

Bedömningen ska ge information om studerandes kunnande till studerande, vårdnadshavare, arbetsgivare och andra utbildningsanordnare.

Den studerande ska kontinuerligt under studiernas gång få muntlig och skriftlig information om mål och kravnivå samt fastställda principer för hur studieprestationerna bedöms. För att säkra lärares och studerandes rättsskydd ska informationen alltid ges i förväg innan studierna i respektive examensdel inleds. Även i efterhand, på studerandes eller vårdnadshavares begäran, ska en utredning kunna presenteras över hur bedömningsprinciperna har tillämpats.

⁴⁸ 19 § i LL (2011:13) om gymnasieutbildning

6.9.1 Bedömning av lärande

Lärare och handledare ska kontinuerligt under studietiden ge studerande respons med bedömning av lärande så att studerande kan utveckla sin yrkesidentitet och kan komplettera och vid behov förändra sina tidigare kunskaps- och handlingsmodeller. Genom denna respons stöds studerandes yrkesmässiga utveckling i önskad riktning och studerande kan bearbeta sina inlärningsfarenheter med lärare och erfarna yrkesutövare.

Lärare och handledare ska under examensdelen ge studerande en konkret beskrivning av vad studerande kan och vad som behöver utvecklas. Responsen ska vara uppmuntrande, motiverande och handledande.

Bedömning av lärande utgör grund för studerandes rätt att delta i yrkesprov. Studerande som inte behärskar kunnandet i examensdelen på en nöjaktig nivå har inte rätt att gå upp i yrkesprov. Skolan ska erbjuda och ge stöd för lärande om studerande har svårigheter att klara sina studier och uppnå den yrkesskicklighet som krävs. Innan yrkesprov genomförs, har ansvarig lärare skyldighet att utifrån fastställda bedömningskriterier kontrollera att studerande har förutsättningar att klara yrkesprovet.

Skolan ska i läroplan beskriva hur bedömningen av lärande förverkligas och dokumenteras i studerandes personliga studieplan.

6.9.2 Studerandes egenbedömning

Studerande ska vara en aktiv part i sin läroprocess och ta ansvar för sitt eget lärande och utveckla sin förmåga att självständigt lära och förbättra sin yrkeskompetens. Studerande ska därför kontinuerligt redovisa sin egen uppfattning av lärande i förhållande till läroplanens uppställda mål för kunnande. På detta sätt får studerande redskap för ett kontinuerligt utvecklande av yrkeskunnande och för livslångt lärande.

6.9.3 Bedömning av kunnande

Kraven på yrkesskicklighet i den grundläggande yrkesutbildningen är bestämda utgående från det kunnande som förutsätts i arbetslivet.

Skolan utser två bedömare där den ena ska ha pedagogisk behörighet och lärarbehörighet och den andra representerar arbetslivet⁴⁹. Av särskilda skäl kan båda vara lärare eller annan företrädare för skolan. En arbetsplatshandledare kan också fungera som bedömare. Bedömarna genomför bedömningen och beslutar om bedömning per examensdel. Bedömarna ska ha tillräcklig yrkesskicklighet och kunnande i bedömning samt tillräcklig förtrogenhet med bedömning och målen för kunnandet i examensdelen. Skolan ska se till att arbetslivets representanter har introducerats i bedömning av kunnandet. Bedömningen av kunnandet i gemensamma examensdelar och deras delområden utförs och beslut om bedömning fattas av en lärare eller av särskilda skäl någon annan företrädare för skolan.

Den studerandes kunnande bedöms mångsidigt genom att kunnandet jämförs med det kunnande som anges i grunderna för examen. Bedömningen ska omfatta alla krav på yrkesskicklighet och mål för kunnandet som ställts för den examensdel som ska avläggas. Om bedömningen av kunnandet har anpassats eller om avvikelser från kraven på yrkesskicklighet eller målen för kunnandet har gjorts, bedöms kunnandet genom att det jämförs med målen i den studerandes personliga utvecklingsplan för kunnandet. Studerandes kunnande bedöms separat för varje examensdel samt i fråga om de gemensamma examensdelarna separat för varje delområde. På grundval av bedömningen av kunnandet ger bedömarna vitsord för yrkesinriktade examensdelar, gemensamma examensdelar och

⁴⁹ § 21 LL (2011:13) om gymnasieutbildning

deras delområden i enlighet med skalan för bedömning av kunnande. Bedömarna ska bedöma kunnandet utan dröjsmål efter det att ett yrkesprov eller något annat påvisande av kunnande som gäller en examensdel har genomförts.

Bedömningen av kunnande ges med vitsord på fem nivåer:

Nöjaktiga	N1 - N2
Goda	G3 - G4
Berömliga	B5

Godkänt kunnande i yrkesinriktade examensdelar, både de obligatoriska och valbara ska bedömas med vitsord i skala 1 - 5. Delområden i de gemensamma examensdelarna bedöms med vitsord i skala 1–5 och de gemensamma examensdelar bedöms med godkänd/underkänd. Kriterier för bedömning av de yrkesinriktade examensdelarna finns i bilaga 7 och kriterier för bedömning av delområden inom de gemensamma examensdelarna finns som bilaga 9.

Om bedömningen av kunnandet har anpassats ska den studerandes kunnande bedömas enligt en anpassad bedömningsskala och även bedömas verbalt. Anpassade bedömningskriterier finns som bilaga 8 för de yrkesinriktade examensdelarna och som bilaga 10 för delområden inom de gemensamma examensdelarna. Om bedömningen av den studerandes kunnande har anpassats ska detta antecknas på betyget.

Bedömning av kunnande i yrkesinriktade examensdelar

Varje yrkesinriktad examensdel ska bedömas med ett vitsord i skala 1 – 5. Bedömningskriterier för yrkesinriktade examensdelar finns i bilaga 7.

Yrkesprovet/yrkesproven kan utgöra grund för bedömning av hela examensdelen. Om skolan anser att examensdelens bedömning behöver kompletteras med annan bedömning ska detta beskrivas i läroplanen. Om annan bedömning utöver yrkesprovet utgör grund för examensdelens bedömning ska de två bedömningarna i förhållande till omfång och svårighetsgrad vägas ihop till ett vitsord för examensdelen. Lärare ger vitsord för examensdelen.

Bedömning av kunnande i gemensamma examensdelar i skala 1 – 5

I de gemensamma examensdelarna och delområden i dem beslutar läraren eller av särskilda skäl en annan företrädare för skolan om bedömningen. När en gemensam examensdel eller ett delområde av en gemensam examensdel avläggs och bedöms i samband med en yrkesinriktad examensdel, kan också företrädare för arbetslivet höras vid bedömningen av kunnandet. Kunnandet i gemensamma examensdelar bedöms enligt skalan godkänd/underkänd. Delområden för gemensamma examensdelar bedöms enligt skalan 1 – 5. Bedömningskriterier finns i bilaga 9.

För varje gemensam examensdel bedöms kunnandet med godkänd/underkänd, så att studerande får en bedömning i examensdelen "Kunnande i kommunikation och interaktion", ett i "Kunnande i matematik och naturvetenskaper" och ett i "Kunnande som behövs i samhället och arbetslivet". Bedömningen för varje examensdel noteras i examensbetyget.

6.9.4 Bedömning vid tillgodoräknande av studier

Studerande har rätt att på ansökan tillgodoräkna sig studier som genomförts i andra skolor eller få erkänt kunnande för prestationer som förvärvats på annat sätt. Om studierna eller kunnandet som förvärvats på annat sätt räknas tillgodo i de examensdelar som enligt läroplanen ska bedömas med siffror, sker samma sifferbedömning vid erkännandet och/eller tillgodoräknandet. Studerande

måste, om skolan så anser, påvisa sitt kunnande genom tilläggsprestationer. På examensbetyget antecknas i fotnot var eller på vilka grunder studierna har avlagts.

Studerande med annat modersmål än svenska som ansöker om att få sitt modersmål tillgodoräknat som valbart språk ska bedömas utgående från det aktuella språkets mål- och kravnivå i läroplanen och utgående från EU:s nivåskala för språkkunskap och språkutveckling (bilaga 16).

De kurser eller motsvarande prestationer som genomförts vid andra skolor omvandlas till den grundläggande yrkesutbildningens vitsordsskala enligt tabell i bilaga 5.

Studier i utlandet tillgodoräknas på samma sätt och omvandlas till den grundläggande utbildningens vitsordsskala.

Om man inte kan avgöra om ett vitsord som avlagts vid en annan utbildning/skola motsvarar ett högre eller lägre vitsord ska det högre vitsordet användas.

Studerande som avlagt HUTH erhåller ett vitsord i de olika gemensamma examensdelarna baserat på de vitsord som erhållits i den allmänbildande gymnasieutbildningen omräknade till skala 1 – 5 enligt tabell i bilaga 5. I examensdelarna "Kunnande i matematik och naturvetenskaper" och "Kunnande som behövs i samhället och arbetslivet" ingår studier såväl i den allmänbildande som den grundläggande yrkesutbildningen. Studierna i den allmänbildande utbildningen omräknas till yrkesutbildningens skala och utgör tillsammans med yrkesutbildningens vitsord, underlag för examensdelens bedömning. Schema för omräkning finns i bilaga 5.

Studerande som avlagt HUTH får erkänt kunnande omfattande 25 kp inom ramen för valbara yrkesinriktade examensdelar. Studerandes bedömning i HUTH omräknas från den allmänbildande utbildningens vitsordsskala till den grundläggande yrkesutbildningens skala. Nyckel för omräkning finns i bilaga 12.

Studerande som avlagt enskilda studieavsnitt i olika läroämnen enligt den allmänbildande utbildningens läroplan kan få erkänt kunnande och bedömas om studierna motsvarar läroplanens mål och innehåll i någon examensdel. 2 studiepoäng motsvarar 1,5 kp. Prestationerna omräknas till den grundläggande yrkesutbildningens vitsordsskala.

6.9.5 Yrkesprov

Kunnandet i varje yrkesinriktad examensdel, både de obligatoriska och de valbara ska bedömas i ett yrkesprov⁵⁰. Även de gemensamma examensdelarnas delområden kan bedömas i samband med yrkesprov. Yrkesprovet ska förläggas till examensdelens slutskede. Kan inte kunnandet visas vid ett tillfälle, kan påvisandet delas upp på flera tillfällen i så kallade delyrkesprov.

Vid yrkesprovet ska studerande visa sitt yrkeskunnande och få bedömning. Yrkesrådet i branschen ska vara delaktig i planeringen och ska godkänna yrkesprovets utformning, genomförande och bedömning.

Skolan ska samarbeta med arbetsplatser för att planera, genomföra och bedöma yrkesproven.

Yrkesprov kan avläggas i en eller flera examensdelar vid samma tillfälle, men varje examensdel ska tilldelas ett skilt vitsord.

⁵⁰ § 20 LL (2011:13) om gymnasieutbildning

Studerande ska genomföra sitt yrkesprov i en så realistisk arbetsmiljö som möjligt, gärna så att studerande utför för yrket förekommande arbetsuppgifter på en arbetsplats. Om detta inte är möjligt kan yrkesprovet utföras på skolan, men scenariot ska vara så likt en arbetsplats som möjligt.

Läroplanen ska för varje examensdel beskriva ansvarsfördelningen vid yrkesprov, hur yrkesprovet är utformat och vilka bedömningskriterier som ska tillämpas. Efter varje yrkesprov ska det arrangeras ett utvärderingssamtal, där lärare, handledare på arbetsplats och studerande ska delta. Vid utvärderingssamtalet ska studerande värdera sin insats och presentera inom vilka moment studerande anser sig behöva förbättra sin yrkesskicklighet. Studerande ska också vid utvärderingssamtalet få respons av såväl läraren som handledaren. Den studerandes egenbedömning är ett viktigt underlag för bedömningen av yrkesprovet. Lärare och arbetsplatshandledare ska efter detta utvärderingssamtal bedöma yrkesprovet i enlighet med fastställda bedömningskriterier och skriftligt motivera bedömningen. Det är lärarens uppgift att se till att bedömningen följer bedömningskriterierna i läroplanen. Studerande ska ha en aktiv roll vid utvärderingssamtalet.

Lärare, arbetsplatshandledare och studerande ska gemensamt bestämma tidpunkt för yrkesprov. Studerande ska ha möjlighet att förbereda sig inför uppgiften. Förberedelse sker genom den undervisning som hör till examensdelen och genom lärande i arbete. Skolan ska se till att studerande får tillräckligt stöd och tillräcklig handledning för att kunna avlägga yrkesprovet med nöjaktig bedömning.

Studerande har inte rätt att delta i ett yrkesprov om lärare bedömer att studerande inte har kunskaper att avlägga provet med nöjaktig bedömning. Studerande ska i så fall få kunskap om på vilka områden han/hon bör förbättra sitt kunnande innan yrkesprov är aktuellt. Om lärare och handledare under yrkesprovet finner att studerande inte har kompetens att genomföra provet ska provet avbrytas och studerande ska efter handledning och övning ges möjlighet att på nytt delta i ett yrkesprov.

Varje yrkesinriktad examensdel ska bedömas i ett yrkesprov, som kan omfattas av ett eller flera delyrkesprovstillfällen där kunnandet visas. Det är möjligt att fortsätta yrkesprovet på en annan arbetsplats eller vid en annan arbetstidpunkt så att kunnandet kan visas på ett heltäckande sätt och bedömningen blir tillförlitlig. Bedömningen ska ske utifrån de krav på yrkeskunnande och de kriterier som är fastställda för examensdelen.

Efter yrkesprovet ska studerande, lärare och handledare hålla ett utvärderingssamtal där samtliga parter presenterar sina erfarenheter och utvärderar studerandes prestation. Studerande ska presentera en egen utvärdering vid samtalet och ska ha möjlighet att ge en kompletterande bild av sin insats, och därefter lämna bedömnarna.

Bedömnarna ska gemensamt bedöma studerandes prestationer med vitsord i aktuell skala. De ska väga samman sin bedömning till ett vitsord. Lärare och handledare ska motivera och dokumentera sin bedömning. Därefter delges studerande examensdelens vitsord. Lärare och handledare har rätt att vid bedömningen beakta studerandes insatser under lärande i arbete och respons av kunder.

Yrkesprovets vitsord, inklusive motiveringar, ska antecknas på en bedömningsblankett som ska arkiveras. De olika yrkesprovets vitsord dokumenteras på examensbetyget.

6.9.6 Förnyad bedömning

Studerande som inte har slutfört sina studier eller de yrkesprov som hör till examen med godkänt resultat ska erbjudas möjlighet att slutföra sina studier och på nytt visa sitt kunnande i yrkesprov. Examen ska dock avläggas inom fyra (4) år.

Skolan ska i läroplan närmare beskriva hur omtagning och förnyelse av prestation ordnas.

Studerande ska alltid bedömas enligt de kriterier som är fastställda i gällande grunder för gymnasie- och grundexamina.

Studerande har också rätt att höja sitt vitsord även om bedömningen varit godkänd. Studerande som tilldelats examensbetyg kan inte få ett nytt examensbetyg med höjda vitsord. Studerande tilldelas ett betyg över avlagda prestationer.

6.9.7 Rättelse av bedömning

Studerande som är missnöjd med bedömningen av sin prestation eller med tillgodoräknande av studier som fullgjorts i annan utbildning eller på annat sätt visat kunnande, kan skriftligen eller muntligen begära rättelse inom 14 dagar efter det att studerande fått del av bedömningen. I 22 § i gymnasielagen finns bestämmelser om rättelse av prestation. I läroplanen ska regler för rättelse av bedömning beskrivas närmare.

Studerande som är missnöjd med yrkesprovets vitsord har rätt att begära rättelse hos yrkesrådet. Om studerande är missnöjd med yrkesrådets svar kan studerande vända sig till landskapsregeringen och begära omprövning.

Studerande ska informeras om sin lagenliga rätt att begära rättelse över bedömning.

6.10 Gymnasieexamensbetyg med yrkesinriktning

Gymnasieexamensbetyg med yrkesinriktning utfärdas då den studerande fullföljt studierna i de examensdelar som ingår i kompetensområdet och avlagt de yrkesprov som ingår i examensdelarna med godkända vitsord.⁵¹

Gymnasieexamensbetyget består av ett examensbetyg som redovisar vitsord för de olika examensdelar som ingår i kompetensområdet.

Gymnasieexamensbetyget undertecknas av rektor. Av betyget ska framgå vilka studier som tillgodoräknats. Av betyget ska även framgå när man anpassat bedömningen av kunnandet samt när man avvikit från kraven på yrkesskicklighet och målen för kunnande.

Skolan kan utfärda ett nytt examensbetyg endast om det finns ett uppenbart fel i betyget. Det felaktiga betyget måste inlämnas till skolan som ser till att betyget makuleras och förstörs.

6.11 Övriga betyg och intyg

Skolan har rätt att utfärda följande betyg och intyg:

- *Examensbetyg för yrkesinriktad kompletterings- eller vidareutbildning*
Examensbetyg utfärdas för yrkesexamen och specialyrkesexamen
- *Betyg över slutförda studier*
Betyg utfärdas över utbildning som inte leder till examen för studerande som genomfört yrkesträningsprogrammet.
- *Betyg över avlagda examensdelar*
Betyg över godkända prestationer ges till en studerande som har slutfört en eller flera examensdelar eller avlagt ett eller flera yrkesprov.
- *Intyg över studerandes kunnande*

⁵¹ § 32 LL (2011:13) om gymnasieutbildning

Intyg över studerandes kunnande till studerande som deltagit i en utbildning för yrkesinriktad gymnasieexamen eller grundexamen, men som inte uppnått det som krävs för att få ett examensbetyg.

Rektor undertecknar betyg och intyg. Betyg och intyg utfärdas i enlighet med anvisningar av Ålands landskapsregering.

7. Utvärdering och kvalitetssäkring

I läroplansgrunderna anges de värderingar, den kunskapssyn och de övergripande mål och allmänna bestämmelser som ska säkerställa utbildningens kvalitet. Läroplansgrundernas mål och regler ska vara utgångspunkt för utbildningens utvärdering och kvalitetssäkring.

Utvecklingsarbetet är hela undervisningspersonalens ansvar. Huvudansvaret ligger dock hos rektor och skolans ledning. Ledningen kan i samarbete med personalen skapa en utvecklingsvänlig atmosfär, stöda och leda läroplansarbetet, utveckla och leda den interna självvärderingen samt delta i externa utvärderingar. Studerande ska ges möjlighet att delta i utvecklingsarbetet.

7.1 Intern utvärdering

Med intern utvärdering avses den självvärdering som skolan ska utföra för den utbildning de förvaltar. Den interna utvärderingen ska möjliggöra ett målrelaterat utvecklingsarbete och garantera en hög kvalitet inom utbildningen. Behovet av självvärdering har ökat till följd av omvärldsförändringarna, särskilt i arbetslivet, och till följd av utbildningens ökade målstyrning.

Vad som ska utvärderas internt inom en utbildning beslutar skolan om. Utvärderingen ska dock ske kontinuerligt och tillställas landskapsregeringen varje år.

7.2 Extern utvärdering

Ansvar för den externa utvärderingen ankommer på Ålands landskapsregering genom dess uppgifter för tillsyn och utveckling av gymnasieutbildningen. Den externa utvärderingen syftar till att garantera att åländska studerande får en kvalitativt god och likvärdig utbildning jämfört med andra motsvarande utbildningar, i första hand med andra motsvarande utbildningar i Norden. Den externa utvärderingen syftar även till att utveckla den åländska gymnasieutbildningen.

8. Erkännande av kunnande

8.1 Tillgodoräknande av tidigare studier och kunnande

Studerande har rätt att få tidigare slutförda studier och kunnande som förvärvats på annat sätt erkända och tillgodoräknade⁵². Tillgodoräknande görs för att undvika dubblering av studier, förkorta utbildningstiden och bättre tillgodose individuella valmöjligheter. Genom tillgodoräknande av tidigare studier skapas också mer flexibla och individanpassade studievägar och överlappande studier minskas. Tillgodoräknandet av tidigare studier avser sådana slutförda och godkända studieprestationer genom formellt lärande som till centrala delar motsvarar målen och kraven i läroplanen för aktuell utbildning. Principen är att studier inom ett ämnesområde på samma utbildningsnivå kan räknas till godo. Rektor fattar beslut om tillgodoräknande av sådana studieprestationer som slutförts i andra sammanhang innan studerande inleder de studier som ska tillgodoräknas.

Vitsordet för studieprestationer som tillgodoräknas införs i studerandes personliga studieplan. Studieprestationer som bedömts i annan vitsordsskala ska på ett för den studerande adekvat sätt omvandlas till den vitsordsskala som används inom aktuell utbildning enligt den omräkningstabell som anges i bilaga 5. Namnet på den utbildningsanordnare som gett vitsordet ska dokumenteras. I sådana fall där man inte kan avgöra vilket vitsord en kurs motsvarar, dvs. ett högre eller lägre vitsord, ska motsvarigheten bestämmas till den studerandes fördel.

Vid tillgodoräknande av studier och erkännande av kunnande av studier som genomförts utomlands ska samma principer iakttas.

Enstaka tidigare godkända delprestationer eller delmoment som kan tillgodoräknas bedöms inom lämpliga kurser och examensdelar.

Läroplanen ska innehålla en detaljerad beskrivning av tillgodoräknande och erkännande av kunnande.

Också icke-formellt och informellt lärande kan tillgodoräknas. Icke-formellt lärande är lärande som äger rum inom planerad verksamhet och där det finns visst stöd för lärandet. Informellt lärande är lärande till följd av daglig verksamhet i samband med arbete, familj eller fritid och som inte är strukturerad vad gäller mål, tid eller lärandestöd.

Rektor kan på anhållan av studerande fatta beslut om att tillgodoräkna tidigare förvärvat kunnande. Det förvärvade kunnandet ska visas genom validering på lämpligt sätt och bedömas i förhållande till de mål och bedömningsgrunder som anges i aktuell läroplan.

8.2 Validering

Validering sker utgående från det kunnande som en person förvärvat genom formellt, icke-formellt och informellt lärande. Valideringen kan leda till en examen eller en del av examen⁵³.

Validering sker genom formell bedömning av en persons kunnande, en examinering vid ett valideringstillfälle samt med en certifiering. Vid validering bedöms om en validands kunnande helt eller till vissa delar överensstämmer med gällande målsättningar i läroplan och i förhållande till fastställda bedömningsgrunder som gäller för att utöva ett visst yrke. Kunnande ska visas vid ett eller flera valideringstillfällen.

⁵² § 24 LL (2011:13) om gymnasieutbildning

⁵³ § 6a LF (2014/40) om ändring av landskapsförordning om gymnasieutbildning

Med validand avses den som utan att vara studerande är antagen och inskriven för validering vid en gymnasieskola för att få sitt kunnande erkänt och bedömt⁵⁴.

För att kunna antas för validering krävs ett tillräckligt kunnande i förhållande till aktuell bedömningsgrund. Till sin ansökan om att få visa sitt kunnande bifogar validanden dokumentation över kunnandet.

Vid antagning uppgörs för validanden en personlig valideringsplan. I valideringsplanen ska anges vilken bedömningsgrund eller examensgrund som valideringen görs i förhållande till. Förberedande undervisning kan ingå⁵⁵.

Om bedömningsgrunder saknas, utarbetar branschens yrkesråd ett förslag till bedömningsgrunder som svarar mot arbetsmarknadens krav på kunnande för att utöva yrket. Förslaget till bedömningsgrunder översänds till landskapsregeringen för fastställelse.

I bedömningsgrunden ges nödvändiga anvisningar om vilket slags material, utrustning och tillbehör som behövs för att validanden ska kunna påvisa sitt kunnande och för att kunnandet ska gå att bedöma på ett tillförlitligt sätt. Bedömningskriterierna utarbetas på samma sätt som anges i läroplansgrunderna för den grundläggande yrkesutbildningen.

För en formell bedömning av kunnandet förrättas examinerings i form av valideringstillfällen. Genom ett eller flera valideringstillfällen kan validanden genom praktiska uppgifter, i så autentiska arbetssituationer som möjligt, visa den yrkesskicklighet som krävs i arbetslivet och beskrivs i bedömningsgrunderna. I bedömningsgrunderna definieras det centrala kunnandet inom yrket och detta kunnande ska validanden visa vid valideringstillfället.

Skolan ska erbjuda validanden tillräckligt med stöd och handledning för att genomföra valideringen med godkänd bedömning.

Yrkesråden vid skolan har till uppgift att övervaka valideringsverksamheten. Yrkesråden tillser att validanden påvisar sitt kunnande på ett sådant sätt att kunnandet kan säkerställas enligt fastställd bedömningsgrund.

Rektor fattar beslut om intyg/betyg över validandens kunnande tillsammans med den eller de lärare som ansvarar för det enskilda läroämnet eller ämnesgruppen⁵⁶

⁵⁴ § 36a LL (2014/39) om ändring av landskapslagen om gymnasieutbildning

⁵⁵ § 36a LL (2014/39) om ändring av landskapslagen om gymnasieutbildning

⁵⁶ § 32 LL (2011:13) om gymnasieutbildning

9. Övriga grunder

9.3 Studieuppehåll

Den studerande har rätt att utan att förlora sin studieplats anhålla om studieuppehåll i en omfattning om ett läsår. Ansökan riktas till skolans rektor som beslutar om anhållan beviljas. Ifall ifrågavarande utbildning inte erbjuds varje år anpassas rätten till studieuppehåll.

9.4 Studerandevård

Studerandevården ska arbeta för att främja de studerandes lärande, hälsa och välbefinnande och värna om en trygg och sund lärmiljö⁵⁷. Studerandevården ska förutom individuella och gemensamma insatser arbeta preventivt för att i god tid upptäcka olika slag av problem och hinder som påverkar studerandes studieglädje och - resultat.

Utgångspunkt för planering och utveckling av studerandevården är den studerandes delaktighet, positiv kommunikation och att stöda den unga vuxna att bli självständig. Vårdnadshavarnas möjlighet att delta och påverka ska främjas. Initiativ till samarbete med hemmen ska tas av ansvarig personal. I läroplanen ska skolan beskriva skolans policy för samarbete med hemmen.

Ålands hälso- och sjukvård ombesörjer hälso- och sjukvård samt psykolog- och kuratorstjänster för studerande. Tjänsterna finns samlade i en pool, Studerandehälsan. Skolan ska för att främja studerandevården samarbeta med Studerandehälsan.

Skolan ska ha en eller, om skolan så beslutar, flera studerandevårdsgrupper.

Läroplanen ska innehålla mer detaljerade bestämmelser om studerandevårdens uppgifter, studerandevårdsgruppens sammansättning och uppgifter samt samarbetet med vårdnadshavarna och andra myndigheter.

9.5 Dokumentation och arkivering

Insamlandet av bedömningsgrunder ska ske systematiskt och dokumenteras på ett sådant sätt att bedömningen kan granskas i efterhand, åtminstone inom tiden för rätten till överklagande. Uppgifter i studerandes personliga studieplan/studiekort samt examensbetyg och övriga betyg och intyg ska dokumenteras så att de kan granskas i efterhand och även utgöra underlag för eventuella utvärderingar. I skolans arkivplan ska finnas bestämmelser om dokumentation och arkivering.

⁵⁷ §42 LL (2011:13) om gymnasieutbildning

Bilaga 1: Timfördelning för allmänbildande gymnasieutbildning

Utbildningens hela lärokurs omfattar minst 150 studiepoäng

Studier som ingår i lärokursen i den allmänbildande gymnasieutbildningen för unga		
Ämnesgrupp och läroämne	Obligatoriska studier i studiepoäng	Valfria studier i studiepoäng ⁵⁸
Svenska och litteratur	12	6
Obligatoriska språk⁵⁹		
Engelska (A-språk)	12	4
Finska, avancerad kurs A-språk	12	
Finska (B1-språk)	14	4
Finska, franska, spanska och tyska (B3-språk)	16	
Valfria språk⁶⁰		
(A- eller B-språk)		
Finska, franska, ryska, spanska och tyska		2 - 16
Matematik		
Kort lärokurs eller	12	4
Lång lärokurs	20	6
Humanistiska vetenskaper och samhällsvetenskap		
Religion eller livsåskådningskunskap ⁶¹	4	8
Filosofi	4	4
Psykologi	2	8
Historia	6	6
Samhällskunskap ⁶²	8	2
Naturvetenskaper		
Biologi	4	6
Geografi	2	6
Fysik	2	12
Kemi	2	8
Idrott och hälsovetenskaper		
Idrott	8	6
Hälsa och idrott		8
Hälsokunskap	2	4
Konst- och kulturvetenskaper		
Bildkonst	4	4 - 6
Musik	2 - 4	6 - 8
Teater och drama	0 - 2	2 - 4
Informationsteknik		6
Välbefinnande i studierna	2	
Tematiska studier		2
	Obligatoriska studier totalt 98 - 110 studiepoäng Valfria nationella studier minst 20 studiepoäng Studierna totalt minst 150 studiepoäng	

⁵⁸ Minimiantalet valfria studiepoäng. Utbildningens hela lärokurs omfattar minst 150 studiepoäng

⁵⁹ Förutom engelska ska angivet antal studiepoäng av obligatoriska studier i ett A- eller B-språk ingå i studierna. Obligatoriskt för B-språk t.o.m. modul 8 (antalet studiepoäng kan variera beroende på när studierna inletts).

⁶⁰ Utöver engelska och det obligatoriska främmande språket kan studerande välja studier i ett eller flera A- eller B-språk.

⁶¹ Studerande som inte tillhör en evangelisk-luthersk församling kan välja att istället för religion läsa livsåskådning

⁶² I de obligatoriska studierna i samhällskunskap ingår studier omfattande 2 studiepoäng som behandlar Ålands historia, självstyrelsens utveckling och Åland som ett självstyrt mikrosamhälle

Bilaga 2: Timfördelningsplan för vuxna inom den allmänbildande gymnasieutbildningen

Utbildningens hela lärokurs omfattar minst 88 studiepoäng

Ämnesgrupp och läroämne	Obligatoriska studier i studiepoäng	Valfria studier i studiepoäng
Svenska och litteratur	10	2
Obligatoriska språk		
Engelska (A-språk)	12	4
Finska, franska, tyska och spanska (B-språk)	10	4
Valfria språk		
Andra språk på A eller B-nivå		12
Matematiska studier		
Kort lärokurs eller	12	4
Lång lärokurs	20	6
Humanistisk - samhällsliga studier totalt	12	10
Religion eller livsåskådningskunskap	2	
Filosofi	2	
Historia	4	
Samhällskunskap	4	
Psykologi		4
Naturvetenskaper totalt	10	10
Fysik	2 eller 4	
Kemi	2 eller 4	
Biologi	2 eller 4	
Geografi	2 eller 4	
Temastudier		2
Sammanlagt	66 eller 74 obligatoriska studier	14 - 22 valfria studier

Bilaga 3: Gemensamma examensdelar inom den grundläggande yrkesutbildningen

A. Yrkesutbildning som leder till en gymnasieexamen

GEMENSAMMA EXAMENSDELAR, 35 kp	
Kunnande i kommunikation och interaktion	
Svenska/Svenska som andraspråk	6 kompetenspoäng
Engelska	6 kompetenspoäng
Valbart språk, B-språk/Utveckla din svenska	2 kompetenspoäng
Verksamhet i den digitala miljön (IKT)	2 kompetenspoäng
Kunnande i matematik och naturvetenskap	
Matematik och tillämpad matematik	6 kompetenspoäng
Fysikaliska och kemiska fenomen och tillämpning av dem	2 kompetenspoäng
Kunnande som behövs i samhället och arbetslivet	
Att verka i samhället och som medborgare	2 kompetenspoäng
Att verka i arbetslivet	1 kompetenspoäng
Färdigheter i studie- och karriärplanering	1 kompetenspoäng
Företagsamhet och företagsinriktad verksamhet	1 kompetenspoäng
Upprätthållande av arbetsförmåga och välbefinnandet	5 kompetenspoäng
Främjande av hållbar utveckling	1 kompetenspoäng

Kunnande i kommunikation och interaktion omfattar minst 11 kompetenspoäng, kunnande i matematik och naturvetenskap minst 6 kompetenspoäng och kunnande om samhälle och arbetsliv minst 9 kompetenspoäng.

A. Yrkesutbildning som leder till grundexamen (sjöfart och social- och hälsovård)

GEMENSAMMA EXAMENSDELAR, 35 kp	
Kunnande i kommunikation och interaktion	
Kommunikation och interaktion på modersmålet, svenska/svenska som andra språk	6 kompetenspoäng
Kommunikation och interaktion på ett främmande språk, engelska A-språk	6 kompetenspoäng
Kommunikation och interaktion på det andra inhemska språket, finska B-språk/Utveckla din svenska	2 kompetenspoäng
Verksamhet i den digitala miljön (IKT)	2 kompetenspoäng
Konst och kreativt uttryck	1 kompetenspoäng
Kunnande i matematik och naturvetenskap	
Matematik och tillämpad matematik	6 kompetenspoäng
Fysikaliska och kemiska fenomen och tillämpning av dem	2 kompetenspoäng
Kunnande som behövs i samhället och arbetslivet	
Att verka i samhället och som medborgare	2 kompetenspoäng
Att verka i arbetslivet	2 kompetenspoäng
Färdigheter i studie- och karriärplanering	1 kompetenspoäng
Företagsamhet och företagsinriktad verksamhet	1 kompetenspoäng
Upprätthållande av arbetsförmåga och välbefinnandet	3 kompetenspoäng
Främjande av hållbar utveckling	1 kompetenspoäng

Kunnande i kommunikation och interaktion omfattar minst 11 kompetenspoäng, kunnsande i matematik och naturvetenskap minst 6 kompetenspoäng och kunnsande om samhälle och arbetsliv minst 9 kompetenspoäng.

Bilaga 4: Läroplaner för B-språk inom den grundläggande yrkesutbildningen

Kommunikation och interaktion på ett valbart språk, B-språk

Obligatoriska mål för kunnande, 2 kp

Att använda ett främmande språk i olika kommunikationssituationer

Den studerande:

- kan muntligt använda språket i enkla rutinmässiga kommunikationssituationer
- kan tolka enkla meningar på det främmande språket
- kan producera korta meningar på den främmande språket
- utvärderar sin språkkunskap och kan utveckla strategier för sitt lärande

Att skaffa information från olika källor på främmande språk

Den studerande

- kan använda olika källor på det främmande språket för att främja sitt eget lärande

Att fungera i en miljö med språklig och kulturell mångfald

Den studerande:

- har kännedom om de centrala dragen i språkets kultur
- kan interagera i bekanta miljöer på det främmande språket

Vid bedömning av kunnandet i delområdet ska bedömningskriterier i bilaga 9 användas.

Kommunikation och interaktion på det andra inhemska språket, finska B-språk

Obligatoriska mål för kunnande, 2 kp

Att använda det finska språket i muntliga och skriftliga kommunikationssituationer

Den studerande:

- kan muntligt använda finska i enkla rutinmässiga kommunikationssituationer
- kan tolka och producera enkla meningar på finska
- utvärderar sin språkkunskap och kan utveckla strategier för sitt lärande

Att skaffa information från olika källor

Den studerande

- kan använda olika källor på finska för att främja sitt eget lärande

Att förstå betydelsen av att kunna finska i olika situationer och sammanhang

Den studerande:

- förstår betydelsen av det finska språket i vardagen och inom arbetslivet
- kan interagera i bekanta miljöer på det finska språket

Vid bedömning av kunnandet i delområdet ska bedömningskriterier i bilaga 9 användas.

Kommunikation och interaktion på engelska, B-språk

Obligatoriska mål för kunnande, 6 kp

Att använda engelska i olika kommunikationssituationer

Den studerande:

- kan muntligt använda engelska i enkla rutinmässiga kommunikationssituationer
- kan tolka enkla meningar på engelska
- kan producera korta meningar i skrift på engelska
- utvärderar sin språkkunskap och kan utveckla strategier för sitt lärande

Att skaffa information från olika källor på engelska

Den studerande

- kan använda olika källor på engelska för att främja sitt eget lärande

Att fungera i en miljö med språklig och kulturell mångfald

Den studerande:

- har kännedom om de centrala dragen i språkets kultur
- kan interagera i bekanta miljöer på engelska

Kommunikation på engelska i arbetslivssituationer

Den studerande:

- kan muntligt använda engelska i enkla rutinmässiga situationer i arbetslivet
- kan uttrycka sig på det sätt som situationen kräver

Att fungera som en aktiv medborgare i olika sammanhang på engelska

Den studerande

- kan som aktiv medborgare muntligt använda engelska i enkla rutinmässiga situationer i arbetet och i vardagen
- beaktar de centrala dragen i språkets kultur

Vid bedömning av kunnandet i delområdet ska bedömningskriterier i bilaga 9 användas.

Bilaga 5: Jämförelsetabeller

Den allmänbildande gymnasieutbildningen på Åland och i riket är organiserad i studieavsnitt. Den grundläggande yrkesutbildningen på Åland och i riket är organiserad i kompetenspoäng. Det kunnande som i genomsnitt förvärfvas under ett år motsvarar till sin omfattning 60 kompetenspoäng. Enskilda studieavsnitt omfattande 2 studiepoäng inom den allmänbildande gymnasieutbildningen motsvarar ungefär 1,5 kompetenspoäng inom den grundläggande yrkesutbildningen. I Sveriges gymnasieutbildning motsvarar 25 gymnasiepoäng den studerandes kompetens till en omfattning av 1,5 kompetenspoäng.

Allmänbildande gymnasieutbildning på gymnasienivå	Grundläggande yrkesutbildning på gymnasienivå
2 studiepoäng	1,5 kompetenspoäng

Grundläggande yrkesutbildning på gymnasienivå	Sveriges gymnasieutbildning
1,5 kompetenspoäng	25 gymnasiepoäng

En jämförelse av systemen mellan olika utbildningar och länder kan behövas vid tillgodoräknande av den studerandes tidigare kunskaper. En jämförelse av systemen kan även behövas vid fastställande av vissa ämnens omfattning för att ge den studerande möjligheten att erhålla utökad behörighet för fortsatta studier på högre nivå. Vid jämförelsen är det viktigt att se till mål och centralt innehåll för berörda ämnen, inte enbart till studiernas omfattning (kurs, kompetenspoäng, gymnasiepoäng).

Tabellen nedan jämför vitsordsskalorna på Åland, i riket och i Sverige.

Åland allmänbildande gymnasieutbildning	Åland och Finland grundläggande yrkesutbildning 1-3	Åland och Finland grundläggande yrkesutbildning 1-5	Finland gymnasieutbildning	Sverige gymnasieutbildning (Gy 2011)	Sverige gymnasieutbildning (gamla)
Berömliga 10	Berömliga 3	Berömliga 5	Utmärkta 10	*	Mycket väl godkänd MVG
Berömliga 9			Berömliga 9	a	
Goda 8	Goda 2	Goda 4	Goda 8	b	Väl godkänd VG
Goda 7		Goda 3	Goda 7	c	Väl godkänd VG
Nöjaktiga 6	Nöjaktiga 1	Nöjaktiga 2	Försvarliga 6	d	Godkänd G
Nöjaktiga 5		Nöjaktiga 1	Hjälpliga 5	e	Godkänd G

* Kunnande som motsvarar vitsordet 10 visas via särskild prövning

Bilaga 6: Centrala bedömningsindikatorer

Bedömningsindikatorerna är ett kvalitativt mått på den studerandes kunskaper. De uttrycker kännetecken för den studerandes kunskaper i relation till läroplansgrundernas övergripande mål. Bedömningsindikatorerna ger en grund för konkretisering av bedömningskriterier för vitsord i utbildningarnas läroplaner.

Berömliga prestationer

1. Den studerande har förmåga att på ett djupgående sätt lösa problem, tänka självständigt och kritiskt i komplexa situationer, komplexa frågor eller fenomen
2. Den studerande har mycket god förmåga att bedöma aktuella situationer eller aktuellt ämne på ett etiskt, estetiskt, miljömässigt och ekonomiskt sätt
3. Den studerande kan på ett berömligt sätt beakta säkerhetsaspekter i aktuella situationer
4. Den studerande behärskar mångsidigt och nyanserat olika aspekter av ämnet eller yrkesområdet och presterar arbeten som är av mycket hög kvalitet
5. Den studerande behärskar mångsidigt ämnets eller yrkesområdets skriftspråkliga och kommunikativa aspekter
6. Den studerande har mycket god förmåga att använda sig av olika typer av information på ett kritiskt och mångsidigt sätt. Den studerande har en skarp iakttagelseförmåga vid urval och kan göra mycket goda bedömningar
7. Den studerande har mycket goda förutsättningar för fortsatta studier.

Goda prestationer

1. Den studerande har god förmåga att lösa problem, tänka självständigt och kritiskt i vanligt förekommande situationer och vanligt förekommande frågor eller fenomen
2. Den studerande har god förmåga att bedöma aktuella situationer eller aktuellt ämne på ett etiskt, estetiskt, miljömässigt eller ekonomiskt sätt
3. Den studerande kan beakta säkerhetsaspekter i aktuella situationer
4. Den studerande behärskar de centrala aspekterna av ämnet och presterar arbeten som är av god kvalitet
5. Den studerande behärskar ämnets eller yrkesområdets skriftspråkliga och kommunikativa aspekter
6. Den studerande har god förmåga att, i enlighet med givna modeller, använda sig av olika typer av information och kan göra relevanta urval och bedömningar
7. Den studerande har goda förutsättningar för fortsatta studier.

Nöjaktiga prestationer

1. Den studerande har nöjaktig förmåga att lösa problem, tänka självständigt och kritiskt i tränade situationer och i relation till enklare uppgifter
2. Den studerande kan, med stöd av modeller och instruktioner, göra enklare etiska, estetiska, miljömässiga eller ekonomiska bedömningar av aktuella situationer eller för aktuellt ämne
3. Den studerande kan beakta nödvändiga säkerhetsaspekter i aktuella situationer
4. Den studerande presterar arbeten som är av acceptabel kvalitet eller behärskar på ett acceptabelt sätt de mest nödvändiga aspekterna av ämnet
5. Den studerande behärskar på ett nöjaktigt sätt ämnets eller yrkesområdets skriftspråkliga och kommunikativa aspekter
6. Den studerande kan, utgående från givna modeller, hantera information och göra ändamålsenliga urval och acceptabla bedömningar
7. Den studerande har begränsade, men i huvudsak tillräckliga förutsättningar, för fortsatta studier.

Bilaga 7: Bedömningskriterier för de yrkesinriktade examensdelarna

Den studerande

<i>Nöjaktiga N1</i>	- genomför arbetet enligt instruktioner - arbetar på ett samarbetsvilligt sätt - behöver i vissa situationer ytterligare instruktioner - använder grundläggande information som behövs i arbetet - ändrar sitt arbete utgående från respons
<i>Nöjaktiga N2</i>	- genomför arbetet på eget initiativ och enligt instruktioner - arbetar på ett samarbetsvilligt och interaktivt sätt - behöver endast i ett fåtal situationer ytterligare instruktioner - använder information som behövs i arbetet på ett ändamålsenligt sätt - ändrar sitt arbete utgående från respons och egna observationer
<i>Goda G3</i>	- genomför arbetshelheten på ett självständigt sätt - arbetar på ett samarbetsvilligt sätt och tar initiativ i interaktionssituationer - hanterar vanliga problemlösningssituationer - använder information som behövs i arbetet på ett mångsidigt sätt - utvärderar sin prestation på ett realistiskt sätt
<i>Goda G4</i>	- planerar och genomför arbetshelheten på ett självständigt sätt - arbetar på ett samarbetsvilligt och konstruktivt sätt i interaktionssituationer - hanterar problemlösningssituationer genom att använda mångsidiga problemlösningssmetoder - tillämpar information som behövs i arbetet på ett mångsidigt och välgrundat sätt - utvärderar sin prestation på ett realistiskt sätt samt identifierar sina styrkor och utvecklingsområden
<i>Berömliga B5</i>	- planerar och genomför arbetshelheten på ett självständigt sätt med beaktande av övriga aktörer - arbetar på ett samarbetsvilligt och konstruktivt sätt även i utmanande interaktionssituationer - tillämpar information som behövs i arbetet i problemlösningssituationer på ett mångsidigt och kritiskt sätt - presenterar motiverade utvecklingsförslag gällande arbetet och verksamhetsmiljön - utvärderar sin prestation på ett realistiskt sätt och presenterar motiverade lösningar för utvecklingen av sitt kunnande - förstår betydelsen av sitt eget arbete som en del av en större helhet.

Bilaga 8: Anpassade bedömningskriterier för de yrkesinriktade examensdelarna

Den studerande

<i>Nöjaktiga N1A</i>	- genomför mycket välinövade arbeten kontinuerligt assisterad - arbetar på ett samarbetsvilligt sätt med bekanta personer - behöver arbeta individuellt i skraddarsydda arbetsmiljöer och få rikligt med tilläggstid - använder den mest grundläggande informationen som behövs i arbetet kontinuerligt assisterad - ändrar med assistans sitt arbete vid upprepade övningar
<i>Nöjaktiga N2A</i>	- genomför välinövade arbeten med hjälp av tydliga instruktioner och modeller med viss assistans - arbetar på ett samarbetsvilligt sätt med bekanta personer - behöver arbeta i skraddarsydda arbetsmiljöer och få mera tilläggstid - använder den mest grundläggande informationen som behövs i bekanta arbeten med hjälp av assistans - ändrar med stöd och assistans sitt arbete utgående från respons
<i>Goda G3A</i>	- genomför med stöd inövade arbeten med hjälp av tydliga instruktioner och modeller - arbetar på ett samarbetsvilligt sätt med bekanta personer - behöver i bekanta situationer ytterligare stöd - använder grundläggande information som behövs i bekanta arbeten med stöd - ändrar med stöd sitt arbete utgående från tydlig respons
<i>Goda G4A</i>	- genomför arbeten med hjälp av tydliga instruktioner och handledning - arbetar på ett samarbetsvilligt sätt med bekanta personer - behöver i vissa bekanta situationer ytterligare instruktioner och stöd - använder grundläggande information som behövs i bekanta arbeten med visst stöd - ändrar sitt arbete utgående från tydlig respons och handledning
<i>Berömliga B5A</i>	- genomför arbeten med hjälp av tydliga instruktioner - arbetar på ett samarbetsvilligt sätt - behöver i nyare situationer ytterligare instruktioner och handledning - använder grundläggande information som behövs i bekanta arbeten - ändrar sitt arbete utgående från tydlig respons

Bilaga 9: Bedömningskriterier för delområden inom de gemensamma examensdelarna

Den studerande

<i>Nöjaktiga N1</i>	- behöver tidvis stöd i rutinmässiga situationer - handlar korrekt i bekanta interaktionssituationer - känner till de grundläggande begreppen och kunskaperna inom delområdet - använder grundläggande information på ett rutinmässigt sätt - utvärderar sin prestation
<i>Nöjaktiga N2</i>	- handlar huvudsakligen på ett självständigt sätt i rutinmässiga situationer - handlar på ett samarbetsvilligt sätt i bekanta interaktionssituationer - känner till de centrala begreppen och kunskaperna inom delområdet - använder den grundläggande informationen på ett ändamålsenligt sätt - utvärderar sin prestation och identifierar sina styrkor och mål för utveckling
<i>Goda G3</i>	- handlar på ett självständigt sätt i rutinmässiga situationer - handlar på ett samarbetsvilligt sätt i vanlig interaktionssituationer - löser vanliga problemsituationer - behärskar de centrala begreppen och kunskaperna inom delområdet - använder information på ett mångsidigt sätt - utvärderar sin prestation och ger förslag till utveckling av sin verksamhet
<i>Goda G4</i>	- handlar på ett självständigt sätt i rutinmässiga och varierande situationer - handlar på ett konstruktivt och samarbetsvilligt sätt i vanliga interaktionssituationer - löser problemsituationer genom att använda mångsidiga metoder - behärskar begreppen och kunskaperna inom delområdet samt känner till särdragen i delområdet - tillämpar information på ett mångsidigt och välgrundat sätt - utvärderar sin prestation på ett realistiskt sätt samt identifierar sina styrkor och utvecklingsområden
<i>Berömliga B5</i>	- handlar på ett systematiskt och självständigt sätt i rutinmässiga och varierande situationer - handlar på ett konstruktivt och samarbetsvilligt sätt i varierande interaktionssituationer - löser problemsituationer genom mångsidiga sätt och ger utvecklingsförslag - behärskar begreppen och kunskaperna inom delområdet på ett brett och djupgående sätt - tillämpar information på ett mångsidigt, välgrundat och kritiskt sätt - utvärderar sin prestation på ett realistiskt sätt och presenterar motiverade lösningar för utvecklingen av sitt kunnande

Bilaga 10: Anpassade bedömningskriterier för delområden inom de gemensamma examensdelarna

Den studerande

<i>Nöjaktiga N1A</i>	- behöver bli kontinuerligt assisterad och vägledad i rutinmässiga situationer - behöver kontinuerligt bli assisterad i bekanta interaktionssituationer - känner med kontinuerlig vägledning och assistans till ett fåtal grundläggande begrepp inom delområdet - använder med kontinuerlig assistans den mest grundläggande informationen
<i>Nöjaktiga N2A</i>	- behöver mycket vägledning och assistans i rutinmässiga situationer - behöver assistans vid de flesta bekanta interaktionssituationer - känner med assistans till de mest grundläggande begreppen inom delområdet - använder grundläggande information med mycket assistans
<i>Goda G3A</i>	- behöver ofta stöd och i rutinmässiga situationer - behöver ofta stöd i bekanta interaktionssituationer - behöver mycket stöd för att känna till grundläggande begrepp, den studerande kan med stöd påvisa det mest grundläggande kunnandet inom delområdet - använder grundläggande information med stöd
<i>Goda G4A</i>	- behöver handledning och ibland stöd i rutinmässiga situationer - behöver ibland stöd i bekanta interaktionssituationer - behöver stöd för att känna till begrepp inom delområdet, den studerande kan med visst stöd påvisa grundläggande kunskaper i delområdet - använder grundläggande information men behöver stöd till viss del - utvärderar med stöd sin prestation till viss del
<i>Berömliga B5A</i>	- behöver handledning i rutinmässiga situationer - behöver ibland handledning i bekanta interaktionssituationer - kan med handledning känna till de flesta grundläggande begrepp inom delområdet och kunskaper inom delområdet - använder med handledning grundläggande information på ett rutinmässigt sätt - utvärderar sin prestation till viss del

Bilaga 11: Förteckning över planer

En förteckning över de planer som bifogas läroplanens allmänna del och som ska fastställas av skolans styrelse/direktion samt lämnas till landskapsregeringen för kännedom.

1. Studerandevårdsplan

En studerandevårdsplan ska finnas som beskriver hur den gemensamma studerandevården ordnas för att följa upp och främja den studerandes och hela skolans hälsa, välbefinnande och lärande. Studerandevårdsplanen ska innehålla en uppskattning av de studerandevårdstjänster som skolan har tillgång till, såsom studerandehälsovård och psykolog- och kuratorstjänster. Planen ska också beskriva hur studerandevårdstjänsterna fördelas mellan individuell studerandevård, gemensam studerandevård och uppgifter som anknyter till samarbete samt utveckling och uppföljning av studerandevården.

Planen ska dessutom beskriva:

- åtgärder som befrämjar hälsa, välbefinnande och trygghet i skolan och lärmiljön
- samarbete och åtgärder som stärker den studerandes delaktighet
- samarbete och åtgärder som stärker vårdnadshavarnas delaktighet
- rutinerna och kutymerna i skolans studerandevårdsgrupp
- samarbetet med ungdomsarbetet, barnskyddet, polisen och övriga parter som behövs för att utveckla studerandevården
- samarbetet mellan hälsorådgivningen och undervisningen i hälsokunskap
- uppföljning och förebyggande av frånvaro samt hur man tar itu med frånvaro
- hur man värnar om att lärmiljön är tillgänglig, hur olyckor förebyggs och hur första hjälpen är ordnad och hur de studerande hänvisas till vård
- hur användningen av tobaksvaror, alkohol och andra rusmedel förebyggs och hur man ingriper mot användningen samt
- samarbetet och kutymerna i anslutning till undersökningar av hälsa, trygghet och välbefinnande inom skolan.

2. Handlingsplan mot mobbning

Skolan ska utarbeta en plan för att skydda de studerande mot mobbning, våld och trakasserier.

Planen ska beskriva:

- hur mobbning, våld och trakasserier förebyggs och hur man ingriper vid behov
- hur mobbning, våld och trakasserier beaktas på enhets-, grupp- och individnivå
- hur individuellt stöd, vård som behövs, övriga åtgärder och uppföljning i efterhand ordnas, både för förövaren och för den som utsatts
- samarbetet med vårdnadshavarna
- samarbete med de myndigheter som behövs
- hur personalen, de studerande, vårdnadshavarna och samarbetspartners ska göras förtrogna med och informeras om planen samt
- hur planen uppdateras, följs upp och utvärderas.

3. Krishanteringsplan (beredskapsplan)

Verksamheten vid akuta kriser och hotfulla eller farliga situationer ska beskrivas i en krishanteringsplan. Planen ska beredas i samarbete med de myndigheter som behövs och med hänsyn till övriga anvisningar för krissituationer och hotfulla eller farliga situationer, exempelvis räddningsplan. Planen ska beskriva:

- hur man förebygger och förbereder sig för krissituationer och vilka åtgärder som vidtas i akuta krissituationer

- ledningsprinciper, samarbetet samt arbets- och ansvarsfördelningen i olika krissituationer och när man förbereder sig för sådana
- principer för information och kommunikation, både internt och externt
- hur psykosocialt stöd och eftervård ordnas
- hur personalen, de studerande, vårdnadshavarna och samarbetsparter ska göras förtrogna med och informeras om planen
- hur beredskapsövning genomförs samt
- hur planen utvärderas och uppdateras.

4. Jämställdhetsplan

Med hänvisning till 5§ i jämställdhetslagen (FFS 609/1986) ska myndigheter och skolor se till att kvinnor och män har lika möjlighet till utbildning och utveckling inom yrket samt att undervisningen, forskningen och undervisningsmaterialet följer denna lag. Skolan ska ha en jämställdhetsplan som främjar jämställdheten i skolan. Planen ska årligen utarbetas i samarbete med representerer för personalen och studerande och ska beskriva:

- hur jämställdheten förverkligas när en studerande antas, undervisningen ordnas och studieprestationerna bedöms
- klara instruktioner med åtgärder som förebygger och undanröjer sexuella trakasserier och trakasserier på grund av kön
- en kartläggning av jämställdhetsläget och problemen i samband med det samt de nödvändiga åtgärder som planeras
- en bedömning av genomförandet och resultaten av den tidigare planen.

5. Skolans ordningsregler

I enlighet med 36 § i gymnasielagen ska skolan fastställa regler för hur ordningen och en trygg lärmiljö kan främjas i skolan.

6. Utvecklingsplan för digital kompetens

I enlighet med den av landskapsregeringen senast fastställda IT-strategin för undervisningssektorn på Åland, ska skolan årligen fastställa tyngdpunktsområden och upprätta en utvecklingsplan för digital kompetens som förankras i skolans budget. Målsättningarna i utvecklingsplanen måste vara tydliga och mätbara. En uppföljning, utvärdering och uppdatering av utvecklingsplanen görs varje år. Utfallet av utvecklingsplanen beskrivs i skolans verksamhetsberättelse.

Bilaga 12: Nyckel för omräkning av HUTH-studier vid Ålands lyceum till kp i Ålands yrkesgymnasium

Ämnen inom Ålands yrkesgymnasiums gemensamma examensdelar som ersätts med studier i motsvarande ämnen i Ålands lyceum (HUTH-studier)	Studieavsnitt slutförda inom HUTH i Ålands lyceum
Kunnande i kommunikation och interaktion 14 kp	
Svenska 4 kp + 2 kp	SV1(2 sp), SV2(1 sp), SV3(1 sp), SV4(2 sp), SV5(2 sp) = 8 studiepoäng
Engelska 4 kp + 2 kp	ENA1(1 sp), ENA2(3 sp), ENA3(2 sp), ENA4(2 sp) = 8 studiepoäng
Valbart språk 2 kp	ENA5(2 sp) = 2 studiepoäng
Kunnande i matematik och naturvetenskap 8 kp	
Matematik och tillämpad matematik 4 kp + 2 kp	MK1(2 sp), MK2 (2 sp), MK3 (2 sp), MK4 (2 sp) = 8 studiepoäng
Fysikaliska och kemiska fenomen och tillämpning av den 2 kp	FY1(1 sp) = 1 studiepoäng KE1(1 sp) = 1 studiepoäng
Kunnande som behövs i samhället och arbetslivet 3 kp	
Samhällsfärdigheter 2 kp	SK1 (2 sp) = 2 studiepoäng
Främjande av hållbar utveckling 1 kp	GE1 (2 sp) = 2 studiepoäng

Bedömning och notering av 25 kp inom ramen för valbara yrkesinriktade examensdelar

Valbar yrkesexamensdel inom den grundläggande yrkesutbildningen, 25 kp <i>Delområden av gemensamma examensdelar, gymnasiestudier eller andra studier som stöder förutsättningarna för fortsatta studier</i>	Studieavsnitt slutförda som del av HUTH i Ålands lyceum
Svenska, 5 kp	SV6 (1 sp), SV7 (1 sp), SV8 (2 sp), SV15 (2 sp) = 6 studiepoäng
Engelska, 4 kp	ENA6 (2 sp), ENA10 (2 sp) = 4 studiepoäng
Matematik och tillämpad matematik, 7 kp	MK5 (2 sp), MK6 (1 sp), MK7 (1 sp), MK8 (2 sp), MK10 (2 sp) = 8 studiepoäng
Samhällskunskap, 5 kp	SK2(2 sp), SK3(2 sp), SK4 (2 sp) = 6 studiepoäng
Geografi, 4 kp	GE2 (2 sp), GE3 (2 sp) = 4 studiepoäng

Den bedömning som studerande erhållit i sina studier i Ålands lyceum omräknas enligt fastställd skala till vitsord i skala 1 – 5 enligt den grundläggande yrkesutbildningens skala och utgör grund för bedömning av respektive examensdel i Ålands yrkesgymnasium.

Bilaga 13: Erkännande av allmänna ämnen, yrkesinriktad gymnasieexamen

Gemensamma examens delar (Allmänna ämnen i yrkesinriktad gymnasieexamen enligt läroplan som är i kraft 1.8.2016–31.7.2022)	Obligatoriska mål för kunnandet	Gemensamma examensdelar (Grunder för yrkesinriktade grundexamina i kraft 1.8.2019)		
		Kunnande i kommunikation och interaktion, 11 kp	Obligatoriska mål för kunnandet/ motsvarighet för de obligatoriska målen för kunnandet	Valbara mål för kunnandet
Svenska 1)	5	Kommunikation och interaktion på svenska	4	2
Engelska 1)	4	Kommunikation och interaktion på engelska	3	3
Främmande språk	2	Kommunikation och interaktion på ett valbart språk		2
		Verksamhet i den digitala miljön 3)	2 kp: - 1 kp erkänns - 1 kp avläggs (söker information om ändamålsenliga digitala tjänster och program samt använder utrustningen på det sätt som medborgarfärdigheterna förutsätter)	
Kunnande i matematik och naturvetenskaper, 9 kp		Kunnande i matematik och naturvetenskaper, 6 kp		
Matematik	6	Matematik och tillämpad matematik	4	2
Fysik och kemi	2	Fysikaliska och kemiska fenomen och tillämpning av dem	2	
Informations- och kommunikationsteknik och användningen av den 3)	1		3)	

Kunnande som behövs i samhället och arbetslivet, 8 kp		Kunnande om samhälle och arbetsliv, 9 kp		
Samhällsfärdighet 1 ¹⁾	1	Att verka i samhället och som medborgare	2	
Arbetslivsfärdigheter	1	Att verka i arbetslivet	1	
Företagsamhet och företagsverksamhet	1	Företagsamhet och företagarinriktad verksamhet	1	
Upprätthållande av arbetsförmåga, idrott, motion och hälsokunskap	5	Upprätthållande av arbetsförmåga och välbefinnande	2	3
		Färdigheter i studie- och karriärplanering		
		Främjande av hållbar utveckling 2)	1	
Socialt och kulturellt kunnande, 7 kp	Valbara mål för kunnandet			
Kännedom om olika kulturer	2			
Miljö- och hållbarhetskunnande 2)	1			
Svenska, engelska och samhällsfärdigheter 1)	4			

Bilaga 14: Erkännande av nationella gymnasiestudier i delområdena av de gemensamma examensdelarna i de yrkesinriktade gymnasie- och grundexamina

Grunderna för gymnasiets läroplan 2003		Grunderna för gymnasiets läroplan 2015 (i kraft fr.o.m. 1.8.2016)		Grunderna för gymnasiets läroplan 2019(i kraft fr.o.m. 1.8.2021)		Gemensamma examensdelar och deras delområden inom den grundläggande yrkesutbildningen (i kraft fr.o.m. 1.8.2019)	
LÄROÄMNE						Kunnande i kommunikation och interaktion, 16 kp	Obligatoriska kp
(Modersmålet)Svenska och litteratur	Fyra av de obligatoriska kurserna 1–6	Fyra av de obligatoriska kurserna 1 - 6	8 studiepoäng obligatoriska studier	Kommunikation och interaktion på svenska	6		
Engelska	Fyra av de obligatoriska kurserna 1–6 i A-lärokurserna	Fyra av de obligatoriska kurserna 1 - 6 i A-lärokurserna	8 studiepoäng obligatoriska studier	Kommunikation och interaktion på engelska	6		
Främmande språk (olika lärokurser)	En av de obligatoriska kurserna 1–6 i A-lärokursen eller två av de obligatoriska kurserna 1–5 i B1 - lärokursen	En av de obligatoriska kurserna 1 - 6 i A-lärokursen eller två av de obligatoriska kurserna 1–5 i B1 - lärokursen	4 studiepoäng i de obligatoriska studierna i A-lärokursen eller i de obligatoriska studierna i B1 - lärokursen	Kommunikation och interaktion på ett valbart språk	2		
	Bland gymnasiets obligatoriska kurser finns ingen motsvarighet	Bland gymnasiets obligatoriska kurser finns ingen motsvarighet	Bland gymnasiets obligatoriska kurser finns ingen motsvarighet	Verksamhet i den digitala miljön (IKT)	-		
Musik, bildkonst	En av de obligatoriska kurserna i musik eller bildkonst och en kurs i svenska och litteratur	En av de obligatoriska kurserna i musik eller bildkonst och en kurs i svenska och litteratur	2 studiepoäng obligatoriska studierna i musik eller bildkonst och 1 studiepoäng i de obligatoriska studierna i svenska och litteratur	Konst och kreativa uttryck	1		
LÄROÄMNE						Kunnande i matematik och naturvetenskaper, 8 kp	
Matematik	fyra av de obligatoriska kurserna MAA1–MAA10 i lång matematik eller fyra av de obligatoriska kurserna MAB1–MAB6 i kort matematik	Den gemensamma studiehelheten i matematik MAG1 samt 2 av de obligatoriska kurserna MAA2 -MAA10 i lång matematik eller tre av de obligatoriska kurserna MAB2–MAB6 i kort matematik	den gemensamma studiehelheten i matematik 2 studiepoäng samt 6 studiepoäng i de obligatoriska studierna i lång matematik eller 6 studiepoäng i de obligatoriska studierna i kort matematik	Matematik	6		
Fysik	FY1	FY1	2 sp i de obligatoriska studierna	Fysikaliska och kemiska fenomen och tillämpningar av dem	2		
Kemi	KE1	KE1	2 sp i de obligatoriska studierna				
LÄROÄMNE						Kunnande om samhälle och arbetsliv, 11 kp	
Samhällskunskap	SK1	SK1	4 studiepoäng i de obligatoriska studierna	Att verka i samhället och miljön	2		

	Bland gymnasiet obligatoriska kurser finns ingen motsvarighet	Bland gymnasiet obligatoriska kurser finns ingen motsvarighet	Bland gymnasiet obligatoriska kurser finns ingen motsvarighet	Att verka i arbetslivet	-
Studiehandledning		SH2	SH2	Färdigheter i studie- och karriärplanering	Förutsätter ett numeriskt vitsord från gymnasiet
	Bland gymnasiet obligatoriska kurser finns ingen motsvarighet	Bland gymnasiet obligatoriska kurser finns ingen motsvarighet	Bland gymnasiet obligatoriska kurser finns ingen motsvarighet	Företagsamhet och företagsinriktad verksamhet	-
Idrott	Två av de obligatoriska kurserna GY1 – GY5	Tre av de obligatoriska kurserna GY1 – GY5	8 studiepoäng i de obligatoriska studierna	Upprätthållande av arbetsförmågan och välbefinnandet	5
Hälsokunskap	HÄ1	HÄ1	2 studiepoäng i de obligatoriska studierna		
Biologi och Geografi	Bland gymnasiet obligatoriska kurser finns ingen motsvarighet	Bland gymnasiet obligatoriska kurser finns ingen motsvarighet	Modulerna Biologi 3 och Geografi 1 och Geografi 3	Främjande av hållbar utveckling	1

Bilaga 15: Erkännande av nationella gymnasiekurser från Sverige

Gymnasie-gemensamma ämnen (Kurser enligt gymnasiets läroplan i Sverige (Gy 2011))	Gymnasie-poäng (25 gymnasie-poäng motsvarar 1,5 kompetens-poäng)	Gemensamma examensdelar (grunder för yrkesinriktade grundexamina i kraft 1.8.2019)		
		Kunnande i kommunikation och interaktion, 11 kp	Obligatoriska mål för kunnandet/ motsvarighet för de obligatoriska målen för kunnandet	Valbara mål för kunnandet
Svenska 1 eller Svenska som andraspråk 1	100	Kommunikation och interaktion på svenska	4	2
Engelska 5	100	Kommunikation och interaktion på engelska	3	3
		Kommunikation och interaktion på ett främmande språk		
		Verksamhet i den digitala miljön		
		Konst och kreativt uttryck		
		Kunnande i matematik och naturvetenskaper, 6 kp		
Matematik 1a	100	Matematik och tillämpad matematik	4	2
Naturkunskap 1b*)	50	Fysikaliska och kemiska fenomen och tillämpning av dem	2	
Kunnande som behövs i samhället och arbetslivet, 8 kp		Kunnande om samhälle och arbetsliv, 9 kp		
Samhällskunskap 1a1	50	Att verka i samhället och som medborgare	2	
		Att verka i arbetslivet		
		Företagsamhet och företagarinriktad verksamhet		
Idrott och hälsa 1	100	Upprätthållande av arbetsförmåga och välbefinnande	2	3
		Färdigheter i studie- och karriärplanering		
		Främjande av hållbar utveckling *)	1*)	

Bilaga 16: EU:s nivåskala för språkkunskap och språkutveckling

Denna nivåskala är en i Finland utarbetad tillämpning av de skalor som ingår i den Gemensamma europeiska referensramen för språk: lärande, undervisning och bedömning som utvecklats av Europarådet.

NIVÅSKALA FÖR SPRÅKKUNSKAP OCH SPRÅKUTVECKLING					
Kunskaps-nivå	Förmåga att kommunicera			Förmåga att tolka texter	Förmåga att producera texter
	<i>Kommunikationsförmåga i olika situationer</i>	<i>Användning av kommunikationsstrategier</i>	<i>Kulturellt lämpligt språkbruk</i>	<i>Förmåga att tolka texter</i>	<i>Förmåga att producera texter</i>
A1.1	Den studerande klarar sporadiskt av, med stöd av sin samtalspartner, några ofta återkommande och rutinmässiga kommunikationssituationer.	Den studerande behöver mycket hjälpmedel (till exempel gester, teckningar, lexikon, internet). Kan ibland gissa eller härleda enskilda ords betydelse utgående från kontexten, allmän kunskap eller sina andra språkkunskaper. Kan uttrycka om han/hon har förstått.	Den studerande kan använda några för språket eller kulturen typiska artighetsfraser (hälsa, säga adjö, tacka) i några mycket rutinmässiga sociala sammanhang.	Den studerande förstår en begränsad mängd talade och skrivna ord och uttryck. Känner till teckensystemet eller ett mycket begränsat antal skrivtecken.	Den studerande kan uttrycka sig mycket begränsat i tal med hjälp av inövade ord och inlärd standarduttryck. Uttalar några inövade uttryck begripligt. Kan skriva några enskilda ord och uttryck.
A1.2	Den studerande klarar sporadiskt av ofta återkommande rutinmässiga kommunikationssituationer, men tar för det mesta ännu stöd av sin samtalspartner.	Den studerande använder sig av det mest centrala ord- och uttrycksförrådet i sin kommunikation. Behöver mycket hjälpmedel. Kan be samtalspartnern att upprepa eller tala långsammare.	Den studerande kan använda några av de allra vanligaste artighetsfraserna typiska för språket i rutinmässiga sociala sammanhang.	Den studerande förstår skriven text bestående av några ord och långsamt tal som innehåller inövade, bekanta ord och uttryck. Kan urskilja enskilda fakta i en text.	Den studerande kan med hjälp av ett begränsat uttrycksförråd berätta om några bekanta och för den studerande viktiga saker samt skriva några korta meningar om inövade ämnen. Uttalar de flesta inövade uttrycken begripligt. Behärskar ett mycket begränsat ordförråd, några situationsbundna uttryck och en del av den elementära grammatiken.

NIVÅSKALA FÖR SPRÅKKUNSKAP OCH SPRÅKUTVECKLING

Kunskaps-nivå	Förmåga att kommunicera			Förmåga att tolka texter	Förmåga att producera texter
	Kommunikationsförmåga i olika situationer	Användning av kommunikationsstrategier	Kulturellt lämpligt språkbruk	Förmåga att tolka texter	Förmåga att producera texter
A1.3	Den studerande reder sig i många rutinmässiga kommunikationssituationer men tar ibland stöd av sin samtalspartner.	Den studerande deltar i kommunikation men behöver fortfarande ofta hjälpmedel. Kan reagera med korta verbala uttryck, små gester (till exempel genom att nicka), ljud eller liknande minimal respons. Måste ofta be samtalspartnern att förtydliga eller upprepa.	Den studerande kan använda vanliga uttryck som kännetecknar artigt språkbruk i många rutinmässiga sociala sammanhang.	Den studerande förstår med hjälp av kontexten skriven text och långsamt tal som innehåller enkla, bekanta ord och uttryck. Kan plocka ut enkel information enligt behov ur en kort text.	Den studerande behärskar en begränsad mängd korta, inövade uttryck, det mest centrala ordförrådet och grundläggande satsstrukturer. Kan med hjälp av ett begränsat uttrycksförråd berätta om vardagliga och för honom/henne viktiga saker samt skriva enkla meddelanden. Uttalar inövade uttryck begripligt.
Fungerande elementär språkfärdighet					
A2.1	Den studerande kan utbyta tankar eller information i bekanta och vardagliga situationer och stundtals hålla igång en konversation.	Den studerande deltar i allt högre grad i kommunikation. Använder mer sällan nonverbala uttryck. Måste relativt ofta be samtalspartnern upprepa eller förtydliga. Kan i någon mån utnyttja samtalspartnerns uttryck i sin egen kommunikation.	Den studerande klarar av korta sociala situationer. Kan använda de vanligaste artiga hälsnings- och tilltalsfraserna samt artigt framföra till exempel önskemål, invitationer, förslag och ursäkter och besvara sådana.	Den studerande förstår texter som innehåller enkla, bekanta ord och uttryck samt tydligt tal. Förstår det centrala innehållet i korta, enkla budskap som intresserar honom/henne och grundtankarna i en förutsägbar text som innehåller ett bekant ordförråd. Klarar mycket enkel slutledning med hjälp av kontexten.	Den studerande kan med enkla meningar och ett konkret ordförråd berätta om vardagliga och konkreta saker som är viktiga för den studerande. Behärskar ett lätt förutsägbart ordförråd och många centrala strukturer. Kan tillämpa några grundläggande uttalsregler också i andra än inövade uttryck.
Den grundläggande språkfärdighetens begynnelsekede					

NIVÅSKALA FÖR SPRÅKKUNSKAP OCH SPRÅKUTVECKLING

Kunskaps-nivå	Förmåga att kommunicera			Förmåga att tolka texter	Förmåga att producera texter
	Kommunikationsförmåga i olika situationer	Användning av kommunikationsstrategier	Kulturellt lämpligt språkbruk	Förmåga att tolka texter	Förmåga att producera texter
A2.2	Den studerande reder sig relativt bra i olika vardagliga kommunikationssituationer. Kan i allt högre grad ta initiativ i en kommunikationssituation.	Den studerande deltar i allt högre grad i kommunikation. Använder vid behov standarduttryck för att be om precisering av nyckelord. Måste då och då be samtalspartnern upprepa eller förtydliga. Använder till exempel ett närliggande eller allmänare begrepp när han/hon inte vet det exakta begreppet (hund/djur eller hus/stuga).	Den studerande kan använda språket på ett enkelt sätt för centrala ändamål, till exempel för att utbyta information eller uttrycka sin åsikt eller ståndpunkt på ett lämpligt sätt. Kan diskutera artigt med hjälp av vanliga uttryck och grundläggande kommunikationsrutiner.	Den studerande kan i mycket stora drag följa med ett tydligt anförande, känner ofta igen ämnet i en pågående diskussion och förstår det väsentliga i en allmänspråklig text eller långsamt tal som innehåller bekanta ord. Kan härleda betydelsen av obekanta ord utgående från kontexten.	Den studerande kan räkna upp och beskriva (för sin ålder typiska) saker som anknyter till vardagen med hjälp av vanliga ord, några idiomatiska uttryck samt grundläggande och ibland också lite svårare strukturer. Kan tillämpa några grundläggande uttalsregler också i andra än inövade uttryck.
B1.1	Den studerande kan relativt obehindrat kommunicera, delta i diskussioner och uttrycka sina åsikter i vardagliga kommunikationssituationer.	Den studerande kan i någon mån ta initiativ i olika skeden av en kommunikationssituation och försäkra sig om att samtalspartnern har förstått budskapet. Kan omskriva eller byta ut obekanta ord eller omformulera sitt budskap. Kan diskutera betydelsen av obekanta uttryck.	Den studerande visar att han/hon behärskar de viktigaste artighetskutymerna. Den studerande kan i sin kommunikation ta hänsyn till några viktiga kulturellt betingade aspekter.	Den studerande förstår det väsentliga och vissa detaljer i tydligt och relativt långsamt allmänspråkligt tal eller i lättfattlig skriven text. Förstår tal eller skriven text som bygger på gemensam erfarenhet eller allmän kunskap. Urskiljer även utan förberedelse det centrala innehållet, nyckelord och viktiga detaljer.	Den studerande kan redogöra för det väsentliga och även för vissa detaljer angående vardagliga ämnen, verkliga eller fiktiva, som intresserar honom/henne. Använder sig av ett relativt omfattande ordförråd och olika strukturer samt en del allmänna fraser och idiom. Kan tillämpa flera grundläggande uttalsregler också på andra än inövade uttryck.
Fungerande grundläggande språkfärdighet					

NIVÅSKALA FÖR SPRÅKKUNSKAP OCH SPRÅKUTVECKLING

Kunskapsnivå	Förmåga att kommunicera			Förmåga att tolka texter	Förmåga att producera texter
	Kommunikationsförmåga i olika situationer	Användning av kommunikationsstrategier	Kulturellt lämpligt språkbruk	Förmåga att tolka texter	Förmåga att producera texter
B1.2	Den studerande kan relativt obehindrat delta i kommunikation också i vissa mer krävande situationer som till exempel då man informerar om en aktuell händelse.	Den studerande kan ta initiativ och använda lämpliga uttryck i en kommunikationssituation där ett bekant ämne behandlas. Kan relativt naturligt rätta till missförstånd. Kan diskutera betydelsen också av mer komplicerade uttryck.	Den studerande kan för olika ändamål använda ett språk som inte är för familjärt men inte heller alltför formellt. Den studerande känner till de viktigaste artighetskutymerna och följer dem. Den studerande kan i sin kommunikation ta hänsyn till viktiga kulturellt betingade aspekter.	Den studerande förstår tydligt tal som innehåller fakta om bekanta eller relativt allmänna ämnen och klarar också i någon mån av texter som förutsätter slutledning. Den studerande förstår det väsentliga och de viktigaste detaljerna i en mer omfattande formell eller informell diskussion i omgivningen.	Den studerande kan berätta om vanliga konkreta ämnen genom att beskriva, specificera och jämföra. Uttrycker sig relativt obehindrat. Kan skriva personliga och mer officiella meddelanden och uttrycka sina tankar också om en del fiktiva ämnen. Använder sig av ett relativt omfattande ordförråd, vanliga idiom, olika strukturer och även komplicerade meningar. Behärskar de grundläggande uttalsreglerna också för andra än inövade uttryck.
B2.1	Den studerande kan kommunicera obehindrat också i nya kommunikationssituationer som ibland inbegriper abstrakt, men ändå tydligt språk.	Den studerande kan uttrycka sin åsikt och ibland för att vinna tid använda standarduttryck, såsom "Det är en svår fråga". Kan diskutera betydelsen också av komplicerade uttryck och begrepp. Kan ge akt på sin egen förståelse och kommunikation och korrigera sitt språk.	Den studerande strävar efter att uttrycka sina tankar sakligt och med respekt för sin samtalspartner samt ta hänsyn till de krav som olika situationer ställer.	Den studerande förstår muntlig eller skriven text som är invecklad till språk och innehåll. Kan följa med omfattande tal och komplicerad argumentation samt redogöra för det centrala innehållet i det hörda. Förstår en stor del av en pågående diskussion. Förstår olika typer av skrivna texter, som också kan handla om abstrakta ämnen, fakta, attityder och åsikter.	Den studerande kan med mångsidiga strukturer och ett relativt omfattande ordförråd, som också inbegriper idiomatiska och abstrakta uttryck, uttala sig relativt klart och exakt om olika saker som hör till det egna erfarenhetsområdet. Kan delta också i relativt formella diskussioner. Behärskar ett relativt omfattande ordförråd och även krävande satsstrukturer. Uttalet är tydligt, betoningen ligger på rätt stavelse i

NIVÅSKALA FÖR SPRÅKKUNSKAP OCH SPRÅKUTVECKLING

Kunskaps-nivå	Förmåga att kommunicera			Förmåga att tolka texter	Förmåga att producera texter
	Kommunikationsförmåga i olika situationer	Användning av kommunikationsstrategier	Kulturellt lämpligt språkbruk	Förmåga att tolka texter	Förmåga att producera texter
					ordet och talet innehåller några för målspråket typiska intonationsmönster.
B2.2 Fungerande självständig språkfärdighet	Den studerande kan använda språket i olika typer av kommunikationssituationer, också nya, som förutsätter ett mångsidigt språk.	Den studerande strävar efter att ge respons, komma med kompletterande synpunkter eller slutsatser. Kan bidra till att kommunikationen fortlöper och vid behov använda omskrivningar. Kan diskutera betydelsen också av komplicerade uttryck och begrepp. Kan använda strategier som stödjer förståelsen, såsom att plocka ut det centrala innehållet och till exempel göra anteckningar om det hörda.	Den studerande kan uttrycka sina tankar naturligt, tydligt och artigt både i en formell och en informell situation samt välja språkbruk efter situation och samtalspartner.	Den studerande förstår pågående eller inspelat, klart strukturerat talat standard-språk i alla situationer. Förstår i viss mån också främmande språkformer. Kan läsa invecklade texter skrivna för olika ändamål och sammanfatta det centrala innehållet i dem. Den studerande kan känna igen attityder och kritiskt bedöma det hörda och/eller lästa.	Den studerande kan uttrycka sig på ett säkert, tydligt och artigt sätt. Behärskar i stor utsträckning språkliga medel för att uttrycka konkreta och abstrakta, bekanta och obekanta ämnen. Kan kommunicera spontant och skriva en tydlig och strukturerad text. Uttalet är mycket tydligt, betoningen ligger på rätt stavelse i ordet och talet innehåller några för målspråket typiska intonationsmönster.

NIVÅSKALA FÖR SPRÅKKUNSKAP OCH SPRÅKUTVECKLING					
Kun- skaps- nivå	Förmåga att kommunicera			Förmåga att tolka texter	Förmåga att producera texter
	<i>Kommunikationsförmåga i olika situationer</i>	<i>Användning av kommunikationsstrategier</i>	<i>Kulturellt lämpligt språkbruk</i>	<i>Förmåga att tolka texter</i>	<i>Förmåga att producera texter</i>
C1.1 Avancerad språkfärdighet, grundnivå	Den studerande kan kommunicera mångsidigt, obehindrat och exakt i alla kommunikationssituationer.	Den studerande tar på ett naturligt sätt ansvar för att kommunikationen flyter. Kan omformulera sitt budskap och klara sig ur svåra situationer. Använder skickligt språk- eller kontextrelaterade antydningar för att dra slutsatser eller förutspå det som kommer.		Den studerande förstår i detalj också längre anföranden om bekanta och allmänna ämnen, även om talet inte skulle vara tydligt strukturerat eller om det skulle innehålla idiomatiska uttryck eller registerbyten. Den studerande förstår i detalj invecklade abstrakta skrivna texter och kan kombinera information från komplicerade texter.	Den studerande kan uttrycka sig obehindrat, exakt och strukturerat om många olika ämnen eller hålla ett relativt långt, förberett anförande. Kan med säker och personlig stil skriva välstrukturerade texter om invecklade ämnen. Det språkliga uttrycksförrådet är mycket omfattande. Uttalet är naturligt och behagligt att lyssna på. Talrytmen och intonationen är typiska för målspråket.